

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Selvitys kouluhedelmäohjelman nykytilanteesta Euroopassa

Lehto, Johanna; Lehto, Taru

2013 Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara

Selvitys kouluhedelmäohjelman nykytilanteesta Euroopassa

Lehto, Johanna; Lehto, Taru
Hotelli- ja ravintola-alan liikkeen-
johdon koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2013

Lehto, Johanna; Lehto Taru

Selvitys kouluhedelmäohjelman nykytilanteesta Euroopassa

Vuosi 2013 Sivumäärä 81

Kouluhedelmäohjelma on Euroopan unionin rahoittama terveyshanke, jonka tavoitteina ovat lasten ja nuorten ylipainon ehkäisy, terveellisten ravitsemustottumusten opettaminen ja maatalouden edistäminen. Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten Euroopan maat ovat toteuttaneet kouluhedelmäohjelmaa, ja toimeksiantajana oli Maa- ja metsätalousministeriö. Tavoitteena oli tehdä laajempi selvitys kuudesta kouluhedelmäohjelmasta. Tutkimuskysymys tuli toimeksiantajalta ja se oli: miten kouluhedelmäohjelma on toteutettu kuudessa Euroopan maassa. Maa- ja metsätalousministeriön edustajat liittivät tähän kysymykseen myös neljä täydentävää kysymystä: millaisen peruskäsityksen ohjelmasta saa, millaisia onnistumisia ohjelmassa on ollut ja miksi, millaisia ongelmia ohjelmassa oli ja miksi sekä miten kouluruokailu vaikuttaa ohjelman onnistumiseen Suomessa.

Tässä opinnäytetyössä perehdyttiin Euroopan unionin rooliin kansalaisten terveyden edistämisessä. Lisäksi ohjelmaa tarkasteltiin lasten ja nuorten ravitsemuksen ja välipalarytmien kautta ja tutustuttiin syihin, joiden takia Suomi ei aikaisemmin ole liittynyt ohjelmaan. Tämä opinnäytetyö sisältää yleiskatsauksen kaikista Euroopan unionin kahdestakymmenestä neljästä kouluhedelmäohjelmasta.

Tarkempi selvitys kuuden kouluhedelmäohjelman toiminnasta tehtiin e-kyselyn avulla. Kyselyn tuloksia analysoitiin vertailuanalyysin avulla. Tutkimuksessa ilmeni, että kouluhedelmäohjelma on niin monitahoinen, ettei sen onnistumisia ja epäonnistumisia voi yksiselitteisesti mitata. Tarkastelun apuna voidaan kuitenkin käyttää erilaisia näkökulmia, joiden perusteella ohjelmien eri osa-alueiden onnistumisia ja epäonnistumisia voidaan paremmin havaita. Suurimmat haasteet liittyivät maasta riippumatta budjetointeihin. Tuloksista voi päätellä, että kouluruoalla ei ollut suoranaista vaikutusta ohjelman toimivuuteen.

Asiasanat Maa- ja metsätalousministeriö, kouluhedelmäohjelma, kysely, vertailuanalyysi

Lehto, Johanna; Lehto, Taru

Survey of the School Fruit Scheme in Europe

Year	2013	Pages	81
------	------	-------	----

The School Fruit Scheme is a European Union-funded health project, which is aimed at preventing obesity of children and youngsters, teaching healthy eating habits and advancing agriculture. The objective of this research-based study was to survey the European School Fruit Schemes that are managed by the Ministry of Agriculture and Forestry. The purpose was to make a comprehensive research study of six School Fruit Scheme activities. The research question was obtained from the commissioner, and it is: how is the School Fruit Scheme implemented in six European countries. Representatives from the Ministry of Agriculture and Forestry also included four additional questions: what impression does the School Fruit Schemes make, what success has there been and why, what failure has taken place and why, and how does the free school lunch provided in Finland affect the School Fruit Scheme's success.

This thesis focused on the European Union's role in promoting the health of citizens. In addition, the School Fruit Scheme is examined through children's and youngsters' nutrition and snack rhythm and to gain an understanding of the reasons why Finland has not previously been associated with the School Fruit Scheme. This thesis provided an overview of all the European Union's twenty-four School Fruit Schemes.

A more detailed research of the six School Fruit Scheme activities was implemented using an electronic questionnaire. The survey results were analyzed with comparative analysis. The results showed that the School Fruit Scheme is a multifaceted system and its successes and failures cannot be clearly measured. To help to review it, it is rational to use a variety of perspectives in the examination to identify the success and failure in different divisions of the School Fruit Schemes. The main challenges are with budgeting, regardless of the country. The results indicate that the school lunch did not have a direct impact on the functioning of the Scheme.

Keywords Ministry of Agriculture and Forestry, School Fruit Scheme, survey, comparative analysis

Sisällys

1	Johdanto.....	5
2	Toimeksiantaja ja toimintaympäristö.....	6
3	Euroopan unionin kouluhedelmäohjelma.....	6
3.1	Kouluhedelmäohjelma.....	7
3.2	Välipalat ja kouluruokailu.....	11
3.3	Suomi kouluhedelmäohjelmassa.....	11
4	Tutkimukseen valitut kouluhedelmäohjelmat.....	12
4.1	Italia.....	13
4.2	Viro.....	16
4.3	Tšekin tasavalta.....	18
4.4	Ranska.....	20
4.5	Slovakia.....	24
4.6	Irlanti.....	26
4.7	Yhteenveto tutkimukseen valituista maista.....	29
5	Tutkimusvaihe.....	31
5.1	E-kysely osana tutkimusta.....	31
5.2	Tutkimus e-kyselyn avulla.....	33
5.3	E-kyselyn testaus.....	36
5.4	Vertailuanalyysi osana tutkimusta.....	36
6	Tulosten purku.....	38
6.1	Viro.....	38
6.2	Slovakia.....	39
6.3	Ranska.....	40
6.4	Italia.....	41
6.5	E-kyselystä saatujen tulosten yhteenveto.....	41
6.6	Vertailuanalyysi tulosten purkamisen apuvälineenä.....	42
6.7	Kouluhedelmäohjelmien toteutukset vertailuanalysissä.....	43
7	Tulosten luotettavuus.....	48
8	Johtopäätökset.....	50
	Lähteet.....	52
	Kuvat.....	59
	Taulukot.....	60
	Liitteet.....	61
	Liite 1. Taustatiedot kouluhedelmäohjelmasta EU:n jäsenmaissa.....	61
	Liite 2. Kouluhedelmäohjelma EU:n jäsenmaissa: perustiedot jakelusta.....	65
	Liite 3. Lukua 4 täydentävät tiedot.....	71
	Liite 4. Survey and the answers.....	77

1 Johdanto

Suomen maa- ja metsätalousministeriö tekee vuoden 2013 aikana selvitystä siitä, voidaanko Suomen kouluissa lähteä mukaan Euroopan unionin tukemaan kouluhedelmäohjelmaan. Ohjelmassa kouluikäisille lapsille ja nuorille jaetaan välipaloiksi hedelmiä ja kasviksia sekä tuodaan tietoutta terveellisistä ravitsemustottumuksista ja ruoan terveysvaikutuksista. Ohjelman tavoitteena on ehkäistä ja vähentää lapsuusiän ylipainoa Euroopassa. Maa- ja metsätalousministeriö teki vuonna 2009 selvityksiä, joiden perusteella todettiin kouluhedelmäohjelmasta kertyvien kustannusten olevan liian korkeita Suomelle. Selvitykset halutaan kuitenkin uusia, jotta voidaan kartoittaa Suomen nykyisiä mahdollisuuksia lähteä mukaan ohjelmaan.

Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia maa- ja metsätalousministeriön toimesta eurooppalaisten kouluhedelmäohjelmien toteutumista. Työssä annettiin yleiskuvaus kouluhedelmäohjelman erilaisista toteutuksista siihen osallistuneissa jäsenmaissa. Tavoitteena oli tehdä laajempi selvitys kuudesta kouluhedelmäohjelmasta. Päättökysymys oli: miten kouluhedelmäohjelma on toteutettu kuudessa Euroopan maassa? Tutkimuskysymyksen haettiin vastausta Euroopan komission internet-sivuilta löytyvien raporttien avulla ja lähettämällä e-kysely valittujen maiden kouluhedelmäohjelman parissa toimiville edustajille. Maa- ja metsätalousministeriö valitsi tutkimusmenetelmäksi e-kyselyn. Kyselyn tuloksia analysoitiin vertailuanalyysillä. Vertailuanalyysi valittiin tutkimusmenetelmäksi, koska sen avulla voidaan huomioida kouluhedelmäohjelmien erilaiset toteutustavat onnistumisten ja epäonnistumisten arvioinneissa.

Kouluhedelmäohjelma toimii tällä hetkellä Suomea, Ruotsia ja Iso-Britanniaa lukuun ottamatta kaikissa kahdessakymmenessä neljässä Euroopan maassa. Muissa maissa ohjelma on saatu toimimaan vaihtelevasti; toteutukset vaihtelevat suuresti, samoin kuin Euroopan unionin myöntämän rahoituksen hyödyntämisprosentit. Muiden maiden kouluhedelmäohjelmien toteutusten tutkiminen helpottaisi Suomen mahdolliseen liittymiseen liittyvää päätöksentekoa, sillä hyväksi todetuista käytännöistä voitaisiin ottaa mallia, mikäli Suomi päättää osallistua ohjelmaan.

2 Toimeksiantaja ja toimintaympäristö

Maa- ja metsätalousministeriö selvitti vuonna 2009 ensimmäisen kerran Suomen mahdollisuuksia ottaa osaa Euroopan unionin kouluhedelmäohjelmaan. Ohjelman tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja vähentää lasten ja nuorten ylipainoa Euroopassa. Keinona ylipaino-ongelmaa vastaan käytettäisiin hedelmien, marjojen ja vihannesten jakoa koulussa välipalana. (Kauhajärvi & Vainio-Mattila 2009.) Tällä hetkellä vain Suomi, Ruotsi ja Iso-Britannia ovat jättäytyneet pois ohjelmasta. Aikaisemmin kouluhedelmäohjelma todettiin Suomelle liian kalliiksi, mutta selvitykset haluttiin uusia ja osallistumismahdollisuuksia kartoittaa uudelleen. Selvitykset toimitetaan maa- ja metsätalousministeriöön ja niitä apuna käyttäen laaditaan kansallinen toimeenpanosuunnitelma. (Maa- ja metsätalousministeriö 2009.) Tämän opinnäytetyön yhteyshenkilöinä maa- ja metsätalousministeriön puolesta olivat Niina Kauhajärvi ja Petri Koskela.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia School Fruit Scheme:n eli kouluhedelmäohjelman toteutumista eri maissa. Tutkimus alkoi kouluhedelmäohjelmaan liittyvien raporttien tutkimisella. Raportit on julkaistu Euroopan komission internet-sivuilla, ja niitä on viidestä kolmekymmeneen jokaista maata kohden. Raporttien pohjalta saatiin yleiskäsitys kaikista 24 Euroopassa toimivasta kouluhedelmäohjelmasta.

Tarkempi perehtyminen tehtiin kuuteen kouluhedelmäohjelmaan. Maiden valintaperusteet on esitelty luvussa 4. Valittujen maiden yhteyshenkilöiltä hankittiin tietoa ohjelman toteutumisesta e-kyselyn avulla. E-kyselyyn liitettiin kysymyksiä myös kunkin maan kouluruokailuun liittyen. Pyyntö kouluruokatilanteen selvityksistä tuli maa- ja metsätalousministeriöstä.

3 Euroopan unionin kouluhedelmäohjelma

Kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on Euroopan unionin perustamissopimuksessa määritelty velvollisuus. Velvollisuuden täyttämiseksi unionilla on Terveystoimio, jonka myötä rahoitetaan erilaisia terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä hankkeita. (Euroopan komissio 2013.) Euroopan unionin virallisessa lehdessä julkaistiin Terveystoimion tavoitteet vuosille 2008 - 2013. Ne ovat samat kuin Eurooppa 2020 -strategiassa, joka on suunniteltu Euroopan unionin kasvustrategiaksi vuoteen 2020 asti. (European Commission g1 2013.) Strategiassa määritellyt tavoitteet ovat terveysturvan parantaminen Euroopassa, sekä tasa-arvoisen terveydentilan ja tietoisuuden lisääminen. (European Commission g1 2013.)

Näille tavoitteille Euroopan unionin parlamentti ja neuvosto esittivät perusteluiksi Euroopan yleisimpiä ei-tarttuvaa sairauksia. Virallisessa lehdessä listattiin kahdeksan yleisintä sairautta, jotka alueella vaikuttivat kuolleisuuteen. Ne olivat vuoden 2007 listauksissa syöpä, sydän- ja

verisuonitaudit, diabetes, neuropsykiatriset häiriöt, hengitystiesairaudet, tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, ruoansulatukseen liittyvät sairaudet sekä aistinelinten häiriöt. Kahdeksan yleisimmän ei-tarttuvan sairauden hoitoon keskitytään Terveysohjelmassa ennaltaehkäisevästi. Tietoisuutta lisätään ja muiden hankkeiden ja rahoittajien kanssa tehdään yhteistyötä niin, että sairauksia saataisiin vähennettyä koko Euroopan unionin laajuisesti. (Suomen ASH 2010, 2.)

Euroopan unionin komissio on mukana monessa hyvinvointia edistävässä asiantuntijaryhmässä. Yksi näistä on ravitsemusta ja liikuntaa käsittelevä ryhmä, jonka tarkoituksena on etsiä Euroopan laajuisia ratkaisuja liikalihavuuteen ja edistää yleistä terveyttä alueella. Ryhmässä on edustaja kaikista Euroopan jäsenmaista sekä Norjasta ja Sveitsistä. Terveysuhkien torjumiin jäsenmaissa on kehitetty vuodesta 2003 asti erilaisia hankkeita. Terveyshankkeita julkaistiin ensimmäisien vuosien aikana kolmesta kymmeneen vuodessa. Yksi tällaisista hankkeista on myös vuonna 2007 julkistettu Euroopan kouluhedelmäohjelma. (European Commission g2 2013.)

Seuraavissa luvuissa perehdytään kouluhedelmäohjelman perusteisiin ja millaisin keinoin sen piirissä oleviin ihmisiin pyritään vaikuttamaan. Perusteiden ja vaikuttamiskeinojen lisäksi luvussa 3.1 on perustietoa kaikista 24 Euroopan unionin alueella toimivasta kouluhedelmäohjelmasta. Peruskäsityksen saaminen oli osa toimeksiantajan laatimaa tutkimuskysymystä. Liitteistä 1 ja 2 löytyviin taulukoihin 2 ja 3 on koottu kaikki Euroopan alueella toimivat kouluhedelmäohjelmat. Luvussa 3.2 on katsaus välipalojen ja kouluruoan merkityksestä kouluikäisen ravitsemuksessa. Luvussa 3.3 eritellään syitä siihen, miksi Suomi on aikaisemmin päättänyt jättäytyä kouluhedelmäohjelman ulkopuolelle.

3.1 Kouluhedelmäohjelma

Kouluhedelmäohjelman avulla pyritään vaikuttamaan lapsiin, koska he ovat kuluttajista herkimpiä ja alttiimpia muutoksille. Tavoitteena on vakiinnuttaa hedelmät ja vihannekset heidän ruokavalioonsa jo aikaisessa elämänvaiheessa, kun ruokailutottumukset vasta muotoutuvat. Ohjelmalla uskotaan myös olevan positiivinen vaikutus maatalouden edistämiseen. Kouluhedelmäohjelman tavoitteena on liittää yhteen ravitsemus, terveys, fyysinen aktiivisuus, maatalous ja ympäristö. Ohjelma tukee osaltaan Euroopan unionin päämäärää epäterveellisen ruokavalion aiheuttamien lisääntyneiden kroonisten sairauksien sekä liikalihavuuden ehkäisyssä. (European Commission g3 2012, 3 - 4.)

Euroopan komission internet-sivuilla kerrotaan kouluhedelmäohjelman perustuvan yhteisrahoituksen periaatteeseen. Jäsenmaan panostama osuus voi tulla joko yksityisiltä tai julkisilta rahoittajilta. Yhteisrahoituksen järjestäminen voi kuitenkin olla vaikeaa, etenkin jos sen tur-

vaaminen on vain koulujen, kunnan tai vanhempien vastuulla. Se onkin usein mainittu ohjelman toteuttamisen suurimmaksi haasteeksi, samoin kuin suurimmaksi syyksi osallistumatta jättämiseen. (European Commission g3 2012, 7.)

Avainelementtinä kouluhedelmäohjelmassa on tuotteiden jakelua päiväkodeissa, sekä ala- ja yläasteilla. Kouluhedelmäohjelman tukena toimivien liitännäistoimenpiteiden tarkoituksena on lisätä tietoutta hedelmien ja vihannesten kulutuksen tärkeydestä ja terveellisestä ravitsemuksesta. Liitännäistoimenpiteiden avulla vahvistetaan yhteyttä maatalouteen esimerkiksi erilaisten vierailujen ja puutarhanhoitohetkien avulla. (European Commission g3 2012, 4.) Näillä toimilla on suuri osuus kouluhedelmäohjelman onnistumisen kannalta, sillä niiden avulla pyritään opettamaan ja tiedottamaan lapsille maatalouden sekä maataloustuotteiden tärkeyttä. Niiden avulla korostetaan terveellisen elämäntyylin ja terveellisten ruokailutottumusten osuutta elintavoissa. (European Commission g3 2012, 11.)

Liitteessä 1 löytyvä taulukko 2 kuvaa kouluhedelmäohjelman toteutuksien taustatietoja siihen osallistuvissa jäsenmaissa. Taustatiedoiksi lukeutuvat ohjelmaan liittymisvuosi, budjetin muodostuminen ja keskimääräinen annoshinta. Budjetin ja keskimääräisen annoshinnan kohdalla on ilmoitettu myös se lukuvuosi, jolta kyseiset tiedot ovat. Skotlannin ja Tanskan keskimääräisistä annoshinnoista ei ollut julkistettu tarkkaa tietoa. Lisäksi taulukossa 2 on Belgian, Espanjan, Ranskan, Romanian, Saksan ja Skotlannin kohdalla eritelty tarkennuksia ohjelman toteutuksista.

Liitteestä 1 käy ilmi suurimman osan jäsenmaista liittyneen kouluhedelmäohjelman piiriin lukuvuonna 2009 - 2010, poikkeuksena kuitenkin Latvia joka liittyi 2010 - 2011. Ensimmäiset maat, jotka liittyivät kouluhedelmäohjelmaan, olivat Belgia, Espanja, Kypros, Ranska, Saksa, Skotlanti, Slovenia, Tanska ja Unkari (Hoelgaard 2010, 1). Ranskassa kouluhedelmäohjelman kokeilu aloitettiin jo vuonna 2008, mutta siihen ei sisällynyt EU-rahoitusta.

Liitteen 1 perusteella kokonaisbudjettien keskiarvo kaikkien maiden kesken oli 6 178 582 € ja EU-rahoitusosuuksien keskiarvo 3 565 249 €. Osassa maista ilmoitetun Euroopan unionin myöntämän rahoitusosuuden suhde kokonaisbudjetista oli yli 50 %. Lisätietoja osallistujamaiden budjettirakenteista löytyy liitteestä 1.

Jäsenmaan oma rahoitus perustui useimmissa osallistuvissa jäsenmaissa pelkästään julkiseen rahoitukseen. Vanhemmat rahoittivat kouluhedelmäohjelmaa vain Slovakiassa, Flandersissa (Belgia), Tanskassa ja Itävallassa. Slovakiassa koko jäsenmaan oma rahoitusosuus tuli vanhemmilta. Vanhempien rahallinen panostus kouluhedelmäohjelmien toteutuksessa lisäsi osaltaan sitoutumista. Kuitenkin siihen sisältyi myös negatiivisia puolia, etenkin vähempiosaisten perheiden panostamismahdollisuuksiin liittyen. (European Commission g3 2012, 7 - 8.)

Ohjelman laajentuminen ei toteutunut alueilla, joissa julkinen rahoitusosuus oli erittäin rajallinen ja joissa koulujen tuli järjestää yksityinen rahoitus. Saksassa Baden-Württembergin julkinen osuus budjetista oli vain 4 %, minkä seurauksena erityisesti kouluhedelämäohjelman laajentaminen tuotti ongelmia. Näitä ongelmia ei ilmennyt naapurialueilla, joissa julkinen osuus oli 50 % luokkaa. Ranskassa taas ei ollut lainkaan kansallista yhteisrahoitusta, jolloin rahoitus tuli joko koulujen omista ruokalarahastoista tai kunnilta. (European Commission g3 2012, 7 - 8.)

Suurimmat vaikeudet ohjelman toteutuksessa ilmenivät sen ensimmäisenä toteuttamisvuotena. Ongelmiksi koettiin suuri hallinnollinen taakka, kuljetukseen liittyvät ja taloudelliset haasteet sekä tarvittavan kansallisen rahoituksen varmistaminen. Logistiset ongelmat koskivat useimmiten koulujen mahdollisuuksia hallita tuotteiden valmistelua ja jakelua. Haasteista selviydettiin eri jäsenmaissa eri tavoilla, esimerkiksi Alankomaissa supistettiin tavarantoimittajien määrää ja Puolassa päätettiin tuotteille kiinteä annoskoko. (European Commission g3 2012, 6.)

Liitteenä 2 olevassa taulukossa 3 on kuvattuna perustietoja jakelusta kouluhedelämäohjelmaan osallistuvissa EU:n jäsenmaissa. Kohderyhmä on ilmoitettu, kuten myös ohjelmaan osallistuneet päiväkodit ja koulut sekä lapset. Latvian ja Luxemburgin kouluhedelämäohjelmaan osallistuneiden koulujen ja päiväkotien lukumäärästä ei löytynyt tarkempaa tietoa, mutta lasten lukumäärä on ilmoitettu. Tanskan kohdalla on ilmoitettu vain tarkennettu kohderyhmä. Lisäksi sarakkeissa on ilmoitettu se lukuvuosi, jolta kyseiset tiedot ovat. Keskimääräinen annoskoko on ilmoitettu ja myös näiden tietojen kohdalla on ilmoitettu lukuvuosi jolta tiedot ovat. Skotlannin ja Tanskan kohdalla keskimääräiseen annoskokoan liittyviä tietoja ei ollut julkistettu. Taulukossa 3 on kerrottu myös perustiedot jakelusta.

Liitteessä 2 on esitetty eri kouluhedelämäohjelmissa käytettyjen tuotteiden keskimääräiset annoskoot. Keskimääräinen annoskoko oli taulukon 2 tietoihin perustuen keskimäärin 130 grammaa. Pienin ilmoitettu keskimääräinen annoskoko on Irlannissa ja suurin taas Puolassa. Suurimmassa osassa jäsenmaita panostettiin tarjottavissa tuotteissa tuoreuteen, ja tuoretuotteiden ilmoitettujen prosenttiosuuksien keskiarvo oli lähes 93 %. Kohderyhmä vaihtelee kaksivuotiaista 19-vuotiaisiin. Kouluhedelämäohjelmasta hyöttyy tällä hetkellä yhteensä noin 8,1 miljoonaa lasta (European Commission g3 2012, 10). Jakelutiheys, jakeluaika ja kouluhedelämäohjelman kesto vaihtelivat eri jäsenmaiden välillä. Tietoa erilaisista jakelujärjestelyistä löytyy liitteestä 2.

Liitännäistoimenpiteissä oli vaihteluita eri jäsenmaiden välillä. Yleisimmin kouluille annettiin päätäntävalta niiden toteutuksesta. Usein avuksi annettiin valikoima erilaisia opetusmateriaaleja ja ehdotuksia eri liitännäistoimenpiteistä. Toiset jäsenmaat eivät tarjonneet kouluille

minkäänlaista tukea näiden toimien järjestämiseksi, mutta muutamat jäsenmaat taas lisäsivät liitännäistoimenpiteet osaksi opetussuunnitelmaansa. (European Commission g3 2012, 7.)

Alankomaissa liitännäistoimenpiteet toimivat kouluhedelmäohjelmassa lisänä, kun taas Irlannissa nämä toimet olivat hyvinkin keskeisiä ohjelman toteutuksen kannalta, etenkin Food Dudes -ohjelman kautta. Liitännäistoimenpiteisiin käytetyn rahallisen panostuksen määrä vaihteli, sillä esimerkiksi Ranska ja Alankomaat käyttivät ensimmäisenä kouluhedelmäohjelman osallistumisvuotenaan alle 1 € lasta kohden, kun taas Irlannissa määrä oli yli 25 € lasta kohden. Irlanti panosti lasten palkitsemiseen ja Food Dudes -ohjelman koettiin olevan tärkeä osatekijä kestäväen kasvun luomisessa lasten hedelmien ja vihannesten kulutukseen. (European Commission g3 2012, 7.)

Arvioitaessa ohjelman vaikutuksia lasten ruokailutottumuksiin, tuli huomioida kansallisten arviointien kestäneen vasta muutaman vuoden ajan. Siitä johtuen etenkin pitkäaikaisvaikutuksiin liittyvät johtopäätökset olivat vain suuntaa-antavia. Ohjelman myönteisiä vaikutuksia voitiin kuitenkin todeta lasten keskuudessa tapahtuneeseen hedelmien ja vihannesten lisääntyneeseen kulutukseen. Puolassa pystyttiin osoittamaan 21 % nousu näiden tuotteiden kulutuksessa, mutta myös muissa jäsenmaissa tulokset olivat samansuuntaisesti positiivisia. (European Commission g3 2012, 8.)

Euroopan komission arvioiden mukaan kouluhedelmäohjelma oli juurtunut jäsenmaihin onnistuneesti ja vastaanotto oli ollut hyvää niin lasten, opettajien kuin vanhempienkin osalta. Arviointien perusteella kouluhedelmäohjelman asettamat vaatimukset koulutuksen, terveyden ja maatalouden yhteyksien vakiinnuttamisessa olivat toteutuneet onnistuneesti. (European Commission g3 2012, 5.) Pitkäkestoisvaikutuksia on silti vielä vaikea arvioida, koska kouluhedelmäohjelma on toiminut niin lyhyen aikaa.

Romaniassa kouluhedelmäohjelmalla todettiin olevan heijastusvaikutuksia myös kouluajan ulkopuolelle. Alankomaissa hedelmiä ja vihannuksia nautittiin niinäkin päivinä, jolloin jakelua ei tapahtunut kouluissa. Päätelmät ohjelman vaikutusten osalta ovat kuitenkin olleet erilaisia johtuen lasten yleisestä elämäntyylistä etenkin makeisten ja napostelun suhteen. Todettiin myös, ettei kouluhedelmäohjelma vaikuta kaikkiin lapsiin samalla tavalla. Tyttöjen hedelmien ja vihannesten kulutus on ollut keskimääräisesti suurempaa kuin pojilla ja toisaalta taas lapset nauttivat mieluummin hedelmiä kuin vihannuksia. Kouluhedelmäohjelmaa arvioitaessa huomattiin positiivisia tuloksia etenkin sosioekonomisesti heikommassa osassa olevien ryhmien keskuudessa. (European Commission g3 2012, 8 - 9.)

Vanhempien suhtautumista kouluhedelmäohjelmaan ja lasten ruokavalioon on tutkittu, jolloin huomattiin myönteinen suhtautuminen niin itse ohjelmaan kuin sen päämääriinkin. Tutkimus-

ten mukaan Puolassa ja Ranskassa kouluhedelmäohjelman vaikutukset vanhempien hedelmien ja vihannesten kulutukseen olivat olemattomat. Toisten tutkimusten mukaan vanhempien asenteet lasten ruokavalioita kohtaan kuitenkin muuttuivat positiivisemmiksi, sillä esimerkiksi Irlannissa, Maltalla ja Puolassa lounasrasioissa oli entistä useammin tarjolla hedelmiä ja vihanneksia. Italiassa hedelmien ja vihannesten valikoima ja saatavuus kotona lisääntyi, kuten myös vanhempien hedelmien ja vihannesten kulutus. (European Commission g3 2012, 9.)

Useissa jäsenmaissa kohderyhmän laajentaminen on nähty tarpeelliseksi, sillä sen seurauksena pystyttäisiin tavoittamaan yhä useampia lapsia. Laajentaminen voi olla haasteellista, sillä se on hyvin riippuvainen saatavilla olevasta rahoituksesta. Poikien vihannesten ja hedelmien kulutuksen on todettu olevan pienempää kuin tytöillä, joten kouluhedelmäjärjestelmien toteutuksissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota niihin keinoihin, joilla pojat saataisiin paremmin tavoitettua. (European Commission g3 2012, 10.)

3.2 Välipalat ja kouluruokailu

Ylipainon ja lihomisen ehkäisyssä säännöllisellä ateriarytmillä on suuri osuus. Ihanteellista olisi syödä ateria tai välipala 3 - 4 tunnin välein. Välipalan osuus lapsen tai nuoren päivittäin saadusta energiasta tulisi olla 10 - 20 % kokonaisuudesta. Hedelmien ja kasvien liittäminen osaksi välipaloja vähentää makeisten syömistä. (Urho 2003, 9.)

Suomalainen kouluruokailu on suunniteltu täysipainoiseksi, monipuoliseksi, terveelliseksi ja lasten ja nuorten ravitsemussuosituksia tukevaksi kokonaisuudeksi. Valtion ravitsemusneuvottelukunnan julkaisemien ravitsemussuosituksien tarkoituksena on olla tiedonlähteenä suomalaisille oikeaoppisesta ja tasapainoisesta ruoasta. (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2008, 6.) Suomessa tarjotaan lapsille ilmainen kouluruoka.

Kouluruokailu tulee suunnitella opiskelijoiden ateriarytmiä tukevasti niin, että se nautitaan kello 11 - 12 välisenä aikana. Valtion ravitsemusneuvottelukunnan (2008, 7) ohjeistuksissa korostetaan koulun olevan velvollinen järjestämään välipala oppilaille, jotka opiskelevat yli kolme tuntia lounaan jälkeen. Neuvottelukunta korostaa, että ”virvoitus-, energia- ja urheilujuomat, sokeroidut mehut, makeiset ja/tai muut runsaasti rasvaa, sokeria ja suolaa sisältävät tuotteet eivät ole kouluympäristöön kuuluvia välipaloja”. (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2008, 7.)

3.3 Suomi kouluhedelmäohjelmassa

Maa- ja metsätalousministeriön internet-sivujen tietojen (2009) mukaisesti Suomen ohjelmaan liittymisen esteeksi ilmeni tarvittavan rahoituksen järjestäminen. Vuoden 2009 Euroopan

unionin koko tukisummasta, joka oli noin 90 miljoonaa euroa, Suomen osuudeksi olisi jäänyt 900 000 euroa. Vaikka ohjelmaan liittymisestä keskusteltiin perusteellisesti vuonna 2009, tilaisuudessa ei syntynyt kustannustehokkaita ratkaisuja, ja ohjelmaan liittymiseen perustuva päätöksenteko siirrettiin tulevaisuuteen. (Kouluhedelmäjärjestelmän toteuttajien kartoittaminen käynnistyy 2009.)

Päätöstä perusteltiin laskemilla, joiden mukaan yksi välipala-annos oppilasta kohden maksaisi noin 30 senttiä. Mikäli kaikki kohderyhmään kuuluvat lapset ja nuoret osallistuisivat ohjelmaan, välipala tulisi jakaa yli puolelle miljoonalle lapselle ja nuorelle. Kohderyhmäksi otettiin laskelmissa kaikki päiväkotij- ja peruskouluikäiset lapset ja nuoret. Näiden laskelmien pohjalta tultiin tulokseen, että Suomessa välipaloja pystyttäisiin tällä rahamäärällä jakamaan enimmillään kymmenen annosta oppilasta kohden yhden lukuvuoden aikana. (Euroopan unionin kouluhedelmäjärjestelmän toteuttaminen Suomessa 2009.) Kouluhedelmäohjelman suosituksissa kerrottu vähintään 35 viikon jakelujakso ja tavoitteeksi asetettu kolme kertaa viikossa tapahtuva jakelu (European Commission g3 2012, 9) olisivat näin ollen siis jääneet toteutumatta.

Suomen osallistumisesta kouluhedelmäohjelmaan vastaavat maa- ja metsätalousministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetusministeriö. Maa- ja metsätalousministeriö tekee vuonna 2013 uusia selvityksiä Suomen mahdollisuuksista osallistua ohjelmaan tulevaisuudessa. Tällä hetkellä ohjelma toimii 24 Euroopan unionin jäsenmaassa.

4 Tutkimukseen valitut kouluhedelmäohjelmat

Tarkemman tutkimuksen pohjana käytettiin jo olemassa olevaa aineistoa Euroopan komission internet-sivuilta. Lisäksi laadittiin e-kysely, joka kohdistettiin tutkimukseen valittujen maiden kouluhedelmäohjelman parissa toimiville yhteyshenkilöille. Maa- ja metsätalousministeriö valitsi tutkimusmenetelmäksi e-kyselyn. Kyselyn avulla selvitettiin tarkemmin kouluhedelmäohjelman toteutusta ja toimivuutta valituissa maissa, sekä kouluruoan vaikutusta ohjelmaan. Tuloksia vertailtiin keskenään ja pohdittiin muun koulussa tapahtuvan ruokailun yhteyttä kouluhedelmäohjelman onnistumiseen.

Maa- ja metsätalousministeriön edustajien kanssa pohdittiin maita, joihin kysely kannattaisi lähettää. Jotta kyselyn avulla pystyttäisiin kuvaamaan ohjelman onnistumisia ja mahdollisia epäonnistumisia, kysely tuli lähettää maihin, joissa on toimittu tietyn mittarin mukaan eri tavoin. Mittareiksi valikoitui kolme näkökulmaa, joista kaksi tuli maa- ja metsätalousministeriöltä ja yksi poimittiin Euroopan komission internet-sivuilta löytyvistä maakohtaisista raporteista. Maa- ja metsätalousministeriön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta näkökulmiksi otettiin Euroopan unionin myöntämän rahoituksen hyödyntäminen ja yhden annoksen keski-

määräinen hinta. Euroopan komission internet-sivuilla löytyvien raporttien pohjalta kolmanneksi näkökulmaksi valittiin tuotteiden jakelutiheys.

Yhden annoksen keskimääräisen hinnan mukaan valitut maat olivat Italia ja Viro. Italian kouluhedelmäohjelma kiinnosti Maa- ja metsätalousministeriötä eniten. Ministeriössä Italiaa pidettiin yhtenä onnistujamaista, koska siellä pystyttiin hyödyntämään EU:n myöntämästä rahoituksesta valtaosa ja yhden annoskoon hinta oli 1,05 euroa/annos. Annoskoon hinta oli keskiarvoihin verrattuna ylivoimaisesti korkein, sillä annoskoon keskiarvohinta kaikkien ohjelmaan osallistuvien maiden kesken oli 0,23 euroa. Virossa yhden annoskoon hinta oli alle tämän keskiarvon, vain 0,10 euroa/annos (DG Agriculture and Rural Development European Commission 2012, 11.), jolloin Viron ohjelma valittiin mukaan tutkimukseen vertailukohdaksi Italian ohjelmalle.

Euroopan unionin rahoitus hyödynnettiin Tšekin tasavallassa sataprosenttisesti. Tšekin tasavallan ohjelma valittiin tutkimukseen rahoituksen hyödyntämisprosentin perusteella. Vastapainona selvitykseen valikoitui Ranskan kouluhedelmäohjelma, jossa kyseisestä rahoituksesta pystyttiin hyödyntämään vain 10 %. (DG Agriculture and Rural Development European Commission 2012, 7.)

Viimeiset kaksi ohjelmaa valittiin maista, joissa hedelmä- ja kasvisannoksien jakelutiheydet poikkesivat huomattavasti toisistaan. Slovakian kouluhedelmäohjelmassa jakelu toimii enintään kaksi kertaa viikossa ympäri vuoden, joten se otettiin mukaan tutkimukseen pitkäkestoisena jakelun vuoksi. Irlannin kouluhedelmäohjelma otettiin selvitykseen mukaan, koska siellä jakelu tehtiin päivittäin lapsille ja nuorille, mutta vain kuudentoista päivän ajan. (DG Agriculture and Rural Development European Commission 2012, 10.)

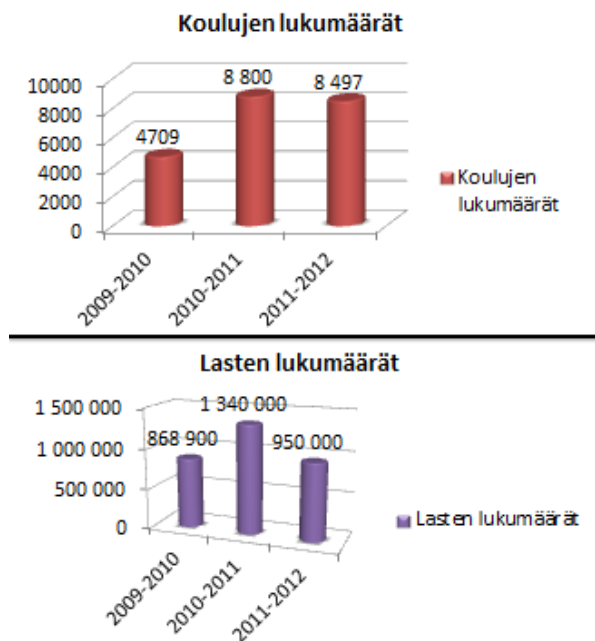
Seuraavissa luvuissa esitellään nämä kouluhedelmäohjelman kuusi erilaista toteutusta. Toteutusten esittelyissä käydään läpi eri kouluhedelmäohjelmien tavoitteet, ohjelmaan liittymisvuosi, kohderyhmät, tuotteet, budjetit, liitännäistoimenpiteet sekä mahdolliset ongelmat, joita ohjelmassa on ilmennyt. Tarkoituksena on antaa kattava yleiskuvaus kouluhedelmäohjelmista, joita e-kysely täydentää. Luvussa 4.7 on yhteenveto maiden kouluhedelmäohjelmien toteutuksista.

4.1 Italia

Italian maa- ja metsätalousministeriössä päätettiin kouluhedelmäohjelmaan osallistumisesta vuonna 2009. Liittymispäätöstä perusteltiin lapsuusajan lihavuuden haitallisilla terveysvaikutuksilla koko ihmisen elämän ajan. (European Commission a4 2012, 2 - 3.) Lisäperusteluita liittymiselle löytyy liitteestä 3.

Vuosien 2009 - 2010 aikana Italian kouluhedelmäohjelmalle laadittiin kolme selkeää tavoitetta. Ensimmäinen tavoite oli kannustaa 6 - 11 -vuotiaita lapsia syömään kasviksia. Toinen kolmesta tavoitteesta koski tuotteiden tuottajia ja toimittajia. Tavoitteena oli saada tuottajille ja toimittajille hyvät suhteet. Kolmantena tavoitteena 2009 - 2010 kouluhedelmäohjelmalle oli tuoda lapsille uutta tietoutta terveellisestä ravitsemuksesta. (European Commission a4 2012, 4.) Italiassa selvitettiin lasten ruokailutottumuksia kouluhedelmäohjelmaan liittymisen tueksi, joista selvisi suuriakin puutteita lasten ravitsemuskäyttäytymisessä (European Commission a3 2012 6). Tutkimustulokset löytyvät liitteestä 3.

Lukuvuonna 2009 - 2010 kouluhedelmäohjelma toimi yhteensä 4709 koulussa Italiassa ja sen piirissä oli 868 000 lasta. Seuraavalle lukuvuodelle osallistujakoulujen määrä kaksinkertaistui, sillä 8800 koulua osallistui ohjelmaan. Ohjelman kolmantena vuonna osallistujakouluja oli 8497. Osallistujamäärät on koottuna seuraavaan kuvioon.

Kuvio 1: Italian kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut ja lapset (European Commission a1 2012, 2; European Commission a2 2012, 2).

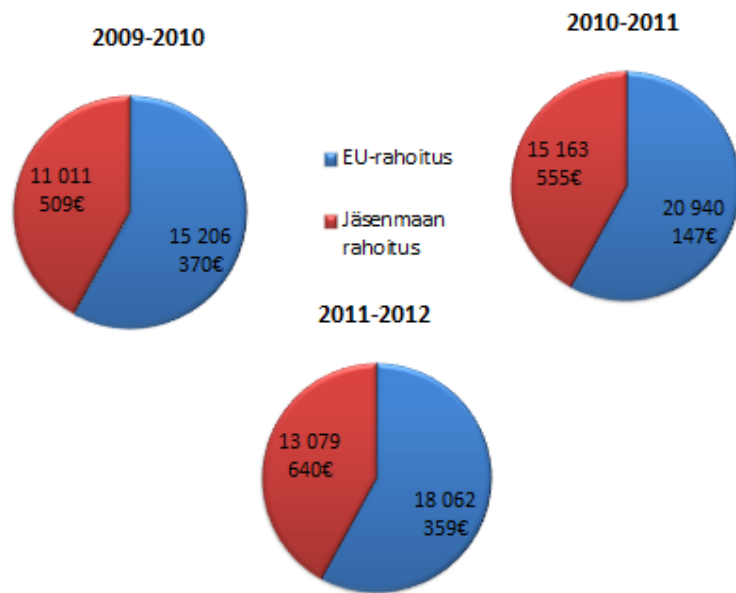
Kuviosta 1 näkee lasten osallistujamäärien kehityksen kouluhedelmäohjelman aikana. Ensimmäisenä ohjelman toteuttamisvuonna se ei vielä saavuttanut kohderyhmän lapsia toivotulla tavalla. Osallistujamäärät kuitenkin lisääntyivät. Lukuvuonna 2010 - 2011 ohjelma tavoitti noin 49 % kohderyhmästä Italiassa. (European Commission a2 2012, 2.)

Ohjelmaan valittiin kausiluontoisia hedelmiä, joista osa suunniteltiin jaettavaksi tuoreina, osa viipaloituna ja osa käsiteltyinä. Valitut hedelmät löytyvät listattuna liitteestä 3. Vaatimuksina

valituille tuotteille olivat korkeiden laatuvaatimusten täytyminen, helppokäyttöisyys, hyvä hygienia, sekä oikea kypsyyssaste. (European Commission a4 2012, 6.)

Kuviossa 2 on koottuna Italian kouluhedelmäohjelman budjettitiedot. Kuvioista huomaa Euroopan unionin rahoitusosuuden olleen jokaisena ohjelman toimivuonna Italian omaa osuutta suurempi. Kuvio havainnollistaa myös budjetin muutoksia lukuvuosien välillä.

Italian kouluhedelmäohjelman budjetit

Kuvio 2: Italian kouluhedelmäohjelman budjetit (European Commission a5 2012, 2).

Kuvioon 2 on koottu Italian kouluhedelmäohjelman budjettitiedot sen toimivuosien aikana. Tarkemmat selitykset kuvion 2 luvuista löytyy liitteestä 3. Kuvioista 2 näkee Euroopan unionin rahoitusosuuden olleen suurin lukuvuonna 2010 - 2011.

Jotta kouluhedelmäohjelma olisi lähtenyt toimimaan Italiassa onnistuneesti, sen tueksi suunniteltiin erilaisia toimenpiteitä vuonna 2009. Liitännäistoimenpiteiksi ohjelman ympärille suunniteltiin verkkosivut, jotka toimivat kanavana tiedon levittämiseksi ja jakamiselle. Lisäksi lapsille suunniteltiin opintomatkoja paikallisille maatiloille ja hedelmien jalostamoille. Opintoretkien lisäksi kouluihin suunniteltiin ravitsemusopastusta Hedelmäpäivä-tapahtuman avulla. Päivän aikana kouluissa oli esittäytymässä erilaisia tutkijoita ja ravitsemusterapeutteja, jotka kertoivat hedelmien terveellisyydestä ja paremmista ruokailutottumuksista lapsille. (European Commission a4 2012, 6 - 9.)

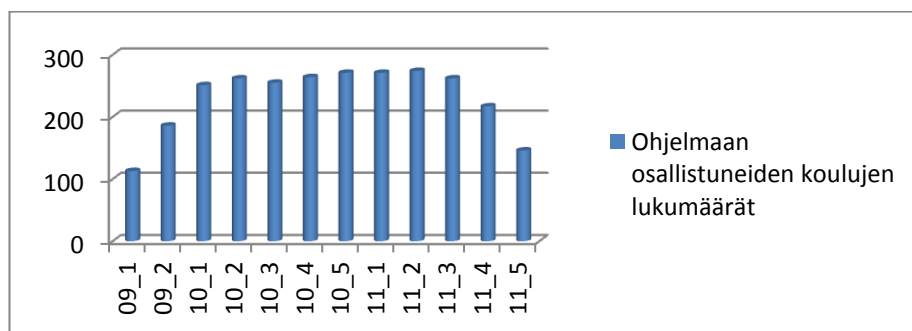
Vuoden 2010 - 2011 raporteissa julkaistiin tarkemmat tiedot välipalojen annoskooista ja hinnoista, yhden annoksen hinta oli keskimäärin 1,05 euroa ja paino noin 200 grammaa (Europe-

an Commission a2 2012, 2). Lisäksi tarkennettiin tietoa jakelutiheydestä. Kouluissa hedelmäjakelu toimi kerran viikossa 30-33 viikon ajan vuodessa ja lapset saivat hedelmät aina aamu-päivän tauolla noin kello 10. (European Commission a2 2012, 2.)

4.2 Viro

Viron Maa- ja metsätalousministeriö päätti Viron osallistumisesta kouluhedelmäohjelmaan vuonna 2009. Ensimmäinen lukuvuosi, jona ohjelma toimi Virossa oli 2009 - 2010. (European Commission b4 2012, 1.) Viron maa- ja metsätalousministeriö kirjasi kouluhedelmäohjelmalle selkeän tavoitteen: vähentää ylipainoisten lasten määrää Virossa 7,8 prosentista kuuteen prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. (European Commission b3 2012, 6.) Lisää perusteluita liittymiselle on liitteessä 3.

Vuonna 2011 julkaistuissa raporteissa listattiin tarkemmin virolaisen kouluhedelmäohjelman toimia vuosien 2009 - 2011 aikana. Raporteista selvisi, että Viron kouluhedelmäohjelmaan sai hakea ensimmäisen kerran lukuvuoden 2009 - 2010 aikana ja tammikuuhun 2010 mennessä siihen oli liittynyt 193 koulua. Koulut saivat osallistua ohjelmaan halutessaan yhdeksi tai useammaksi jaksoksi, sitoutumista koko kouluvuodeksi ei tarvittu. Kouluhedelmäohjelman suosio vaihteli jaksoittain eri puolilla Viroa. Yhteensä 303 koulua osallistui ohjelmaan, jaksoittain osallistujien määrä vaihteli 113 ja 247 koulun välillä. Kuviossa 3 on esitelty kouluhedelmäohjelman osallistujamäärien kehitystä sen toimivuosien aikana. (European Commission b1 2012, 12)

Kuvio 3: Viron kouluhedelmäohjelman osallistuneet koulut (European Commission b1 2012, 12).

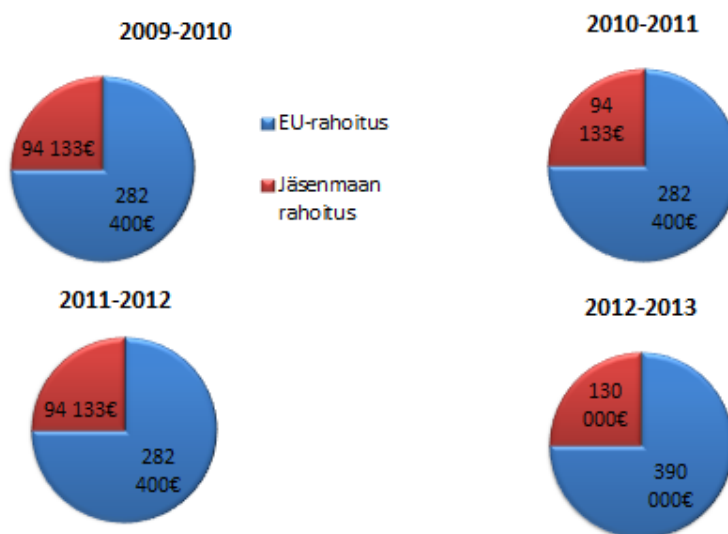
Kuviosta 3 voidaan päätellä, että kouluhedelmäohjelma oli Virossa vuosien 2009 - 2011 välisenä aikana suosituin vuoden 2011 toisen jakson aikana. Tällöin kouluja oli ohjelman piirissä 274. Ensimmäisellä jaksolla, jolloin ohjelma toimi Virossa, siihen osallistui vähiten kouluja eli yhteensä 113. (European Commission b1 2012, 12.)

Ohjelman ensimmäiselle vuodelle määriteltiin kohderyhmäksi peruskoulun 1 - 4 -luokkalaisten eli lasten ikäjakauma oli kuudesta kymmeneen vuotta. Kohderyhmän valintaa perusteltiin Virossa tehdyillä tutkimuksilla, joiden mukaan lasten ylipaino oli yleisintä 10 - 13 -vuotiailla. Kohderyhmälle jaetut välipalat olivat erilaisia hedelmiä ja vihanneksia (European Commission b2 2012, 3 - 4.) ja niistä löytyy tarkemmin tietoa liitteestä 3.

Lukuvuoden 2010 - 2011 raporteissa määriteltiin tarkemmin välipalojen jakeluun liittyviä tietoja. Jakelu suunniteltiin toimivaksi koko vuoden lukuvuoden ympäri, yhteensä 35 viikon ajan niin, että jokainen lapsi tai nuori saisi vähintään yhden välipalan viikossa. Tämä tarkoittaisi sitä, että yksi lapsi saisi keskimäärin 74 välipala-annosta yhden lukuvuoden aikana. (European Commission b1 2012, 3.)

Kuviossa 4 on kuvattu Viron kouluhedelmäohjelman budjetti sen toimivuosien aikana. Ympyräkuviot kuvastavat maan oman osuuden ja Euroopan unionin myöntämän tukirahan suhdetta. Viro oli yksi niistä maista, joille Euroopan komissio on myöntänyt 75 %:n rahoitusosuuden.

Viron kouluhedelmäohjelman budjetit

Kuvio 4: Viron kouluhedelmäohjelman budjetit (European Commission b1 2012, 1 - 3; European Commission b2 2012, 1).

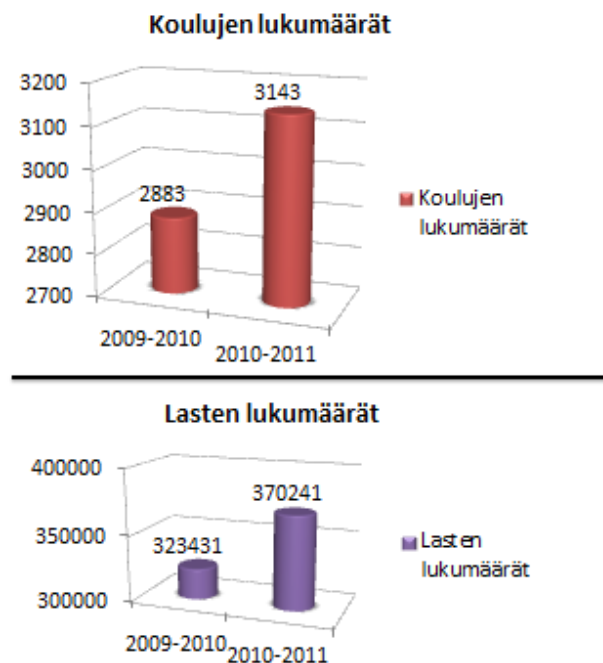
Kuviosta 4 huomaa rahoituksen pysyneen kouluhedelmäohjelman toimivuosina muuttumattomana. Lukuvuodelle 2012 - 2013 Euroopan komission tukiraha kuitenkin nousi. Tästä syystä kouluhedelmäohjelman kokonaisbudjetti kasvoi. Eritellyt tiedot budjetin kehityksestä löytyvät liitteestä 3.

4.3 Tšekin tasavalta

Tšekin tasavalta liittyi kouluhedelmäohjelmaan sen ensimmäisenä toteutusvuotena lukuvuonna 2009 - 2010. Kohderyhmänä ohjelmassa olivat 1. - 5. luokkalaiset, ikäjakaumaltaan 6 - 10 - vuotiaat lapset. Perusteluita kohderyhmän valintaan löytyy liitteestä 4. Jakelussa hyödynnettiin lähiruokaa, mutta ei luomuruokaa. (European Commission c2 2012, 2.) Tietoa Tšekin tasavallan ravitsemussuosituksista, sekä lasten ravitsemuskäyttäytymisestä löytyy liitteestä 3.

Kouluhedelmäohjelmaan liittyvä tiedotus toteutettiin julisteiden avulla lukuvuonna 2009 - 2010 (European Commission c2 2012, 2). Ohjelma ei ensimmäisenä toimintavuotenaan toiminut koko lukukautta kansallisten säännösten vuoksi. Ensimmäisenä vuonna jakelua oli viitenä kuukautena. (European Commission c6 2012, 2.)

Kuvio 5 havainnollistaa Tšekin tasavallan kouluhedelmäohjelmaan osallistuneiden koulujen sekä lasten määrää ohjelman kahden ensimmäisen toteutumisvuoden aikana. Punaiset diagrammit kuvaavat koulujen lukumäärää ja violetit lasten lukumäärää. Kuviossa on kuvattu koulujen sekä lasten lukumäärät kouluhedelmäohjelman kahdelta ensimmäiseltä toimintavuodelta 2009 - 2011.

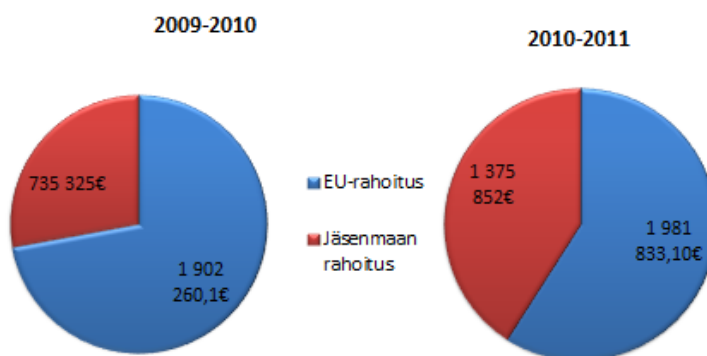
Kuvio 5: Tšekin tasavallan kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut ja lapset (European Commission c2 2012, 1 - 2; European Commission c3 2012, 2 - 3).

Kuviosta 5 huomaa tietojen vaillinaisuuden. Vaillinaisuuden vuoksi Tšekin tasavallan kouluhede-
delmäohjelman kehityksen suuntaa on vaikea päätellä. Kuvion 5 tiedot on eritelty tarkemmin
liitteessä 3.

Tšekin tasavallan kouluhedeelmäohjelmassa jakelu toteutettiin lasta kohden noin 27 kertaa
lukuvuoden aikana (European Commission c3 2012, 3). Lisätietoa jakelutiheyksistä ja aikatau-
luista löytyy liitteestä 3. Kouluhedeelmäohjelman tuella tarjottavien tuotteiden tuli olla ter-
veysministeriön laatimien ravitsemussuositusten mukaisia. Valikoimassa tuli olla tuoreita he-
delmiä ja vihanneksia mahdollisimman monipuolisesti paikallisia tuotteita suosien. Myös ek-
soottisia hedelmiä pystyttiin rahoituksen puitteissa lisäämään osaksi valikoimaa monipuoli-
suuden lisäämiseksi. (European Commission c5 2012, 6.) Eniten jaettuja tuotteita olivat erilai-
set mehut ja omenat (European Commission c1 2012). Tuotteiden laatuun oltiin tyytyväisiä,
mutta jakelukertojen toivottiin lisää (European Commission c6 2012, 6).

Kuvio 6 havainnollistaa Tšekin tasavallan kouluhedeelmäohjelman rahoituksen muodostumista
sen kahtena ensimmäisenä toimintavuotena. Kuviossa sinisellä kuvataan EU-rahoituksen osuus
kyseisenä toimintavuotena ja punaisella jäsenmaan oman rahoitusosuuden määrä. Kuviosta
voidaan todeta jäsenmaan oman rahoitusosuuden kasvaneen enemmän verrattuna EU-
rahoitusosuuteen.

Tšekin tasavallan kouluhedeelmäohjelman budjetit

Kuvio 6: Tšekin tasavallan kouluhedeelmäohjelman budjetit (European Commission c3 2012, 1).

Kuviosta 6 huomaa Tšekin tasavallan tietojen vaillinaisuuden, sillä budjettia koskevat tiedot
oli annettu vain ohjelman kahdelta toteutumivuodelta. Euroopan unionin rahoitusosuus oli

molempina vuosina suurempi kuin maan osuus. Tarkennettuja tietoja budjeteista ja rahoituksen kehityksestä löytyy liitteestä 3.

Koulut lisäsivät tietoa kouluhedelmäohjelmasta Internet-sivuilleen, jolloin vanhemmat pääsivät tutustumaan ohjelmaan ja sen tavoitteisiin tarkemmin. Ohjelman toteutusten myötä joissain vanhemmissa havaittiin välinpitämättömyyttä aihetta kohtaan. Asenteista paistoi välinpitämättömyys, joka johtui vanhempien olettamuksesta lasten syövän kasviksia riittävästi jo nykyisellään. Olettaus näkyi vahvimmin niissä vanhemmissa, joilla oli alhainen sosiaaliekonominen asema ja niissä perheissä joissa lapset tarvitsivat erityisopetusta. (European Commission c6 2012, 9.)

Tšekkin tasavallan maatalousministeriö jakoi kouluille levyjä, joilla levitettiin tietoutta kouluhedelmäohjelmasta. Muiden liitännäistoimenpiteiden järjestäminen oli koulujen vastuulla. Järjestettyjä liitännäistoimenpiteitä olivat muun muassa ohjelmaan liittyvät kouluprojektit, kilpailut, sekä vierailukäynnit yrityksiin ja maatiloille. Suurimmassa osassa kouluja hedelmiin ja vihanneksiin liittyvät opetukselliset tukitoimet liitettiin osaksi opetussuunnitelmaa. (European Commission c2 2012, 2 - 4.) Liitännäistoimenpiteiden tarkoitus kouluissa oli laajentaa osaamista perehtymällä esimerkiksi eri ilmastovyöhykkeiden hedelmiin. Kouluille annettiin suosituksia liitännäistoimenpiteiden toteutustavoista, joiden seurauksena hedelmien ja vihannesten kulutusta lasten keskuudessa saataisiin lisättyä. Kouluhedelmäohjelman myötä ympäristökasvatusta saatiin lisättyä lasten opetukseen. (European Commission c5 2012, 7.)

4.4 Ranska

WHO:n mukaan lähes viidesosa ranskalaisista lapsista kärsii paino-ongelmista. Tämän johdosta ravitsemusterapeutit pitävät kouluissa huolta kouluruoan terveellisyydestä. Taistelussa ylipainoa vastaan oppitunneilla jaetaan tietoa terveellisestä ravitsemuksesta ja erilaiset makeis- ja virvoitusjuoma-automaatit on poistettu kouluista kokonaan. Kouluruokailu on ranskalaisille lapsille vapaaehtoinen, sillä he saavat nauttia ruokaa koulussa tai vaihtoehtoisesti mennä kotiin lounaalle. (Lasten lihominen huolestuttaa 2013.) Ranskassa vähävaraiset maksavat kouluruoka-ateriasta vain osan (Kouluruoka yhdistää 2011). Kouluterian tarkoitus ei ole pelkästään ravita lapsia, vaan se on myös yksi opetuksen osa-alue, jolla vahvistetaan hyviä ruokailutottumuksia (Millaista kouluruokaa muualla syödään? 2013).

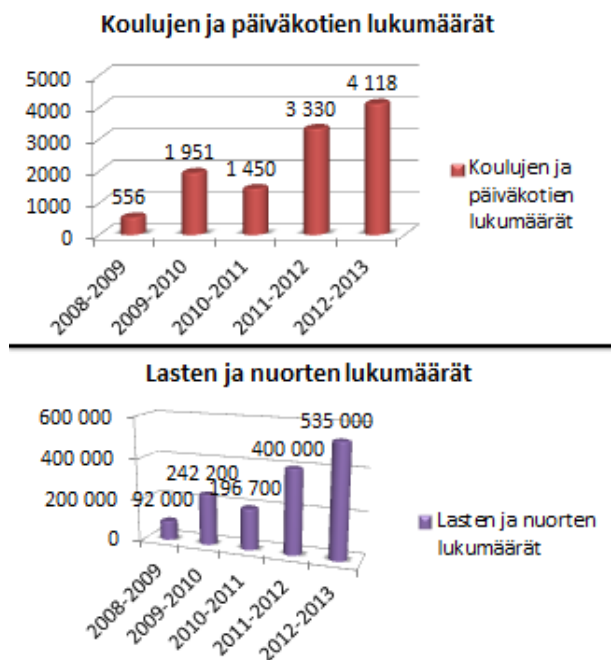
Kouluhedelmäohjelmaa hallinnoi Ranskassa maa- ja elintarvikeministeriö. Ohjelman käynnistyessä vuonna 2008 - 2009 maa- ja elintarvikeministeriö laati suunnitelmia ja toiminnan edistämisen opetustyökaluja, jotka olivat maksuttomasti koulujen käytössä ministeriön verkkosivuilla. Vuonna 2009 kouluhedelmäohjelmalle valittiin sponsori, jonka tarkoitus oli edistää toimintaa ministeriön järjestämissä tilaisuuksissa. Ohjelmaa tuotiin ihmisten tietoon paine-

tussa mediassa, jolloin se tavoitti niin kunnat, koulut ja rehtorit kuin suuren yleisönkin. Toimintaa luotiin myös Facebook-sivustolla. (European Commission d5 2012, 1 - 2.)

Ranskassa ohjelman kokeilu aloitettiin lukuvuonna 2008 - 2009, mutta kaikille jäsenmaille avoin ohjelma käynnistyi vasta seuraavana lukuvuonna (European Commission d1 2012, 1). Kouluhedelmäohjelma luotiin Ranskaan kaikille avoimeksi julkiseksi hankkeeksi (European Commission d5 2012, 2). Toimielimet tai paikalliset viranomaiset päättivät kouluhedelmäohjelmaan osallistumisen yhteydessä osallistumisen keston, joka oli yhdestä kolmeen lukukautta (European Commission d3 2012, 1 - 2).

Vuoteen 2010 asti kohderyhmänä olivat 3 - 16 -vuotiaat lapset. Lapsille jaettiin lähi- ja luo-
mutuotettuja hedelmiä kerran viikossa ympäri vuoden. Lukuvuonna 2010 - 2011 kohderyhmää laajennettiin lisäämällä siihen myös 17- ja 18 -vuotiaat nuoret. (European Commission d1 2012, 2.)

Kuvio 7 havainnollistaa Ranskan kouluhedelmäohjelmaan osallistuneiden koulujen ja päiväkotien sekä lasten ja nuorten lukumäärää ohjelman toteutusvuosien aikana. Kuviossa on kuvattu koulujen ja päiväkotien sekä osallistujamäärät kouluhedelmäohjelman toimintavuosina 2008 - 2013.

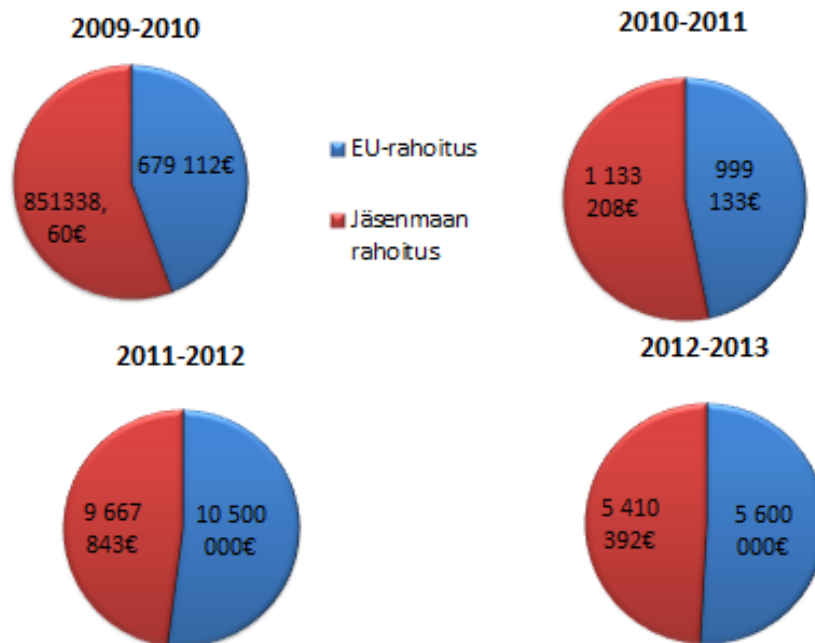

Kuvio 7: Ranskan kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut ja päiväkodit sekä lapset ja nuoret (European Commission d1 2012, 2 - 3; European Commission d2 2012, 2 - 3; European Commission d6 2012, 1 - 4; European Commission d4 2012, 1 - 4).

Kuvio 7 kuvaa kouluhedelmäohjelmaan osallistujien määrän vaihtelua. Tarkemmin eriteltyt tiedot osallistujamäärien muutoksista löytyvät liitteestä 3. Kuvion 7 tiedoista näkee Ranskan kouluhedelmäohjelmalla olleen aluksi vaikeuksia saada kouluja mukaan ohjelmaan, mutta määrät ovat vuosien myötä kasvaneet. Eniten lapsia ohjelman piirissä oli lukuvuonna 2012 - 2013.

Kuvio 8 kuvaa kouluhedelmäohjelman rahoituksen muodostumista sen toimintavuosina. Kuviossa on kuvattu budjetit niiltä vuosilta, jolloin virallinen kouluhedelmäohjelman on ollut toiminnassa. Kokeiluvuosi 2008 - 2009 jätettiin kuvion ulkopuolelle EU-rahoituksen puuttumisen vuoksi. Kuviossa sinisellä kuvataan EU-rahoituksen osuus kyseisenä toimintavuotena ja punaisella jäsenmaan oman rahoitusosuuden määrä.

Ranskan kouluhedelmäohjelman budjetit

Kuvio 8: Ranskan kouluhedelmäohjelman budjetit (European Commission d1 2012, 1 - 2; European Commission d2 2012, 1 - 2; European Commission d6 2012, 1 - 2; European Commission d4 2012, 1).

Kuviosta 8 voidaan todeta rahoituksen muodostumisen olleen melko tasaista EU-rahoituksen ja jäsenmaan rahoitusosuuden välillä. Kahtena ensimmäisenä ohjelman toteutusvuonna Euroopan unionin osuus on ollut hiukan alle 50 %, mutta nousi kahtena viimeisenä vuonna jäsenmaan omaa rahoitusosuutta suuremmaksi. Tarkemmin eriteltyt budjettitiedot löytyvät liitteestä 3.

Jakelua oli Ranskan kouluissa ja päiväkodeissa kahdentoista viikon jaksoissa, ja jakeluajan-kohta vaihteli aamusta iltapäivään (European Commission d3 2012, 1 - 2). Jakelussa hyödynnettiin tuoretuotteita, hedelmäjäädykkeitä, mehuja ja hilloja (European Commission d1 2012, 3). Tarkennukset jakelutiheyksistä, jakelun ajankohdista ja tuotteista löytyvät liitteestä 3.

Kouluhedelmäohjelmaa koskevaa tietoa levitettiin kouluissa julisteiden ja mainosten avulla (European Commission d1 2012, 2). Vuoteen 2012 mennessä ohjelman markkinointia ja tiedotusta oli laajennettu kirjeiden, lehtimainosten ja radion avulla (European Commission d6 2012, 2). Vuonna 2011 kouluhedelmäohjelman tehokkaimmiksi liitännäistoimenpiteiksi todettiin koko kohderyhmän kattavat internet-opetusvälineet sekä ”koulutuksellinen matkalaukku” 3 - 11 -vuotiaille (European Commission d2 2012, 3 - 4).

Kouluhedelmäohjelman toteutuksia kouluissa arvioitiin lukuvuonna 2010 - 2011 lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen toteutettujen kyselyiden avulla. Kyselyillä selvitettiin ohjelman vaikutuksia kohderyhmän ruokailutottumuksiin, asenteisiin ja tietouteen hedelmien ja vihannesten kulutuksesta. Myös vanhempien osto- ja kulutuskäyttäytymisen mahdollisia muutoksia haluttiin tutkia. (European Commission d6 2012, 4.) Kyselyn tuloksia on eritelty liitteessä 3.

Lukuvuonna 2010 - 2011 opetukseen sisältyneet liitännäistoimenpiteet Ranskan toisen asteen oppilaitoksissa olivat suurimmilta osin ravitsemustietouden lisäämistä. Tämä osoittautui jääneen oppilailta huomaamatta. Kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden mukaan kouluhedelmäohjelmaan liittyen ei tukitoimia ollut, joka selittyi sillä, että ne oli sisällytetty osaksi normaaleja oppitunteja. (European Commission d6 2012, 3.)

Vuonna 2011 kouluhedelmäohjelmaa arvioitiin ja sen todettiin kehittyneen hitaasti. Sen vuoksi laadittiin toimenpiteitä, jotta ohjelmaa pystyttäisiin parantamaan. Heikkouksia todettiin olevan viestinnässä, tiedon jakamisessa etenkin toisen asteen oppilaitoksissa, rahoituksessa, työmäärässä sekä koulujen ennakkoluuloissa ohjelmaa kohtaan. Viestintä tapahtui lähinnä sähköpostien ja kirjeiden välityksellä ja suositusten mukaan viestintää tuli kohdentaa kulkemaan ylhäältä alaspäin. Tiedon jakamisen tueksi suosituksissa kannustettiin liittämään koulu-terveydenhoitajat, -lääkärit ja liikunnanopettajat mukaan kouluhedelmäohjelman toimintaan. (European Commission d5 2012, 9 - 11.)

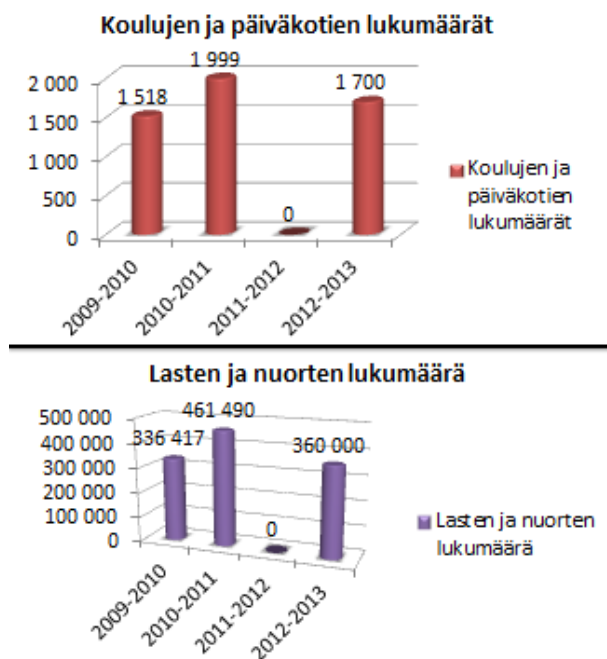
Rahoituksen kompastuskiveksi koettiin koulujen kykenemättömyys rahoittaa ohjelmaa laajasmittakaavassa, jolloin he rajoittivat siihen osallistuvien oppilaiden määrää. Mahdolliseksi ratkaisuksi nähtiin rahoitusvastuun määrääminen yhdelle taholle, esimerkiksi paikallisille viranomaisille. Kouluhedelmäohjelmaan liittyvää suurta työmäärää helpotettaisiin antamalla asiantuntijoille vastuu sen organisoinnista aina tuotteiden jakeluun asti. Koulujen ennako-

luulot kouluhedelmäohjelmaa kohtaan juonsivat juurensa aiempiin samankaltaisiin hankkeisiin, joiden seurauksena oppilaat ryhtyivät heittelemään toisiaan hedelmillä. (European Commission d5 2012, 9 - 11.)

4.5 Slovakia

Italian, Viron, Tšekin tasavallan, Ranskan ja Irlannin lisäksi myös Slovakia liittyi kouluhedelmäohjelmaan sen ensimmäisenä toimintavuonna, lukuvuonna 2009 - 2010. Ohjelma päätettiin toteuttaa suurelle ikäjakaumalle, 3 - 15 -vuotiaille lapsille ja nuorille ja sen tavoitteeksi asetettiin ohjelman yleisten tavoitteiden mukaisesti tuoda lapsille ja nuorille tietoutta terveellisistä ravitsemustottumuksista ja ehkäistä lapsuusajan ylipainoa. Tavoitteena oli myös kannustaa lapsia ja nuoria suosimaan kotimaista maataloutta. (European Commission f3 2012.)

Kuviosta 9 voidaan nähdä koulujen ja lasten lukumäärän kehitys Slovakian kouluhedelmäohjelman toimivuosina. Lukuvuoden 2010 - 2011 aikana kouluhedelmäohjelma tavoitti suurimman määrän kouluja ja päiväkotia sekä lapsia ja nuoria. Kuitenkin määrät ovat laskeneet lukuvuonna 2012 - 2013, mutta kohderyhmään kuuluvia lapsia ja nuoria tavoitettiin kuitenkin enemmän kuin ohjelman toteutuksen ensimmäisenä vuonna.

Kuvio 9: Slovakian kouluhedelmäohjelman osallistuneet koulut ja päiväkodit sekä lapset ja nuoret (European Commission f4 2012, 2).

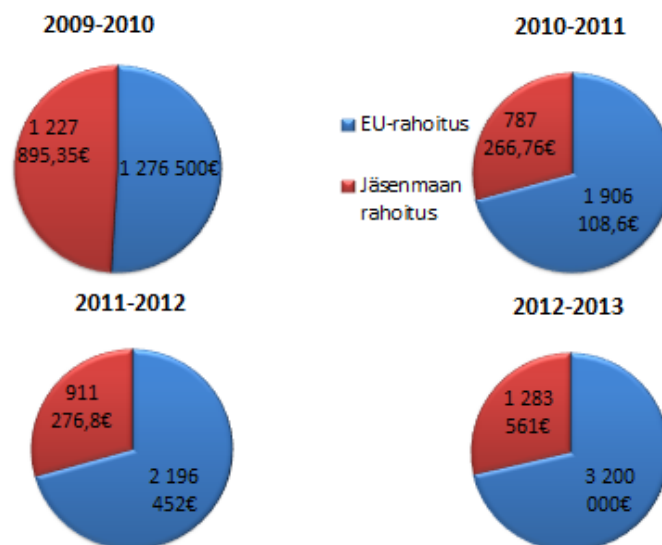
Kuviosta 9 huomaa Slovakian kouluhedelmäohjelman tietojen olleen vaillinaisia sen toteutusvuosina. Vuodelta 2011 - 2012 ei löytynyt merkintöjä osallistujamääristä. Tarkennetut selitykset osallistujien kehityksestä löytyvät liitteestä 3.

Tuotteita vuoden aikana kouluille toimittivat yhteensä 41 eri toimittajaa. Tuotteista 66,6 % oli tuoreita mehuja ja loput 33,4 % tuoreita vihanneksia ja hedelmiä. Kouluvuonna 2010 - 2011 kansallisen lainsäädännön muutokset kiristivät kouluhedelmäohjelman vaatimuksia niin, että tuotteiden jakelu julkisten ja yksityisten koulujen välillä muuttui tasa-arvoisemmaksi. (European Commission f2 2012, 2.)

Tuotteita jaettiin kaikille ohjelmaan osallistuneille lapsille ja nuorille kymmenen kuukauden ajan koko kouluvuodesta vähintään kerran viikossa. Tuotteet jaettiin joko aamutauolla tai lounaalla. Tuotteet suunniteltiin kausittain tai saatavuuden mukaan ja ne vaihtuivat aina jaksoittain. (European Commission e3 2012, 2 - 3.) Ensimmäisinä toteutusvuosina jakelu toteutettiin eri-ikäisille eritavoin suuren kohderyhmän vuoksi (European Commission f5 2012, 3 - 4). Kuitenkin lukuvuoden 2011 - 2012 aikana jakelujärjestelmää muutettiin ja yhdenmukaistettiin. Tiedot jakelujärjestelyistä löytyvät liitteestä 3.

Kuviossa 10 on esitelty Slovakian kouluhedelmäohjelman budjetin muutokset toimivuosien aikana. Euroopan unionin rahoitusosuus on kuviossa punaisella ja maan oma rahoitusosuus sinisellä. EU-rahoitusosuus on ollut ensimmäisenä toimintavuotena 50 % luokkaa, mutta seuraavina vuosina kasvanut lähemmäs 75 %.

Slovakian kouluhedelmäohjelman budjetit

Kuvio 10: Slovakian kouluhedelmäohjelman budjetit (European Commission f4 2012, 1).

Kuviosta 10 voidaan huomata Euroopan unionin rahoitusosuuden olleen ohjelman jokaisena toimivuonna maan omaa rahoitusosuutta suurempi. Maan oma rahoitusosuus on tullut ohjelman jokaisena toimivuonna lasten ja nuorten vanhemmilta (European Commission f3 2012). Eritellyt tiedot Slovakian kouluhedelmäohjelman budjetoinnista löytyvät liitteestä 3.

Slovakian kouluhedelmäohjelmassa hyödynnettiin tuoreita kausituotteita ja lähiruokaa, mutta ei aktiivisesti luomuruokaa. Tuotteita, joita Slovakian raporteissa mainittiin kuuluvan kouluhedelmäohjelmaan, olivat esimerkiksi omenat, porkkanat, banaanit, tomaatit ja retiisit. Kouluissa jaettiin myös mehuja, joihin ei ollut lisätty sokeria. (European Commission f5 2012, 4.) Kaikkien tuotteiden tuli täyttää Euroopan unionin laatuvaatimukset ja jalostettujen hedelmien jakelussa huomioitiin myös Slovakian elintarvikelait. Lasten iästä riippui, tarjoihinko tuotteet heille kokonaisina, paloitetuina vai raasteena. (European Commission f5 2012, 4.)

Yhteydenpito Slovakian kouluhedelmäohjelman ja Euroopan komission välillä kulki, vuoden 2011 raporttien mukaan, Slovakian metsätalousministerin kautta. Hänen vastuullaan oli yhteydenpito lasten, tavarantuottajien ja koulujen kanssa. Terveysministeri vastasi tukituotteista, joita välitettiin kouluhedelmäohjelman kautta kouluille. Terveysministeri suunnitteli esimerkiksi DVD:t, jotka viestivät lapsille ja nuorille ruoan terveysvaikutteista ja terveellisistä elintavoista. Kouluhedelmäohjelman markkinoinnin, imagon suunnittelun ja mediakampanjoinnin suunnitteli metsätalousministeri. (European Commission f5 2012, 6.)

Slovakian kouluhedelmäohjelman liitännäistoimenpiteenä suunniteltiin ohjelman ympärille tarina, jonka tarkoituksena oli saada koulut liittymään ohjelman piiriin. Tarinassa kaikki tuotteet muodostivat perheen, jossa oli tätejä, setiä, serkkuja, kaksosia - kaikki eri hedelmiä ja kasviksia. Jokaisella perheenjäsenellä oli oma parantajantaito; esimerkiksi Täti Porkkana huolehti lasten silmistä, Päärynä hyvästä mielestä ja kaikista paras Täti, omena, toimi lääkkeenä kaikkiin vaivoihin. Samalla kun lapsia innostettiin syömään terveellisemmin, heille myös annettiin tietoa eri hedelmien ominaisuuksista ja Slovakian maataloudesta. (Deti a žiaci 2012.)

4.6 Irlanti

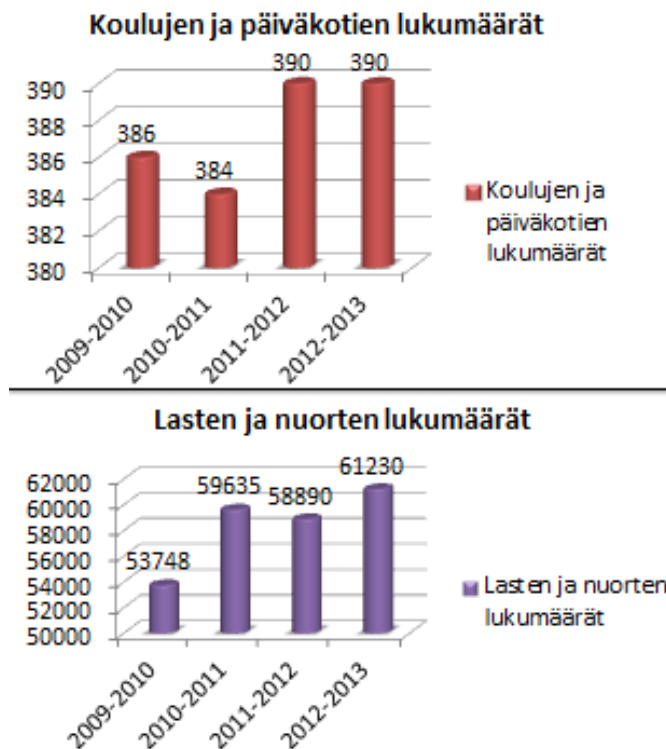
Kouluhedelmäohjelman lisäksi Irlannissa toimi samaan aikaan Food Dudes -ohjelma. Kouluhedelmäohjelma suunniteltiin tämän tueksi. (European Commission e3 2012, 2 - 3.) Tietoa Food Dudes -ohjelmasta ja kouluhedelmäohjelman liittymisestä siihen löytyy liitteestä 3.

Irlantilaisessa kouluhedelmäohjelmassa kohderyhmäksi valikoituivat 4 - 14 -vuotiaat lapset ja nuoret. Kohderyhmän valintaan vaikuttivat olennaisesti Irlannin yliopistossa tehdyt tieteelli-

set tutkimukset lasten ruokavalioista. Näiden tutkimusten mukaan peruskouluikäisten hedelmien ja vihannesten kulutus ei yltänyt suosituksiin. (European Commission e3 2012, 3.)

Kohderyhmälle jaettiin hedelmiä ja kasviksia kerran päivässä 16 peräkkäisenä kouluamuna. (European Commission e2 2012, 1 - 2.) Tuotteista 97 % oli tuoreita (European Commission e2 2012, 3). Lisätiedot jakelusta ja tuotteista ovat liitteessä 3.

Kuvio 11 havainnollistaa Irlannin kouluhedelmäohjelmaan osallistuneiden koulujen ja päiväkotien sekä lasten ja nuorten lukumääriä ohjelman toteutusvuosien aikana. Punaiset diagrammit kuvaavat koulujen ja päiväkotien lukumääriä ja violetit lasten ja nuorten lukumääriä. Kuviossa on kuvattu koulujen ja päiväkotien sekä lasten ja nuorten lukumäärät ohjelman toimintavuosina 2009 - 2013.

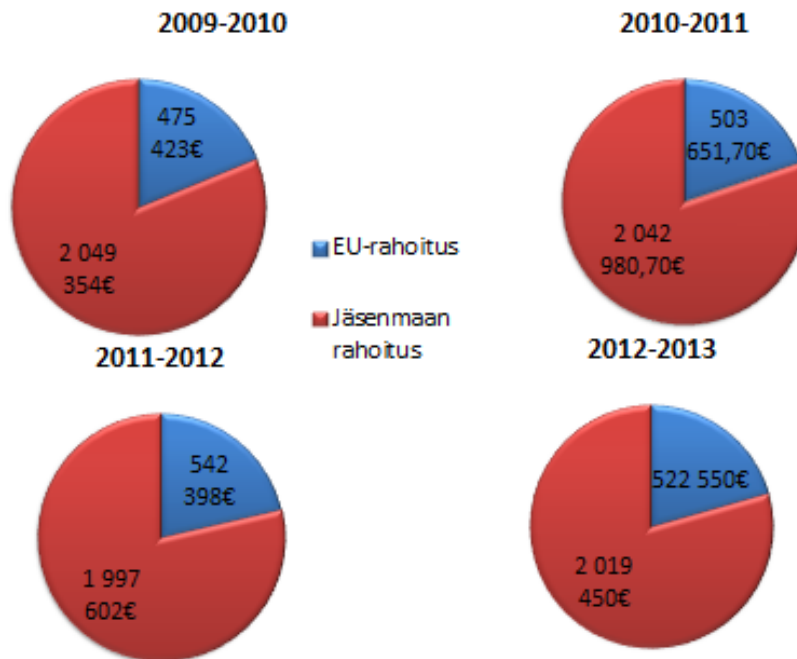

Kuvio 11: Irlannin kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut ja päiväkodit sekä lapset ja nuoret (European Commission e2 2012, 2).

Kuviosta 11 voidaan nähdä osallistujamäärien muutokset ohjelman toteuttamisvuosien aikana. Kouluhedelmäohjelman osallistujamäärät ovat kasvaneen ensimmäisen lukuvuoden jälkeen. Eniten oppilaita oli ohjelmassa mukana lukuvuonna 2012 - 2013.

Kuvio 12 kuvaa kouluhedelmäohjelman rahoituksen muodostumista sen toimintavuosina. Kuviossa on kuvattu sinisellä EU-rahoituksen osuus kyseisenä toimintavuotena ja punaisella jäsenmaan oman rahoitusosuuden määrä. Kuvioista voidaan todeta EU-rahoituksen osuuden olleen alle neljäsosan koko budjetista jokaisena vuonna.

Irlannin kouluhedelmäohjelman budjetit

Kuvio 12: Irlannin kouluhedelmäohjelman budjetit (European Commission f1 2012, 1; European Commission f2 2012, 1; European Commission f5 2012, 1).

Kuvioihin 2, 4, 6, 8 ja 10 pohjaten voidaan huomata, että Irlanti on tutkituista maista ainoa, missä Euroopan unionin myöntämä rahoitusosuus on huomattavasti maan omaa rahoitusosuutta pienempi. Irlannin kouluhedelmäohjelmassa on pystytty hyödyntämään onnistuneesti suhteellisen pieni Euroopan unionin rahoitusosuus, sillä ohjelman kaikkina toimivuosina annetusta rahoituksesta pystyttiin hyödyntämään yli 95 %. (European Commission e2 2012, 1; European Commission e4 2012, 1.) Tiedot budjeteista löytyvät liitteestä 3.

Irlannissa kaikki jaetut tuotteet oli pakattu kierrätettäviin laatikoihin ja kuljetuksessa oli otettu huomioon ympäristöystävällisyys (European Commission e1 2012, 2). Tavarantoimittajat hoitivat hedelmien ja vihannesten pakkausjätteen noutamisen (European Commission e3 2012, 2). Kaikilta jaettavilta tuotteilta vaadittiin huippulaatua ja niissä ei saanut olla yhtään torjunta-ainejäämiä. Kouluhedelmäohjelman yhteistyökumppanit raportoivat johtoelimille päivittäin jakelun toimivuudesta, jolloin mahdolliset ongelmat tai epäkohdat jaettujen tuot-

teiden osalta pystyttiin huomaamaan. (European Commission e1 2012, 2 - 3.) Irlannin kouluhedelmäohjelman tavoitteiden toteutumisen arvioinneissa pystyttiin osoittamaan hedelmien ja vihannesten kulutuksen kasvaneen ja välipalojen ja pikkupurtavien kulutuksen vähentyneen (European Commission e5 2012, 15).

4.7 Yhteenveto tutkimukseen valituista maista

Italian, Viron, Tšekin tasavallan, Ranskan, Slovakian ja Irlannin raporteista löytyi paljon erilaisia tietoja kouluhedelmäohjelman toteutuksista. Vertailun helpottamiseksi tiedot ohjelmien tavoitteista, jaetuista tuotteista, liitännäistoimenpiteistä ja jakeluista on listattu taulukkoon 1. Maa- ja metsätalousministeriön yhteyshenkilöiden kanssa käytyjen keskustelujen seurauksena, sekä raporttien pohjalta muodostuneiden ennakkokäsitysten mukaan, ei voida määrittää yhtä maata, jossa kouluhedelmäohjelma olisi toteutunut kaikilta osin paremmin kuin muissa maissa. Tämä johtuu toteutustapojen suuresta vaihtelevuudesta.

	Tavoite	Tuotteet	Liitännäistoimenpiteet	Jakelu
Italia	Kannustaa lapsia syömään kasviksia, tuotteiden tuottajien ja toimittajien paremmat suhteet, tuoda tietoa ravitsemuksesta.	Tuoreita, viipaloituja ja käsiteltyjä. Esim. hedelmäsaalaatti, tomaatti, selleri, appelsiini, viikuna ja mansikka.	Verkkosivut, opintomatkoja maatiloille ja hedelmien jalostamolle ja ravinto-opastusta Hedelmäpäivän avulla kouluissa	30 - 33 viikon ajan lukuvuodesta, jakelu tapahtuu aamupäivätauolla noin kello 10.
Viro	Lasten ylipainon ehkäisy ja aikuisiän terveysmenojen vähentäminen.	Valintaperusteluinä olivat tuoreus ja saatavuus. Tuotteita olivat esimerkiksi kaali, omena ja kurkku	Ei tarkkoja tietoja liitännäistoimenpiteistä.	Suunniteltiin toimivaksi yhteensä 35 viikon ajan vuodessa. Vähintään yksi välipala viikossa.
Tšekin tasavalta	Ei tarkkaan määriteltyä tavoitetta.	Tuoretuotteita 84 %, myös eksoottisia hedelmiä, patukoita ja mehuja. Suosituin tuote oli	Ympäristökasvatus saatiin lisättyä opetussuunnitelmaan.	Noin 27 jakelua lasta kohden vuodessa. Jakelu tehtiin aamuisin.

		omena.		
Ranska		Kokonaisia tai viipaloituja. Lukuvuonna 2010 - 2011 92,6 % tuotteita. Myös mehuja ja hilloja tarjottiin.	Facebook-sivut, julisteet, radiomainokset ja internet-opetusvälineet. Ranskassa liitännäistoimenpiteet otettiin osaksi opetussuunnitelmaa.	12 viikon jaksoissa, aamuisin tai iltapäivisin.
Slovakia	Lasten ja nuorten tietouden lisääminen, ehkäistä lapsuusiän ylipainoa.	100% tuoretta, joista 66,6% mehuja ja loput hedelmiä tai vihannuksia. Tuotteita olivat esim. omenat, tomaatit, banaanit ja retiisit.	Tuotteiden ympärille suunniteltiin tarina, jossa jokaisella hedelmällä on supervoimia omaava hahmo. Tietoutta lisättiin DVD:n avulla.	Jakelua kymmenen kuukauden ajan koko kouluvuodesta vähintään kerran viikossa. Jakelu aamutauolla tai lounaalla
Irlanti	Tukea Food Dudes -ohjelmaa.	97% tuoretta, myös luomua. Tuotteita olivat esim. omenat, rusinat, paprikat ja mandariinit.	Kannustaminen hedelmien ja vihannesten kulutukseen Food Dudes -ohjelman kautta	Jakelupäivinä lapset saivat yhden hedelmän ja kasvisannoksen. Jakelua oli 16 peräkkäisenä aamuna.

Taulukko 1: Yhteenveto kuudesta kouluhedelmäohjelmasta (Deti a žiaci 2012; European Commission a4 2012, 4; European Commission a4 2012, 6 - 9; European Commission a2 2012, 2; European Commission b2 2012, 1 - 6; European Commission b1 2012, 1 - 3; European Commission c2 2012, 1 - 4; European Commission d1 2012, 2 - 4; European Commission d3 2012, 1 - 2; European Commission d2 2012, 1 - 4; European Commission d6 2012, 3; European Commission f3 2012; European Commission f2 2012, 2; European Commission f5 2012, 3 - 5).

Taulukon 1 tietojen mukaisesti voidaan huomata, että eri ohjelmien toteutukset poikkeavat paljon toisistaan. Yhtäläisyyksiä kouluhedelmäohjelmien välillä näkyy tuotteiden valinnoissa, mutta tavoitteet, liitännäistoimenpiteet ja jakelut vaihtelevat maiden välillä suuresti. Taulukossa 1 käy ilmi mielenkiintoisia seikkoja toteutusten erilaisuuksista. Italiassa liitännäistoimenpiteitä oli listattu enemmän kuin muissa tutkimukseen valituissa maissa ja Viron kouluhe-

delmäohjelman liitännäistoimenpiteitä taas ei ollut eritelty lainkaan. Irlannin kouluhedelmäohjelmassa Food Dudes -ohjelma oli suuressa osassa ja erikoislaatuista ohjelmassa oli myös se, että lapset saivat jakelupäivinä sekä hedelmä- että kasvisannoksen.

Taulukosta 1 voidaan huomata kouluhedelmäohjelmaa koskevien raporttien puutteet: ohjelmien toteutus on vaikeaa, jos sen tavoitteita ja liitännäistoimenpiteitä ei ole suunniteltu riittävän tarkasti. Kuten luvussa 2.1 kerrotaan, Euroopan komissio on määritellyt monia erilaisia tavoitteita kouluhedelmäohjelmalle, joita myötäillen maiden edustajien tulisi miettiä tavoitteet omalle ohjelmalleen. Euroopan komission listaamina kouluhedelmäohjelman tavoitteina ovat liittää yhteen ravitsemus, terveys, fyysinen aktiivisuus, maatalous ja ympäristö, sekä vaikuttaa ennaltaehkäisevästi liikalihavuuteen ja kroonisten sairauksien syntyyn (European Commission g3 2012, 3 - 4).

5 Tutkimusvaihe

Euroopan komission internet-sivuilta löytyvien raporttien tutkimisen jälkeen syvennettiin tietoutta kouluhedelmäohjelmien toteutuksista. Tarkoituksena oli suunnitella kysely, jonka avulla perustietoja täydennettäisiin ja tutkimuskysymykseen saataisiin perusteellinen vastaus. Kysymykset tuli suunnitella tarkoin, jotta niistä saatiin mahdollisimman paljon uutta tietoa ja jotta saatua tietoa pystyttiin analysoimaan myöhemmin. Seuraavissa luvuissa on esiteltyinä käytetyt tutkimusmenetelmät, e-kysely ja vertailuanalyysi, sekä kerrottu näiden menetelmien käyttöönotosta.

5.1 E-kysely osana tutkimusta

Tämä opinnäytetyö on empiirinen tutkimus, jossa aineistonkeruumenetelmänä käytetään kyselyä. Empiirisen tutkimuksen tarkoituksena on kehittää menetelmiä teoreettisen tutkimuksen avulla saadun tiedon pohjalta (Heikkilä 2004, 13). Tutkimustuloksia tarkasteltaessa on syytä muistaa, että empiirisestä tutkimuksesta saadut aineistot eivät suoraan ole tutkimustuloksia. Tutkimustuloksia saadaan vasta kyselyn perinpohjaisella purkamisella ja vastausten vertaamisella viitekehukseen. (Alasuutari 2007, 77 - 79.)

Hyvin suunniteltu kysely saadaan nopeasti purettua ja analysoitua, mutta saadut vastaukset eivät välttämättä ole kaikissa tapauksissa totuudenmukaisia. Pitkä kysely saattaa kyllästyttää vastaajaa niin, ettei hän vastaa tosissaan. Kyselyn suunnittelussa on myös voinut tapahtua virhe, jolloin vastaukset eivät välttämättä ole tutkimuksen kannalta hyödyllisiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.)

Tiedon syventymisen apuvälineenä käytettiin e-lomakekyselyä, joka lähetettiin kuudelle kouluhedeelmäohjelman yhteyshenkilölle Italiaan, Viroon, Slovakiaan, Irlantiin, Tšekin tasavaltaan ja Ranskaan. Maat valittiin sen perusteella, miten hyvin kouluhedeelmäohjelma oli saatu toimimaan ja kuinka tehokkaasti rahoitus oli pystytty hyödyntämään. Kysely lähetettiin kolmeen maahan, joissa ohjelma oli saatu toimimaan hyvin, sekä kolmeen maahan, joissa ohjelmaa ei ollut pystytty hyödyntämään toivotulla tavalla. Kyselyyn valittujen maiden päättämisessä käytettiin apuna Euroopan komission internet-sivuilta löytyviä raportteja ja selvityksiä eri osallistujamaiden toiminnasta, mutta myös maa- ja metsätalousministeriön toiveet otettiin huomioon. Käytettävän empiirisen tutkimuksen tyyppi oli pohjimmiltaan kuvaileva eli deskriptiivinen (Heikkilä 2004, 14), sillä tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään tarkemmin kouluhedeelmäohjelman toteutumista kuudessa eri maassa.

Kyselylomakkeen laatiminen edellyttää tarkkaa suunnittelua. Käsitteet ja tutkimusongelma tulee olla selvillä, jotta tiedetään, mihin kyselyllä halutaan saada vastaus. Kysymysten tulee edetä loogisesti ja ne jaotellaan aiheittain kokonaisuuksiksi. Erilaiset kysymystyypit tulee kyselyn teossa ottaa huomioon, kuten valitaanko kyselyyn avoimia, suljettuja vai sekamuotoisia kysymyksiä. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden tuoda esille uusia näkökantoja tai ideoita, mutta toisaalta kyselyn vastaaja saattaa kokea houkuttelevammaksi jättää vastaamatta näihin kysymyksiin. (Heikkilä 2004, 47 - 52.)

Heikkilä (2004, 47 - 52) selventää suljettujen kysymysten olevan niin sanottuja monivalintakysymyksiä, joista ympyröidään tai ilmoitetaan rastilla oikea vaihtoehto. Suljettuihin kysymyksiin vastaaminen on nopeaa valmiiden vastausvaihtoehtojen ansiosta, mutta toisaalta sopiva vastausvaihtoehto saattaa uupua kokonaan tai vastausvaihtoehdot johdattelevat vastaajaa etenemisjärjestyksellään. Sekamuotoiset kysymykset ovat nimensä mukaisesti avoimen ja suljettujen kysymysten yhdistelmiä. Tämä kysymystyyppi on aiheellinen silloin, kun kyselyn laatija on epävarma vastausten kaikista mahdollisista vaihtoehdoista. (Heikkilä 2004, 47 - 52.)

Kyselyn suunnitteluvaihe on sen onnistumisen kannalta merkittävässä roolissa. Jotta kyselyn avulla saataisiin riittävästi tietoa halutuista aiheista, kysymysten laadintaan, tutkimuskysymyksen pohdintaan ja kyselypohjan muotoiluun tulee käyttää riittävästi aikaa. Jyringin (1976, 41) mukaan kyselystä saadut tulokset eivät parane kyselyn litteroinnissa, vaan sen laadun määrittää kysymysten muotoilu ja kattavuus. Kyselylomakkeen suunnittelussa tulee huomioida kysymysten sisältö, sanamuoto, sijoittelu lomakkeessa ja kysymysten tekninen muoto. (Jyrinki 1976, 41.) Kyselylomaketta lähettäessä lähetekirje, kyselyn täyttämisohteet, tarkoitus ja kyselyn vastaajan valintaperusteet nousevat tärkeään osaan. Jotta kyselyyn vastaaminen pystyttäisiin varmistamaan mahdollisimman hyvin, vastaajalla tulee olla mielikuva, että hänen vastauksillaan on suurta arvoa tutkimuksen kannalta. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 136 - 137.)

5.2 Tutkimus e-kyselyn avulla

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymys oli: miten kouluhedelmäohjelma on toteutettu kuudessa Euroopan maassa? Maa- ja Metsätalousministeriön toimeksiannossa ilmeni myös neljä tätä pääkysymystä tarkentavaa kysymystä. Tutkimuskysymykset on esitelty kuviossa 13.

Kuvio 13: Tutkimuskysymykset

Kuviossa 13 esitellyt tutkimuskysymykset olivat e-kyselyn pohjana. Monet maiden ohjelmien perustetietoihin liittyvät kysymykset saivat vastauksen Euroopan komission internet-sivuilta löytyviä raportteja lukemalla. E-kyselyssä haettiin tietoa erityisesti kouluhedelmäohjelmien onnistumisista ja epäonnistumisista. Koska kouluhedelmäohjelma on monivaiheinen ja suuri hanke, onnistumisten ja epäonnistumisten mittaaminen ei ollut yksiselitteistä. Asiaa voitiin kuitenkin tutkia rahoituksen, tuotteiden, jakelun tai kouluhedelmäohjelman avulla saatujen tulosten pohjalta. Tästä syystä nämä neljä näkökulmaa valittiin e-kyselyn teemoiksi.

Teemojen tulee liittyä tutkimuskysymykseen selvästi, koska kyselyn tarkoitus ei ole olla satunnainen kysymyslista, vaan selkeästi jäsennelty kokonaisuus (Alkula ym.1994, 130). Jotta e-kyselystä saatiin selkeä jatkumo, kysymykset alkoivat perustiedoista ja jatkuivat siitä koulu-

hedelmäohjelman toteutuksia tarkentaviin kysymyksiin. Viimeiset kysymykset liittyivät mahdollisiin ongelmiin kouluhedelmäohjelman toteutuksissa, sekä hyviksi havaittuihin käytänteisiin kouluhedelmäohjelmaan liittyen.

Aikaisempien kouluhedelmäohjelmaa koskevien raporttien pohjalta voitiin nostaa esiin tiettyjä teemoja, joiden avulla erot maiden ohjelmien välillä olivat nähtävissä. Raporteista huomattiin, mitkä maat olivat pystyneet hyödyntämään EU:n rahoituksen ja mitkä eivät. Pelkääntään rahoituksen hyödyntämisestä ei voinut kuitenkaan päätellä, mitkä maat olivat saaneet ohjelman toimivaksi kouluissa. Maa- ja metsätalousministeriön edustajien Koskelan ja Kauhajärven kanssa käydyissä keskusteluissa kävi kuitenkin ilmi, että rahoituksen hyödyntäminen oli heille yksi erittäin olennainen onnistumisen mittari.

Maiden omista kouluhedelmäohjelmaan liittyvistä raporteista selvisi EU:n rahoituksen osuus sekä se, kuinka hyvin se oli onnistuttu hyödyntämään. Maa- ja metsätalousministeriölle hyödyllisempää tietoa oli, mistä muualta rahoitusta on saatu kuin Euroopan unionilta ja kuinka paljon. Jyrinki (1976, 60 - 69) muistuttaa, että tarkkaan informaatioon pohjautuvan kyselyn vastaajalla tulee olla kattava tieto aiheesta, kysymykset eivät saa olla liian yksityisiä ja jos kysyttävää on paljon, ne pitää muotoilla yksittäisiksi lyhyiksi kysymyksiksi. (Jyrinki 1976, 60 - 69.) Rahoitukseen liittyvissä e-kyselyn kysymyksissä saattaa olla hankalaa löytää siitä vastaava henkilöä, koska kaikki rahoitusasiat eivät välttämättä kulje hankkeen johtajan kautta.

Oleennaista tietoa rahoituksesta oli myös se, minne rahoitus oli käytetty: miten joku maa oli onnistunut hyödyntämään Euroopan unionin myöntämästä rahoituksesta kaiken ja miksi josain ohjelmassa siitä oli pystytty hyödyntämään esimerkiksi vain 10 %. Koska kyselyn oli oltava kaikille vastaajille puolueeton, kysymykset tuli suunnitella niin, ettei niistä huomannut kyselyn laatijoiden ennakkokäsityksiä. Ennakkokäsityksen mukaan kouluhedelmäohjelmassa oli onnistuttu, kun rahoituksesta oli saatu hyödynnettyä valtaosa tai kaikki.

Suuri osa julkisista kouluhedelmäraporteista koski hedelmien ja vihannesten jakelutiheyksiä. Kouluhedelmäohjelmaa varten luoduissa suosituksissa korostettiin jakelun jatkuvuuden tärkeyttä. Tavoitteeksi asetettiin, että jakelua tulisi olla vähintään 35 viikon ajan. Pitkäkestoisella toiminnalla parannettaisiin mahdollisuuksia kestävien vaikutusten aikaansaamisessa lasten ja nuorten ruokailutottumuksissa. Suositusten mukaan sopiva jakelutiheys olisi kolme kertaa viikossa. (European Commission g3 2012, 9.) Jakelutiheydet oli kuitenkin ilmoitettu sangen epämääräisesti. Esimerkiksi Viron kouluhedelmäjakelu ilmoitettiin tehtävän vähintään kerran viikossa, mutta rajoitetusti. Maa- ja metsätalousministeriössä oltiin erityisesti kiinnostuneita jakelun toteutuksesta, kuinka usein hedelmien jakelua tehtiin lapsille ja nuorille ja miten hedelmien säilöntä kouluissa järjestettiin.

Maa- ja metsätalousministeriön edustajien kanssa käydyissä keskusteluissa käytettiin paljon aikaa tuotteiden pohtimiseen. Euroopan eri maissa on erilaisia kausituotteita, joita kouluhedelmäohjelmassa voi hyödyntää. Tuoreiden hedelmien ja vihannesten lisäksi eri mailla voi olla monipuolisia vaihtoehtoratkaisuja tuotteiden tilalle. Euroopan komission internet-sivujen raporttien pohjalta saa kuitenkin kattavan yleiskäsityksen tarjotuista tuotteista ohjelmaan liittyneissä jäsenmaissa. Kyselyssä tuotetietouteen paneuduttiin lisäkysymyksin, esimerkiksi miten tarjottuihin tuotteisiin päädyttiin ja kuka valitsi tuotteet.

Kouluhedelmäohjelman tavoitteena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä sekä tuoda tietoa terveellisistä välipaloista ja elintavoista kouluihin. Tästä syystä viimeinen kyselyn teemoista oli ohjelman tulosten selvittämistä, olivatko nämä tavoitteet toteutuneet maissa ja millaisia vaikutuksia ohjelmalla oli ollut lasten ja nuorten ruokailutottumuksiin. Lisäksi kyselyssä huomioitiin Euroopan komission antamat suositukset kouluhedelmäohjelman toimivuuden parantamiseksi, millä tavoin ja missä määrin nämä suositukset valituissa maissa aiottiin toteuttaa.

Maa- ja metsätalousministeriö käyttää omien selvitystensä lisäksi myös tässä opinnäytetyössä saatuja tietoja apuna selvitettäessä, onko kouluhedelmäohjelmaa mahdollista toteuttaa tulevaisuudessa myös Suomessa. Tietävästi Suomi on Ruotsin lisäksi ainoa maa Euroopassa, jossa lapsille tarjotaan koulupäivän aikana ilmainen lounas. Maa- ja metsätalousministeriön yhteishenkilöiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta luotiin ennakkokäsitys, jonka mukaan ilmaisen hedelmän arvo kouluille ja sen oppilaille kasvaa, jos se on ainoa ilmainen tarjoilu koulupäivän aikana. Tästä syystä kyselyssä käsiteltiin lyhyesti myös muuta kouluruokailua ja miten se oli järjestetty.

Jotta kyselystä saataisiin mahdollisimman paljon uutta tietoa, kysymysten muoto tulee suunnitella tarkoin. Tosiasioita selvittäessä kysymykset pitää muotoilla lyhyiksi ja suoriksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 197.) Tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi: Perustele kolmella asialla, miten olette päätyneet kyseisten hedelmien ja vihannesten jakeluun kouluissa, tai: Kuinka monta kertaa lapset saavat kouluhedelmiä välipaloiksi viikon aikana. Hirsjärven, Remeksen ja Saja-vaaran (2009, 197) mukaan tosiasioiden selvittämiseen ei kannata suunnitella kyselyä, jossa vastaaja valitsee esimerkiksi omaa mielipidettään parhaiten vastaavan numeron. Ehdottoman eri mieltä - ehdottoman samaa mieltä - asteikko on tällöin suuntaa-antava, ei totuutta selvittävä. (Hirsjärvi ym. 2009, 197.)

Kouluhedelmäohjelmaa koskeva e-kysely oli pääpiirteittäin faktatietoon pohjautuva kysely. Kuitenkin ohjelman tulevaisuutta selvitettäessä siihen saattaa sekoittua tunnepohjaisia mielipideoita, joiden kysymisen muoto täytyi suunnitella eritavoin, kuin faktatiedon kysyminen. Mielipideoita kysyttäessä vastausvaihtoehdot kannattaa antaa etukäteen niin, että vastaa-

jalla on mahdollisuus antaa myös neutraali vastaus (Jyrinki 1976, 70 - 73). Kouluhedelmäohjelmaan liittyvässä kyselyssä tällainen kysymys oli esimerkiksi ohjelman tulevaisuuteen liittyvä kysymys.

5.3 E-kyselyn testaus

Kyselylomakkeen laatiminen aloitettiin jäsentelemällä kysymyksistä isompia kokonaisuuksia, jotka sovitettiin kyselyyn loogisessa järjestyksessä. Kysely alkoi perustietoa koskevilla kysymyksillä edeten budjettitiedoista hedelmien jakeluihin liittyviin yksityiskohtiin. Lopussa kyselyssä kysyttiin tulevaisuudensuunnitelmia kouluhedelmäohjelman osalta, sekä mahdollisia ongelmia tai haasteita, joita ohjelman kanssa on ilmennyt. Monet kysymyksistä laadittiin monivalintakysymyksiksi, mutta laajempien vastauksien toivossa kyselyyn suunniteltiin täydentäviä avoimia kysymyksiä.

E-kyselyn laatimisen jälkeen oli vuorossa kyselyn testaus. Ennen testauksen aloitusta kyselylomake hyväksytettiin toimeksiantajalla. Toimeksiantajalta tuli paljon korjauksia lomakkeeseen, sekä toive, että kysely saisi viedä enintään viisi minuuttia aikaa vastaajalta. Lisäksi toimeksiantaja toivoi avointen kysymysten karsimista ja muuttamista monivalintakysymyksiksi. Tämä toi haasteita kysymysten muotoiluun, sillä monien asioiden selvittäminen oli alun perin suunniteltu tapahtuvan avoimilla kysymyksillä.

Korjausten jälkeen e-kyselylomaketta testattiin kyselyn suunnittelijoiden toimesta, jotta nähtiin toimiiko kysely toivotulla tavalla ja millä tavoin vastaukset tallentuivat tietokantaan. Lopuksi myös ranskalainen vaihto-oppilas testasi e-kyselyn. Vaihto-oppilas päätyi testivastaa-jaksi, koska englanninkielinen kysely oli tärkeä testauttaa henkilöllä, joka joutui vastaamaan siihen muulla kuin omalla äidinkielellään. Testivastaaajalla meni kyselylomakkeen täyttämiseen kolme minuuttia. Testauksen jälkeen osaa kysymyksistä muotoiltiin selkeämmiksi. Lopullinen kyselypohja vastauksineen löytyy liitteestä 4.

5.4 Vertailuanalyysi osana tutkimusta

Vertailuanalyysi on apuväline toimintojen vertailussa ja kehittämisessä, etsittäessä parasta käytäntöä. Vertailuanalyysi voidaan toteuttaa sisäisesti, ulkoisesti tai toiminnallisesti ja sen toteuttamiselle on kaksi eri näkökulmaa. Nämä näkökulmat ovat suoritustasojen ja tulosten vertaaminen, sekä toimintatapojen ja työvaiheiden vertaaminen. Molemmat näkökulmat huomioidaan, mikäli vertailuanalyysi suoritetaan täysimittaisena. (Lecklin 2006, 160 - 161.)

Sisäisellä vertailuanalyysillä tarkoitetaan toiminnan kehittämistä jonkin ennalta määrätyn toimialan tai alueen sisällä. Siinä huomioidaan samankaltaiset tehtävät tai toiminnot, joita

vertaillaan ja analysoidaan keskenään jotta pyrittäisiin löytämään toimivimmat käytänteet. (Lecklin 2006, 161.) Lecklin mainitsee teoksessaan (2006, 162) ulkoisen vertailuanalyysin olevan oman toiminnan vertaamista muihin. Tällöin sen avulla pyritään löytämään oman toiminnan heikkoudet, jotta kehittämistyö voitaisiin tehokkuuden takaamiseksi kohdentaa juuri näihin ongelma-kohtiin. Toiminnallinen vertailuanalyysi taas toteutetaan siten, että valitaan jokin kehitettävä toiminto jota vertaillaan sellaiseen toimijaan, joka hallitsee valitun toiminnon käytänteet parhaiten. (Lecklin 2006, 162.)

Vertailuanalyysi valittiin tutkimusmenetelmäksi, sillä sen avulla eri maiden kouluhedelämäohjelmien toteutuksia voitiin vertailla keskenään ja havaita mahdollisesti näiden tehokkaimpia tai vähemmän tehokkaita ominaisuuksia. Kouluhedelämäohjelman toteutuksien vaihdellessa, vertailuanalyysi koettiin päteväksi menetelmäksi, sillä siinä pystyttiin huomioimaan erilaisia toteutustapoja ja pohtimaan niiden välisiä yhteyksiä.

Kouluhedelämäohjelmiin perustuva vertailuanalyysi toteutettiin aiemmin esiteltyyn teoriaan nojaten sisäisesti täysimittaisena. Kouluhedelämäohjelmia koskevassa vertailuanalyysissä tutkittiin erilaisia toteutuksia ja etsittiin onnistumisia ja epäonnistumisia kuuden valitun maan ohjelmien väliltä. Tutkimuksen apuna ja pohjana käytettiin maiden omia kouluhedelämäohjelmia koskevia raportteja, mutta myös e-kyselyä. E-kyselytuloksia vertailtiin ja analysoitiin, jotta löydettiin onnistumisen tai epäonnistumisen kannalta olennaisimmat asiat. Tarkoituksena oli selvittää toimivimpia käytänteitä kouluhedelämäohjelman toteutuksista.

Vertailuanalyysi sisältää viisi vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa määritellään vertailtavat prosessit tai niiden vaiheet jonka jälkeen valitaan vertailuanalyysiin sopivat toimijat tai toiminnot. Tämän jälkeen toteutetaan tietojen kerääminen, jotka analysoidaan ja lopulta niistä saatuja tuloksia hyödynnetään kehittämistyössä. (Lecklin 2006, 163.) Vertailuanalyysin avulla voidaan havaita ympäristöstä sellaisia ärsykeitä, jotka muutoin olisivat mahdollisesti jääneet huomaamatta. (Karlöf, Lundgren & Edinfeldt Froment 2003, 38 - 40.)

Kouluhedelämäohjelmia koskevan vertailuanalyysin ensimmäisessä vaiheessa valittiin ne kuusi maata, joiden kouluhedelämäohjelmien toteutuksista toivottiin saatavan lisätietoa e-kyselyn avulla. E-kyselylomakkeet lähetettiin ja lopulta niiden avulla saatuja tuloksia vertailtiin ja analysoitiin. Analysointien avulla pyrittiin löytämään parhaimpia, mutta toisaalta myös epäonnistuneimpia ominaisuuksia ohjelmien toteutuksista. Apuna käytettiin pistekuvioita. Raporteista saatujen tietojen, e-kyselylomakkeen ja vertailuanalyysien pohjalta tehtiin lopuksi myös päätelmiä kouluruokailun vaikutuksista kouluhedelämäohjelman onnistumiseen tai epäonnistumiseen.

6 Tulosten purku

E-kyselyt lähetettiin ensimmäisen kerran 24.4.2013. Ensimmäiset vastaukset tulivat Virossa ja Ranskasta 29.4.2013. Tästä seuraavana päivänä kysely lähetettiin uudestaan niille maille jotka eivät vielä olleet vastanneet. 2.5.2013 Slovakiasta ja Italiasta saatiin vastaukset. Kysely lähetettiin samana päivänä vielä kerran Irlantiin ja Tšekin tasavaltaan, mutta vastauksia ei näistä koskaan saatu. Raporttien ja e-kyselyjen pohjalta saatiin tarkennettua tietoa kouluhedelmäohjelmien toteutuksista. Saatuja tuloksia vertailtiin keskenään ja pohdittiin mahdollisia onnistumisia ja epäonnistumisia kouluhedelmäohjelman osalta. Myös kouluruokailun merkisyttä ohjelman toimivuuden kannalta pohdittiin. Koska tuloksia haluttiin tutkia monipuolisesti, saatuja tietoja analysoitiin vertailuanalyysin avulla. Koska tutkimus aloitettiin raporttien läpikäymisellä, kyselyvaiheessa tutkijoille oli jo muodostunut ennakkokäsityksiä kouluhedelmäohjelmasta. E-kysely ja sen vastaukset löytyvät liitteestä 4. Luvuissa 6.5 ja 6.6 esitellään kyselyn ja vertailuanalyysin avulla saatuja tuloksia.

6.1 Viro

Viron maatalousministeri vastasi kouluhedelmäohjelmakyselyyn ensimmäisenä. Kuten liitteestä 4 selviää, hän nimesi omaksi tehtäväkseen ohjelmassa huolehtia kansallisista lakiasioista ja strategiasta. Koko kouluhedelmäohjelmasta Virossa vastasi maatalousministeriö.

Kyselyssä selvitettiin kouluruokailun vaikutuksia kouluhedelmäohjelmaan. Vastauksissa kävi ilmi, että Virossa oppilaille tarjotaan ilmainen kouluruoka. Silicon Art (2012) internet-sivustojen mukaan ilmainen kouluruoka kuuluu jokaisen virolaisen 1 - 4 -luokkalaisten lapsen koulupäivään (Silicon Art 2012). Kouluhedelmä puolestaan kuului lastentarha- ja kouluikäisille lapsille. Kouluikäiset tarkennettiin 1 - 5 -luokkalaisiksi.

Kyselyn avulla selvisi tuotteiden alkuperän riippuvan tarjonnasta. Jaetut tuotteet olivat siis sekalaisesti ulkomaalaisia ja kotimaisia, mutta ohjelmassa pyrittiin suosimaan kotimaisuutta. Vastauksista voidaan päätellä, että kaikille lapsille jaettiin samanlaisia tuotteita, koska allergioiden huomioimiseen ei ollut erillisiä säännöksiä.

Kuten liitteestä 4 löytyvistä vastauksista huomaa, Viron kouluhedelmäohjelman liitännäistoinen piteitä ei oltu listattu tarkasti. Vastauksissa painotettiin Viron kansallisen terveysinstituutin olevan aktiivinen kertomaan terveydestä ja ruoasta kokonaisuudessaan. Kouluhedelmäohjelmaan liittyvä luennointi terveellisistä elämäntavoista oli kuitenkin koulujen päätettävissä, eikä sen suhteen ollut tarkkoja säädöksiä. Koska tarkkoja säädöksiä liitännäistoinen piteiden suhteen ei ollut, ei pystytty yksiselitteisesti määrittelemään, paljonko lapset saavat tietoa terveellisistä elämäntavoista.

Liitännäistoimenpiteiden ja tuotteiden tavoin myöskään jakelutoimenpiteisiin ei ollut määritetty tarkkoja toimenpiteitä. Ketään yksittäistä henkilöä ei ole nimetty jakeluvastaavaksi, vaan se toimii kouluissa joustavalla periaatteella. Vastaaaja kertoi kouluhedelmäohjelman tavarantoimittajan huolehtivan jakelusta yhdessä koulun keittiön kanssa. Myös välipalan jälkeinen siivous oli koulun keittiöhenkilökunnan vastuulla, sillä jakelu suoritettiin usein koulun kahviossa.

Tuloksia ja tulevaisuutta kysyttäessä vastaaaja kertoi virolaisten koululaisten tietoisuuden ja hedelmien kulutuksen lisääntyneen kouluhedelmäohjelman ansiosta. Liitteestä 4 löytyvien vastausten mukaan ohjelman vaikutuksia lasten ylipainoon oli kuitenkin vielä liian aikaista määritellä. Ongelmista kysyttäessä vastaaaja kertoi seuraavan vuoden taloustilanteen ja ohjelman tehokkuuden arvioinnin olevan haasteellista. Viron todettiin kuitenkin jatkavan osana kouluhedelmäohjelmaa myös ensi vuonna.

6.2 Slovakia

Slovakialaisen kouluhedelmäohjelman edustajista kyselyyn vastasi virkailija. Vastauksista selvisi, että Slovakiassa ilmaista kouluruokaa ei ole, vaan opiskelijat saavat halutessaan ostaa päiväaterian koulun kanttiinista. Slovakian kouluhedelmäohjelmaan sai halutessaan liittyä mikä koulu tahansa: koko kohderyhmää ei automaattisesti liitetty ohjelman piiriin, vaan siihen piti itse hakea. Vastaukset löytyvät kokonaisuudessaan liitteestä 4.

Kuten Slovakian kouluhedelmäraportissa ilmeni, Euroopan unionin myöntämän rahoituksen lisäksi ohjelman rahoittivat oppilaiden vanhemmat. (European Commission f2, 1.) Ohjelma ei siis saanut ulkopuolista rahoitusta sponsoreilta tai investoijilta. Lisäksi kuluvana vuonna Euroopan unionin rahoitusosuus oli vastaajan mukaan pieni. Budjettiin ja rahoitukseen liittyvät vastaukset löytyvät liitteestä 4.

Lähiruoasta kysyttäessä vastauksista ilmeni, että Slovakian kouluhedelmäohjelmassa käytetään ainoastaan kotimaisia tuotteita. Erityismääräyksiä ruokayliherkkyyksien suhteen ei ollut, vaan opiskelija jätti tuotteen syömättä mikäli oli sille allerginen. Tuotteiden jakelun kouluihin hoitivat tavarantoimittajat, ja kouluissa järjestetty jakelu oli opettajien ja koulun keittiön henkilökunnan vastuulla. Siivouksesta välipalan jälkeen vastasivat oppilaat yhdessä opettajien ja koulun keittiöhenkilökunnan kanssa.

Kuten taulukosta 1 voitiin huomata, Slovakian kouluhedelmäohjelmaan kuului paljon erilaisia liitännäistoimenpiteitä. Koululaiset pääsivät vierailuille puutarhoihin ja maatiloille. Lisäksi kouluterveydenhoitaja piti luentoja terveellisistä ravitsemustottumuksista, ja tietoutta lisät-

tiin erilaisten julisteiden avulla kouluissa. Erilaisia aktiviteetteja järjestettiin kouluissa suunnilleen kerran kuukaudessa. Kyselystä, jonka vastaukset löytyvät liitteestä 4 selvisi, että terveys- ja ravitsemustietouden lisääminen ei kuitenkaan kiinnostanut lapsia, vaikka söivätkin välipalaksi tarjotut hedelmät. Vastajaan mukaan hedelmien kulutus oli välipalojen myötä lisääntynyt, mutta asenteellisia tai toiminnallisia muutoksia oppilaissa ei muuten ollut.

Slovakian kouluhedelmäohjelma jatkaa toimintaansa myös ensi vuonna. Pienempi budjetti tosin saattaa aiheuttaa vaikeuksia tulevaisuudessa. Vastaja kertoi palkka-asioiden olevan haasteena: tällä hetkellä hedelmien jakelusta vastaa vapaaehtoistyötä tekevä henkilö, joten jakelun jatkuvuus saattaa olla uhattuna. Slovakian kouluhedelmäohjelman vastuuhenkilöt olivat kokeneet ravitsemustiedon lisäämisen ja levittämisen hyväksi menetelmäksi kouluhedelmäohjelman tueksi.

6.3 Ranska

Ranskasta kyselyyn vastasi metsätalousministeriön työntekijä. Vastaja kertoi ranskalaisissa kouluissa olevan kioski, mistä oppilaat voivat halutessaan ostaa itselleen kouluruoan. Maito ja terveys (2013) sivuston mukaan oppilaat voivat kuitenkin halutessaan käydä kotona ruokailemassa lounasaikaan. Kyselyssä, jonka vastaukset löytyvät liitteestä 4, selvisi että kaikki hallekat saavat liittyä kouluhedelmäohjelmaan Ranskassa ja osa sen rahoituksesta tulee vastajaan mukaan julkisilta tahoilta tai kunnilta.

Liitteestä 4 löytyvistä kyselyn vastauksista selvisi myös, että yli 90 % jaettavista tuotteista on tuoretta. Tuoretuotteiden jakelun perusteena on niiden erinomainen maku. Tarjottavat tuotteet ovat osittain kotimaisia ja osittain tuontituotteita riippuen kuntien päätöksistä. Ruokayliherkkyyksistä kysyttäessä vastaus oli, että niitä ei erikseen huomioida Ranskan kouluhedelmäohjelmassa, vaan lapset jättävät itselleen sopimattomat tuotteet syömättä.

Liitännäistoimenpiteet ovat Ranskassa toimivia ja ne on otettu kouluissa hyvin vastaan. Ne ovat kuitenkin koulukohtaisia, eli yleisiä säädöksiä niiden toteuttamiseen ei ole. Vuoden 2012 raporteista selvisi, että liitännäistoimenpiteet oli sisällytetty muuhun opetukseen, jolloin ne jäivät lapsilta huomioimatta. (European Commission d6 2012, 3.)

Kuten liitteestä 4 voidaan huomata, kouluhedelmäohjelman työntekijät osallistuivat Ranskassa ohjelman jokaiseen vaiheeseen. Tämä käy ilmi kyselyn tuloksista, joissa listataan työntekijöiden osallistuvan myös tuotteiden jakeluun ja välipalojen jälkisiivouksiin kouluissa. Jakeluun ja siivoukseen osallistuivat kouluhedelmäohjelman työntekijöiden lisäksi opettajat ja oppilaat. Vastaja koki, että lapset olivat innoissaan kouluhedelmäohjelmasta ja sen vaikuttaneen positiivisesti lasten ravitsemukseen. Ylipainoon ohjelmalla ei kuitenkaan ole ollut toistaiseksi

vaikutusta. Vastauksista selviää, että Ranska aikoo jatkaa kouluhedelmäohjelman piirissä. Suurimmat haasteet liittyvät rahoitukseen, sillä ohjelma on tällä hetkellä todella kallis kunnille.

6.4 Italia

Kuten liitteestä 4 voidaan huomata, Italiasta ei ilmoitettu vastaajan nimeä tai titteliä. Vastauksista selvisi, että ohjelman rahoittajat voivat sitoutua ohjelmaan vuodeksi kerrallaan ja että italialaisilla ei ollut ongelmia hyödyntää ohjelmassaan Euroopan unionin myöntämää rahoitusta. Kaikkien tuotteiden tuli olla biologisesti viljeltyjä ja niissä tuli olla merkki, joka varmisti tuotteiden tuotannon olleen valvottua ja laadun taattua.

Lasten ruoka-yliherkkyydet oli huomioitu Italian kouluhedelmäohjelmassa. Koulujen oli määrä ilmoittaa mahdollisista allergioista, jolloin opiskelijoille hankitaan vaihtoehtoinen tuote. Nämä tiedot selvisivät kyselyssä, jonka vastaukset ovat liitteessä neljä. Kouluhedelmäohjelmassa tarjottavat tuotteet tulivat koko Italiasta tai tarpeen mukaan myös muualta Euroopasta.

Liitteen 4 vastauksista selviää, että italialaisille koululaisille oli suunniteltu paljon erilaisia liitännäistoimenpiteitä. Heidän kouluhedelmäohjelmaansa kuului vierailuja paikallisille puutarhoille ja maatiloille, tietouden lisäämistä julisteiden avulla ja ravitsemusammattilaisten luentoja. Italiassa liitännäistoimenpiteiden tärkeys tietouden lisäämisessä on siis huomioitu.

Hedelmät ja vihannekset kouluille tuottavat ne yhtiöt, jotka voittavat kilpailutuksen. Italialaisen kouluhedelmäohjelmasta vastaavan henkilön vastauksista selviää, että Italiassa ohjelman henkilökunta on mukana sen toteuttamisen kaikissa vaiheissa. He jakavat opettajien avustuksella tuotteita kouluissa, sekä osallistuvat välipalan jälkeiseen siivoukseen. Liitteen 4 vastauksista selviää, että Italiassa ei ole ollut suuria ongelmia ohjelman kanssa. Alku oli vaikeaa, mutta tavaran tuottajat ymmärsivät ohjelman tärkeyden ja halusivat toimittaa välipaloja kouluihin.

6.5 E-kyselystä saatujen tulosten yhteenveto

Kaikista e-kyselyn vastauksista löytyi paljon yhtäläisyyksiä. Liitteessä 4 oleviin vastauksiin pohjaten, jokainen kyselyyn vastanneista kertoi suurimpien kouluhedelmäohjelmaan liittyvien vaikeuksien johtuvan rahoituksesta. Raha-asiat vaikuttavat ohjelmien toteutuksiin paljon ja erityisesti ohjelman ensimmäisinä toteutusvuosina ne rajoittivat ohjelmaa. Kaikki neljä kyselyyn vastannutta ilmoittivat kuitenkin maan jatkavan ohjelman piirissä tulevaisuudessakin.

Budjettitietous oli maa- ja metsätalousministeriön edustajien mukaan tärkein syy e-kyselyn lähettämiselle. Rahoitukseen liittyvät kysymykset jäivät kuitenkin suurelta osin tyhjiksi tai vastaukset olivat vaillinaisia. Tutkijat eivät e-kyselyn vastausten perusteella saaneet uutta tietoa budjetteihin liittyen, mitä ei Euroopan komission Internet-sivujen raporttien pohjalta olisi jo löytynyt.

Osa kyselyyn vastanneista, esimerkiksi Slovakian ja Italian edustajat, olivat hyvin selvillä jokaisesta kouluhedelmäohjelman osa-alueesta, mutta esimerkiksi Viron vastaaja jätti vastamatta useaan kysymykseen. Tämä johti siihen, että kyselyn vastaukset olivat maasta riippuen hyvin eritasoisia. Englanniksi toteutettu kysely saattoi tehdä vastauksista todellisuutta yksinkertaisempia. Kuten liitteestä 4 huomaan, Italian vastaaja oli ainoa joka käytti vastauksissa omaa äidinkieltään. Vastaukset on suomennettu, jotta niiden tulkitseminen helpottuisi. Ranskan edustajan vastauksista jäi moni kohta ilman selvää vastausta: tämä saattoi johtua vastaajan tietämättömyydestä tai siitä että hän joutui vastaamaan kysymykseen vieraalla kielellä.

E-kyselyn pohjalta pystyi helposti havaitsemaan kouluruokailuun liittyvät erot: Italian ja Viron vastaajat kertoivat koulujen tarjoavan lapsille ilmaisen ruoan, toisin kuin Ranskassa ja Slovakiassa, missä lapset ostavat kouluruokansa koulun kioskista. Samoin liitännäistoimenpiteisiin liittyvät asiat erosivat paljon toisistaan. Slovakian edustaja listasi monia heidän kouluhedelmäohjelmansa kautta toimivia liitännäistoimenpiteitä, kun taas Viron vastaaja ei osannut nimetä niitä lainkaan.

6.6 Vertailuanalyysi tulosten purkamisen apuvälineenä

Vertailuanalyysi on Alholan ja Lauslahden (2000, 340) mukaan hyödyllinen apuväline, sillä sen avulla pyritään parantamaan ja uudistamaan eri prosessien tehokkuutta. Sitä käytetään tavoitteiden asettamisen ja erilaisten mittaristojen luomisen apuna. Tärkeä ominaisuus on se, että vertailuanalyysi ei pyri vain vertailemaan, vaan nimensä mukaisesti tuloksia analysoidaan jotta niistä voitaisiin hyötyä. (Alhola & Lauslahti 2000, 340.)

Vertailuanalyysin toteuttamisen apuna voidaan hyödyntää matriisikaavoja, eli esimerkiksi tehokkuusmatriisia ja tuottavuusmatriisia, mutta myös graafinen esitys voi olla hyvä apuväline. Vertailuanalyysin tulokset voidaan esittää myös taulukossa, johon merkitään oma suoritus kullakin valitulla osa-alueella ja tavoitteeksi asetetaan vertailussa ilmennyt parhain saavutettu tulos. Näiden kuvioiden ja kaavojen avulla tulokset ja niiden suhteet ovat helposti nähtävissä. Taulukon avulla taas käy nopeasti ilmi se tavoite, johon toiminnassa tulee pyrkiä. Näiden kuvioiden, kaavojen ja taulukoiden pohjalta voidaan etsiä uusia ratkaisuja toiminnan tehostamiseksi, jotta päästäisiin asetettuihin tavoitteisiin. (Alhola 2008, 107 - 111.) Vertailu-

analyysin avulla tehokkuutta pyritään edistämään, jolloin sen vaikutus toiminnan parantumiseen voi olla huomattava (Karlöf 1999, 98).

Vertailuanalyysi valittiin menetelmäksi, koska sen avulla tuloksien vertailussa voitiin huomata sellaisia yhteyksiä, joita pelkästään raporttien ja e-kyselytulosten antamien tietojen pohtimisella ei välttämättä olisi löydetty. Vertailuanalyysin toteuttamisen todettiin selventävän saatuja tuloksia, sillä tulosten vertailun apuvälineenä käytetään usein kaavioita, kuvioita tai graafisia esityksiä.

Tässä opinnäytetyössä vertailuanalyysin apuvälineenä käytettiin pistekuvioita. Pistekuvio valittiin, koska kouluhedelmäohjelmien toteutusten arvioinneissa ei perehdytty pelkästään lukuarvoihin. Matriisikaavioiden käyttö olisi vaatinut numeerisia tuloksia, mutta esimerkiksi e-kyselyn avulla ei selvitetty numeerisia arvoja, vaan käytännön toteutusten ominaisuuksia ja erilaisia toimintatapoja. Tutkijat totesivat pistekuvion olevan toimiva silloin, kun halutaan tutkia valittujen ominaisuuksien mahdollisia yhteyksiä ja korostaa eri kouluhedelmäohjelmien toteutusten vaihtelevuutta.

Pistekuvion akseleilla kuvataan ohjelman toteutuksen erilaisia ominaisuuksia. Jokaisessa kuviossa vaakasuora akseli kuvaa niitä tietoja, joita saatiin selville kouluhedelmäohjelmaa koskevia raportteja tutkimalla, kun pystysuora akseli taas kuvaa e-kyselyn avulla ilmi tulleita seikkoja. Pistekuvion tarkoituksena on tutkia mahdollisia yhteyksiä näiden tietojen välillä eri maiden kouluhedelmäohjelmien toteutuksissa.

6.7 Kouluhedelmäohjelmien toteutukset vertailuanalyysissä

Raporteista saatujen tietojen ja e-kyselytulosten vertailuanalyysin apuvälineenä hyödynnettiin pistekuvioita. Näillä pistekuvioilla kuvattiin erilaisten ominaisuuksien välisiä suhteita eri maiden kouluhedelmäohjelmien toteutusten välillä. Kuvioita laadittiin kolme ja niistä jokaisessa vaaka-akseli kuvaa jo raporttien kautta ennalta saatuja tietoja, kun pystyakseli taas kuvaa kyselyn avulla selvinneitä seikkoja. Ajatus pistekuviosta oli tutkijoiden oma, pistekuvioita päätettiin hyödyntää kun tutkijat pohtivat millainen kuvio selkiyttäisi eri maiden kouluhedelmäohjelmien toimintatapojen vaihtelevuutta toisiinsa nähden. Pistekuvioihin on otettu mukaan vain e-kyselyyn vastanneet maat, sillä raporttien pohjalta pystyakselien tiedot eivät käy selville.

Vaaka-akselien tiedot perustuvat niihin näkökulmiin, jotka vaikuttivat tutkittavien kouluhedelmäohjelmien valintaan tutkimuksen alkuvaiheessa. Akseleiden tiedot on kuvattu niin, että uloimmilla reunoilla on tehokkaimmat (tai tehokkaimmiksi oletetut) ominaisuudet. Tehokkuusoletukset perustuivat tutkijoiden omiin ennakkokäsityksiin, sekä niihin tietoihin joita

saatiin maa- ja metsätalousministeriöstä tutkimuksen alkuvaiheessa. Pystyakseleilla kuvatut tiedot valittiin e-kyselyn perusteella. Tällöin tehokkuusoletus perustuu täysin tutkijoiden omiin ennakkokäsityksiin.

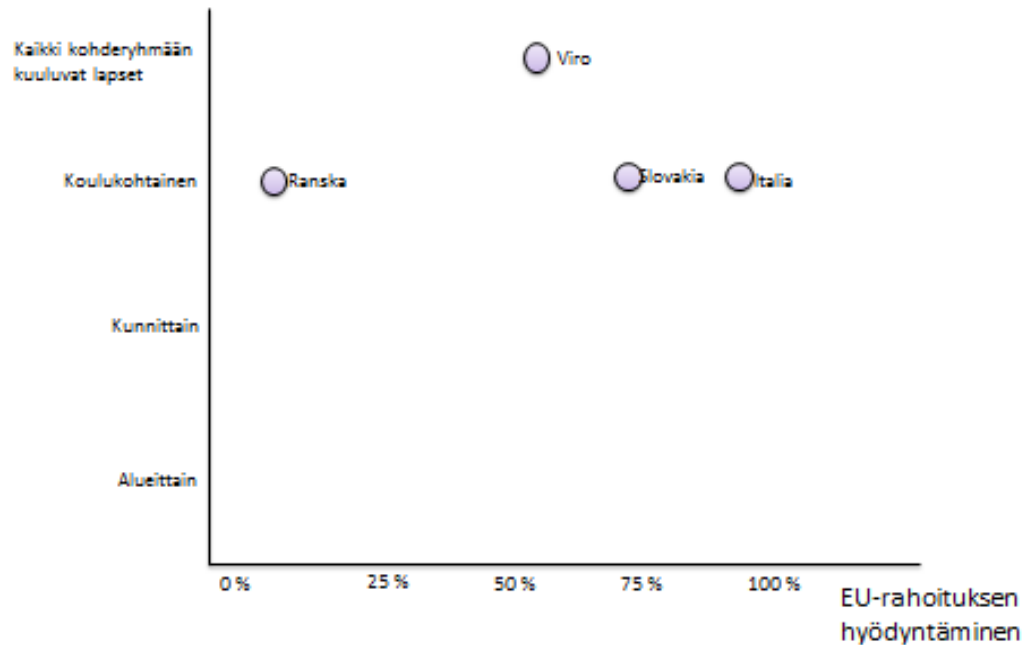
Pistekuvion avulla voidaan nähdä kouluhedelmäohjelmien toteutuksessa käytettyjen ominaisuuksien vaikutuksia toisiinsa valittujen näkökulmien ja toimintatapojen kannalta. Tällöin kaikki ne maat, jotka sijoittuvat pistekuviossa mahdollisimman lähelle vasenta ylänurkkaa, ovat kouluhedelmäohjelmien toteutuksessa oletetusti tehokkaimpia valittujen näkökulmien kannalta. Kuitenkin täytyy muistaa, että pistekuvioiden tehokkuusoletukset perustuvat vahvasti tutkijoiden omiin ennakkokäsityksiin, jolloin ne ovat vain suuntaa-antavia. Kuitenkin ajatuksena pistekuvioiden valinnassa oli myös se, että niiden avulla voidaan korostaa eri maiden kouluhedelmäohjelmien toteutusten vaihtelevuutta.

Aiemmin määritellyt tutkimuskysymykset toimivat pohjana vertailuanalysissä ja niihin pyrittiin löytämään vastauksia vertailuanalysin tulosten perusteella. Lopuksi pohdittiin erilaisten toteutustapojen suhdetta mahdolliseen onnistumiseen tai epäonnistumiseen valitun näkökulman kannalta. Vertailuanalysin uskottiin toimivan inspiraation lähteenä etenkin tulevaisuudessa tehtävissä tutkimuksissa kouluhedelmäohjelmiin liittyen.

Kuviossa 14 tutkittiin, oliko EU-rahoituksen hyödyntämisellä mahdollisesti yhteyttä siihen, miten kohderyhmiin kuuluvat lapset tutkimukseen valittujen maiden kouluhedelmäohjelmissä liitettiin mukaan ohjelmaan. Tutkijoiden omien ennakkokäsitysten mukaan EU-rahoitus pystyttiin hyödyntämään tehokkaimmin niissä maissa, joissa kohderyhmään kuuluvat lapset liitettiin automaattisesti ohjelman piiriin. Tutkijat olettivat, että mikäli kaikki kohderyhmään kuuluvat lapset liitettäisiin automaattisesti osaksi ohjelmaa, tällöin osallistuvien lasten määrä olisi suurin mahdollinen. Tämän seurauksena oletettiin, että EU-rahoituksesta pystyttäisiin hyödyntämään mahdollisimman suuri prosentti, jotta pystyttäisiin kattamaan kouluhedelmäohjelmasta aiheutuvia kuluja.

EU-rahoitusta oli hyödynnetty ohjelman ensimmäisenä toimivuonna Italiassa 98 % (European Commission a5 2012, 2). Kyselyssä selvisi, että Italiassa lapset liitetään kouluhedelmäohjelmaan koulukohtaisesti. Myös Slovakiassa ja Ranskassa lapset liitetään ohjelmaan koulukohtaisesti. Slovakia hyödynsi EU-rahoitusta 76,2 % lukuvuonna 2010 - 2011 (European Commission f1 2012, 1). Ranska pystyi samana lukuvuonna hyödyntämään EU-rahoituksesta vain 9,5 % (European Commission d2 2012, 1). Viro hyödynsi EU-rahoitusta 59 % lukuvuonna 2010 - 2011 (European Commission b2 2012, 1). Virossa kaikki tarkennettuun kohderyhmään kuuluvat lapset liitettiin kouluhedelmäohjelmaan automaattisesti.

Lasten liittäminen kouluhedelmäohjelmaan

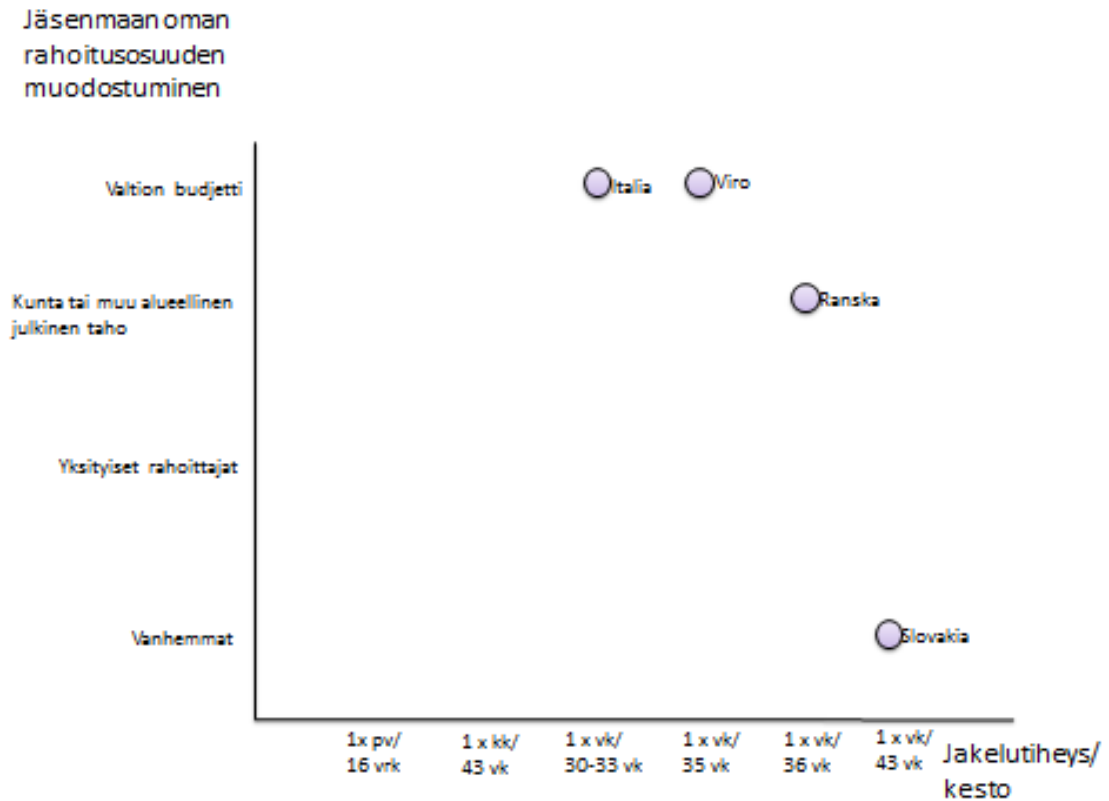

Kuvio 14: Miten lapset liitetään ohjelmaan ja onko sillä vaikutusta EU-rahoituksen hyödyntämiseen?

Pistekuviota tutkimalla voidaan todeta, että vaikka Virossa EU-rahoitusta ei ollut täysin pystytty hyödyntämään, siellä kaikki kohderyhmään kuuluvat lapset kuitenkin liitettiin ohjelman piiriin. Ranskassa EU-rahoitusta oli saatu hyödynnettyä vain alle 10 % ja lapset liitettiin ohjelmaan koulukohtaisesti, jolloin kouluilla oli vapaus valita haluavatko he liittyä ohjelmaan. Tällaisessa tapauksessa kaikkia kohderyhmään kuuluvia lapsia ei voida tavoittaa, mikäli koulut eivät koe ohjelmaa tärkeäksi tai haluavat välttyä ohjelman seurauksena syntyviltä ylimääräisiltä lisätoilta. Oletuksena oli, että mikäli kaikki kohderyhmään kuuluvat lapset liitetään ohjelmaan automaattisesti, EU-rahoitusta pystyttäisiin hyödyntämään paremmin. Kuitenkaan nämä tulokset eivät tue tätä olettamusta, sillä esimerkiksi Italiassa EU-rahoitusta oli pystytty hyödyntämään lähes 100 % ja lapset liitettiin ohjelmaan koulukohtaisesti.

Kuviossa 15 tutkittiin mahdollista yhteyttä jakelutiheyden ja -keston, sekä jäsenmaan oman rahoitusosuuden muodostumisen välillä. Näiden seikkojen suhteiden selvittäminen koettiin tärkeäksi, koska saatuja tuloksia voitaisiin mahdollisesti hyödyntää myös Suomen kouluhedelmäohjelman toteutuksen suunnittelussa, mikäli Suomessa päätetään liittyä kouluhedelmäohjelmaan. Erityisen kiinnostavaksi koettiin vanhempien tarjoaman rahoituksen mahdollinen

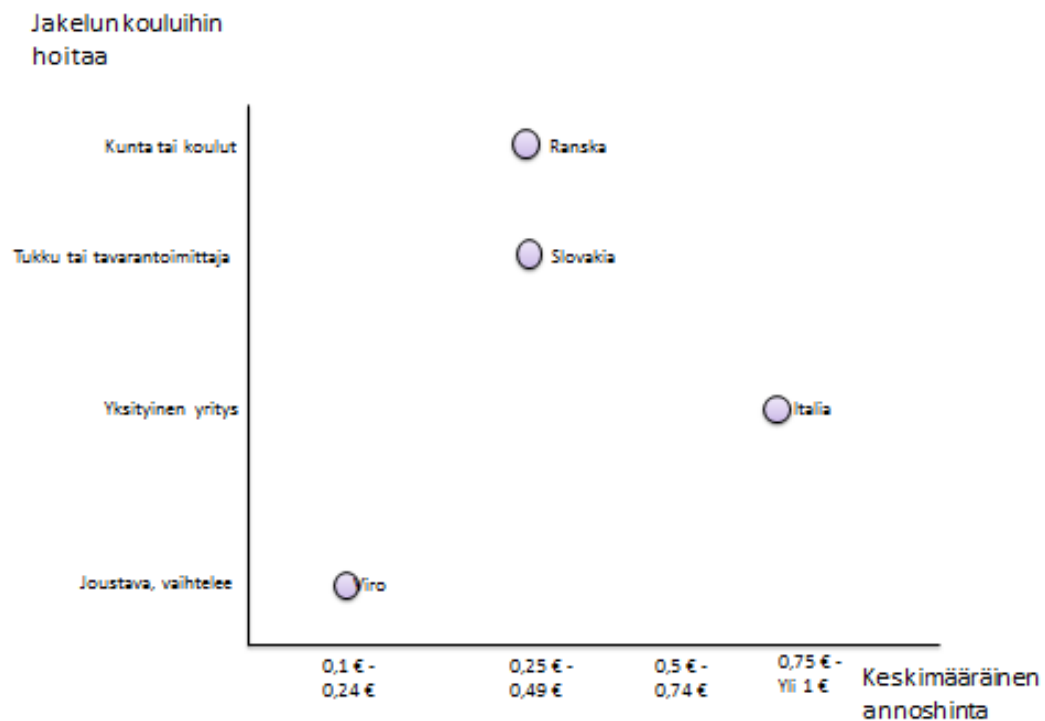
suhde jakelutiheyteen ja -keston, sillä Suomessa Maa- ja metsätalousministeriön mukaan ei todennäköisesti tulaisi hyödyntämään rahoitusta vanhemmilta.

Kuvio 15: Mistä jäsenmaan oma rahoitusosuus muodostuu ja onko sillä yhteyttä jakelutiheyteen tai -keston?

Jäsenmaan oman rahoitusosuuden ja jakelutiheyden sekä -keston suhteita tutkittaessa todettiin vanhempien rahoitusta hyödyntäneen Slovakian kyyneen tehokkaimpaan jakeluun. Ranskassa jäsenmaan oma rahoitusosuus muodostui kunnalta tai muulta alueelliselta julkiselta taholta saaduista varoista. Jakelu oli toiseksi tehokkainta Ranskassa. Virossa ja Italiassa vaa-dittava rahoitus saatiin valtion budjetista ja jakelua oli lähes yhtä usein molemmissa maissa. Tutkijoiden ennakko-oletus oli maa- ja metsätalousministeriön edustajien kanssa käytyjen keskustelujen myötä, ettei vanhempien rahoituksen hyödyntäminen olisi kannattavaa. Kuitenkin Slovakiassa jakelu oli pitkäkestoisinta ja jäsenmaan oma rahoitusosuus tuli pelkästään vanhemmilta. Mikäli Suomi liittyy mukaan kouluhedelmäohjelmaan, vanhempien rahoitusta ei todennäköisesti tulla hyödyntämään sillä kasvisten ja hedelmien tulisi olla lapsille ilmaisia. Kuitenkin Slovakiassa kyseinen rahoitustapa on toiminut onnistuneesti ja jakelu on ollut jat-kuvaa ja pitkäkestoisinta.

Kuvio 16 selvittää annoskoon keskimääräisen hinnan mahdollista yhteyttä siihen, millä tavoin jaettavat tuotteet toimitetaan kouluihin ja päiväkoteihin. Tutkijoita kiinnosti erityisesti se, onko erilaisilla valinnoilla tuotteiden toimittamisessa mahdollisesti yhteyttä annoskoon keskimääräisessä hinnassa. Näiden yhteyksien tutkinnassa täytyy kuitenkin ottaa huomioon se, että kouluhedeelmäohjelman ollessa suuri kokonaisuus, lopputulokseen vaikuttavat monet seikat. Annoskoon hintaan vaikuttaa esimerkiksi olennaisesti myös tuotteiden alkuperä. Tutkijat halusivat kuitenkin kuvata erilaisten toimitustapojen yhteyttä keskimääräiseen annoshintaan, sillä näiden tietojen pohjalta on mahdollista tehdä myös tarkempaa tutkimusta tulevaisuudessa.

Kuvio 16: Onko jakelutaholla vaikutusta keskimääräiseen annoshintaan?

Jakelutahoa ja keskimääräistä annoshintaa vertaillessa voitiin todeta Viron annoshinnan olleen pienin ja siellä tuotteiden jakajat vaihtelevat. Kuvioon 16 perustuen Ranskan ja Slovakiassa annoshinnat olivat melko lähellä toisiaan, mutta Ranskassa koulut tai kunta hoitivat jakelun kouluihin ja Slovakiassa taas tukku tai tavarantoimittajat. Italiassa, jossa keskimääräinen annoshinta oli ylivoimaisesti korkein, jakelun hoitivat yksityiset yritykset. Valittujen näkökulmien suhteita tutkimalla voidaan kuvioon 16 perustuen arvela, että mikäli jakelutahon valinnalla on vaikutusta keskimääräiseen annoshintaan, Virossa jakelutaho on valittu sen edullisuuden mukaan.

Kuvioiden 14, 15 ja 16 perusteella voidaan todeta, että mikään näistä neljästä maasta ei ole kaikilla tutkimusalueilla muita parempi. Tällöin korostuu se, ettei kouluhedelmäohjelmien toteutuksien tehokkuutta voi yksiselitteisesti tutkia, sillä toteutukset vaihtelevat niin suuresti. Tutkijat toivoivatkin saavansa uudenlaisia näkökulmia ja erilaisia vertailuja toteutustapojen suhteista, joita Suomessa voitaisiin mahdollisesti tulevaisuudessa hyödyntää.

7 Tulosten luotettavuus

Tutkimuksen alkuvaiheeseen kuului eri maiden raportteihin tutustuminen Euroopan komission verkkosivuilta. Raporttien tiedoissa oli vaihtelevuutta eri vuosien välillä, sillä saman maan aiempien vuosien raporteissa tiedot saattoivat vaihdella suuresti. Etenkin budjettien kohdalla tiedot aiempien vuosien budjeteista vaihtelivat lähes joka vuosi. Tietojen vaihtelevuus teki osasta raporteista epäammattimaisia, jolloin niiden luotettavuus on kyseenalaistettava.

Raporttien kirjoituskielissä oli vaihtelevuuksia: esimerkiksi Italian raportteja oli sivuille julkaistu kymmenen, joista puolet italiankielellä. Slovakiassa raportteja oli julkaistu kaksitoista, joista neljä maan omalla äidinkielellä. Kaikkien tarkempaan tutkimukseen valittujen maiden osalta raportteja oli julkaistu 10 - 12 kappaletta. Ranskassa yhdestätoista raportista kuusi oli julkaistu ranskankielellä, kun taas Virossa kahdestatoista raportista vain kaksi oli vironkielisiä. Kielimuurin vuoksi oli haastavaa ja miltei mahdotonta hyödyntää maiden omilla äidinkielillä kirjoitettuja raportteja. Käännöstyössä olisi voitu hyödyntää esimerkiksi internetistä löytyviä käännössovelluksia, mutta väärinkäsitysten ja väärinymmärrysten riski olisi ollut suuri ja samalla tekstin alkuperäinen tarkoitus ja ajatus olisi voinut muuttua.

E-kysely lähetettiin tutkimukseen valittujen maiden kouluhedelmäohjelman parissa toimiville yhteyshenkilöille, joiden yhteystiedot löytyivät Euroopan komission kouluhedelmäohjelmaa koskevilta internet-sivuilta. Koska Irlannista ja Tšekin tasavallasta ei lukuisien yritysten jälkeenkään saatu vastauksia, voidaan pohtia olivatko yhteyshenkilöiden tiedot mahdollisesti vanhentuneita. Lisäksi e-kyselyyn vastanneista henkilöistä ei voida varmuudella sanoa, kuinka hyvin he olivat perehtyneet kouluhedelmäohjelmaan ja tiesivätkö he vastaukset varmuudella vai vastasivatko he omien olettamustensa perusteella. Esimerkiksi Viron edustajan vastauksista paistoi yleinen tietämättömyys. Tämä saattoi johtua kielimuurista, tai siitä ettei kouluhedelmäohjelma todellisuudessa ollut hänen vastuualuettaan. E-kyselyn vastaukset kokonaisuudessaan löytyvät liitteestä 4.

E-kysely suunniteltiin maa- ja metsätalousministeriön yhteyshenkilöiden toiveiden mukaan niin, että vastaaminen ei vie vastaajilta kovin kauaa aikaa. Tällöin tulee huomioida se, että vastaajat ovat saattaneet vastata kyselyyn kiireessä, jolloin tulokset eivät ole täysin luotettavia. Kysymyksiin paneutuminen on edellytys hyödyllisille vastauksille. Monivalintakysymykset

kysymystyyppinä saattoivat rajoittaa vastauksia, sillä avoimet kysymykset olisivat antaneet vastaajalle enemmän mahdollisuuksia. Esimerkiksi kouluruokailuun liittyvä kysymys voidaan nähdä harhaanjohtavana, sillä Italiasta vastattiin kouluruokailun olevan ilmaista, vaikka internetistä löytyvien tietojen mukaan Italiassa olisi maksullinen kouluruoka. Tämä voi selittyä sillä, että vanhemmat maksavat kouluruoan etukäteen, joten lapset kokevat ruoan ilmaiseksi kun he itse eivät konkreettisesti maksa siitä mitään paikan päällä. Kuitenkin e-kysely oli hyväksytetty maa- ja metsätalousministeriön yhteyshenkilöillä, ja siinä oli huomioitu myös Kauhajärven ja Koskelan parannusehdotukset. Kuitenkin kouluruokailuun liittyvässä kysymyksessä oltaisi voitu huomioida myös terveellisyys ja monipuolisuus. Olennaista olisi ollut saada tietoa kouluruoan laadusta, jolloin kouluhedelmäohjelman yhteyttä muuhun kouluruokailuun olisi mahdollisesti pystytty perusteellisemmin tutkimaan.

E-kyselyn kysymykset olivat englanninkielellä. Italian vastaaja oli ainoa, joka hyödynsi vastauksissaan omaa äidinkieltään. Slovakiasta, Ranskasta ja Virosta vastaukset tulivat englanniksi. Esimerkiksi Ranskan vastauksia tutkittaessa voidaan todeta kielimuurin mahdollisesti haitanneen kyselyyn vastaamista, sillä joitain vastauksia oli haastava tulkita. Tällöin voidaan olettaa kielimuurin mahdollisesti rajoittaneen vastaamista. Mikäli kysely olisi lähetetty maihin näiden omilla äidinkielillä, olisivat vastaukset voineet olla monipuolisempia.

E-kyselyyn vastasi kuudesta maasta vain neljä, joka osaltaan rajoitti tulosten analysointia. Alkuperäisten suunnitelmien mukaan vertailuanalyysillä olisi pyritty tutkimaan tutkimuksen alkuvaiheissa määriteltyjen vastakohtamaiden e-kyselyvastauksia keskenään. Kuvioita 14, 15 ja 16 tutkittaessa tulee muistaa, että ne ovat vain suuntaa-antavia ja niissä tutkitaan vain tiettyjen näkökulmien ja ominaisuuksien suhdetta. Tällöin ne eivät huomioi kaikkia niitä osalualueita jotka toimivat annettujen vaihtoehtojen taustalla. Toteutetun vertailuanalyysin herättämien ajatusten pohjalta tutkimuksia voidaan kuitenkin lähteä jatkossa syventämään haluttuun suuntaan.

8 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli: miten kouluhedelmäohjelma on toteutettu kuudessa Euroopan maassa? Täydentäviksi kysymyksiksi asetettiin kysymykset onnistumisista ja epäonnistumisista, kouluruoan yhteys kouluhedelmäohjelman toimivuuteen ja millaisen peruskäsityksen ohjelmasta saa. Perustietojen, liitteessä 4 esitettyjen ja luvussa 6.1 - 6.5 kirjattujen kyselyn tulosten perusteella voidaan todeta jokaisen kouluhedelmäohjelman toteutuksen eroavan suuresti toisistaan. Toteutuksien erilaisuuksien vuoksi onnistunutta ja epäonnistunutta kouluhedelmäohjelmaa on vaikea yksiselitteisesti määritellä. Asiaa voi tarkastella monelta eri kannalta, jolloin jokaisesta ohjelmasta löytyy onnistumisia ja puutteita. Peruskäsityksen mukaan kouluhedelmäohjelma on kuitenkin ollut onnistunut maasta riippumatta. Tämän voi esimerkiksi päätellä siitä, että kaikki kyselyyn vastanneet aikovat jatkaa ohjelman piirissä tulevaisuudessa. Lisäksi onnistumiskäsitystä tukevat maiden raporttien tiedot, joiden mukaan kouluhedelmäohjelma on otettu maissa hyvin vastaan ja ohjelmaa on toteutettu jo useampana vuonna.

Vastajaat osasivat nimetä lapsissa muutoksia osittain: osassa maista kasviksia oli alettu syömään enemmän, mutta monet nimesivät asenteellisen muutoksen silti puuttuvan lasten ja nuorten keskuudesta. Myöskään vaikutuksia lasten ja nuorten ylipainoon ei ole pystytty todentamaan. Tämä johtunee siitä, että ohjelma on toiminut niin vähän aikaa pitkäaikaisvaikutusten arvioinnin kannalta. Kuitenkin tutkijat uskovat kouluhedelmäohjelmalla olevan tärkeä rooli lasten ravitsemustietouden ja käyttäytymisen muotoutumisessa oikeaan, terveellisempään suuntaan.

Kouluhedelmäohjelman puolesta jaettavat hedelmät ja vihannekset pyrittiin aina jakamaan erillään lounaasta, jolloin niiden merkitystä terveellisenä välipalana korostettaisiin. Muun koulussa nautitun ruoan yhteyttä kouluhedelmäohjelman toteutusten toimivuuteen ei tämän tutkimuksen perusteella löytynyt. Muu koulussa nautittu ruoka ei saatujen tulosten perusteella vaikuta kouluhedelmäohjelman toimivuuteen. Maa- ja metsätalousministeriön edustajien Kauhajärven ja Koskelan mukaan, Suomen osallistumiseen ja lasten asenteisiin vaikuttaa Suomen kouluissa tarjottava ilmainen kouluruoka. Sekä Italian että Viron kouluissa lapsille kuitenkin tarjotaan vanhempien etukäteen maksama ruoka, eli lapset kokevat saavansa koulussa ilmaisen ruoan. Ilmaiseksi koettu lounas ei kuitenkaan ole tutkimusten tuloksiin nojaten vaikuttanut kouluhedelmäohjelman menestykseen maassa. Väitettä kouluruoan vaikuttamattomuudesta kouluhedelmäohjelmaan tukee myös Slovakian tulokset: Slovakian kouluissa oppilaat ostavat itse päiväruokansa koulun kahvilasta ja kouluhedelmäohjelman rahoitus tulee EU-tukirahojen lisäksi ainoastaan vanhemmilta.

Kuitenkin tietous tutkimukseen valittujen maiden kouluruokakäytänteistä jäi tutkijoille hiukan vajavaiseksi. Kouluissa tarjottavan ruoan terveellisyydestä ei ole takeita, jolloin kouluruoan merkitystä terveystieteissä on vaikea määritellä. E-kyselyssä olisi voitu huomioida muun koulussa tarjottavan ruoan laatu ja terveellisyys, jolloin sen yhteyttä kouluhedelmäohjelman toimivuuteen olisi voitu paremmin tutkia. Mikäli koulun kioskeissa ja kanttiineissa myydään hampurilaisia tai muuta pikaruokaa, ei kouluhedelmäohjelman jaettavilla tuotteilla luultavasti ole suurta vaikutusta lasten ruokavalion muuttamisessa. Terveellinen kouluruoka yhdistettynä terveellisiin välipaloihin ja kotona nautittuihin aterioihin lienee paras mahdollinen yhtälö.

Kouluhedelmäohjelma vaatii osallistujakouluilta suurta vaivannäköä ja sitoutumista ohjelmaan. Tämän voi päätellä liitteessä 4 löytyvistä kyselyn tuloksista, missä jokainen maa kirjaa jakelun vastuuhenkilöksi opettajan tai kouluhenkilökunnan. Kuitenkin voidaan todeta jäsenmaiden ymmärtäneen kouluhedelmäohjelman tärkeyden, sillä osallistuminen on ollut jatkuvaa ja kouluhedelmäohjelman voidaan katsoa sitouttaneen jäsenmaat sen toimintaan onnistuneesti.

Kouluhedelmäohjelman onnistumiseen vaikuttaa hyvin paljon myös vanhempien asenteet. Mikäli vanhemmat saadaan innostumaan kouluhedelmäohjelmasta, he alkavat suuremmalla todennäköisyydellä tarkastella myös kotona tarjottavia aterioita tarkemmin. Vanhemmat myös toimivat esimerkkeinä lapsilleen, joten asenteet ja ajatusmallit tulevat kotoa. Mikäli vanhemmat kokevat vihannekset ja hedelmät epäolennaisiksi osiksi lasten ruokavaliota, eivät lapsetkaan melko varmasti näitä tuotteita ala oma-aloitteisesti suosimaan. Kouluhedelmäohjelman voidaan kuitenkin todeta olevan siihen osallistuville jäsenmaille hieno mahdollisuus vaikuttaa kansalaisten terveyteen, aloittamalla juurikin lapsista jotka ovat tulevaisuuden perusta.

Lähteet

Kirjalliset

Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino.

Alhola, K. 2008. Toimintolaskenta - perusteet ja käytäntö. 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Alhola, K. & Lauslahti, S. 2000. Laskentatoimi ja kannattavuuden hallinta. Porvoo: WSOY.

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1.-3. painos. Juva: WSOY.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. Painos. Hämeenlinna: Tammi.

Jyrinki, E. 1976. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Toinen painos. Hämeenlinna: Gaudeamus.

Järvinen, A. & Järvinen, P. 2005. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Lecklin, O. 2006. Laatu yrityksen menestystekijänä. 5. uudistettu painos. Hämeenlinna: Karisto.

Karlöf, B. 1999. Johtamisen käsitteet ja mallit. Suomentaja Riikonen, E. & Tillman, M. Porvoo: WSOY.

Karlöf, B., Lundgren, K. & Edinfeldt Froment, M. 2003. Ota oppia parhaista! Suomentaja Tillman, M. Jyväskylä: Gummerrus.

Urho, U. 2003. Hyvä välipala lapselle. Ravitsemuskatsaus 1/2003. Forssan kirjapaino.

Sähköiset

DG Agriculture and Rural Development European Commission. 2012. Presentation of the SFS meeting of the 28th of March 2012. Viitattu 18.2.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/index_en.htm

Deti a žiaci. 2012. Je Tu Školské ovocie. Viitattu 18.3.2013. <http://www.skolskeovocie.sk>

Euroopan komissio. 2013. Terveysohjelma. Viitattu 22.3.2013. http://ec.europa.eu/health/programme/policy/index_fi.htm

European Commission a1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 15.3.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/it_annex5_-_2009-2010_en.pdf

European Commission a2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 15.3.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/it_summary_evaluation_report_-_2010-2011_en.pdf

European Commission a3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 15.3.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/national-strategy-for-sfs-italy_it.pdf

European Commission a4. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 15.3.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/it_national_strategy_-_2009-2010_it.pdf

European Commission a5. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 24.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/it_national_strategy_-_2012-2013_en.pdf

- European Commission b1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/et_annex5_-_2010-2011_en.pdf
- European Commission. b2 2012. Annual monitoring report. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ee_summary_report_-_2012-2013_en.pdf
- European Commission b3. 2012. Evaluation report. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ee_evaluation_report_-_2010-2011_et.pdf
- European Commission b4. 2012. National strategy for school fruit scheme. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ee_national_strategy_-_2009-2010_en.pdf
- European Commission c1. 2012. Annex to annual monitoring report. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cz_annex_to_annex5_-_2010-2011_en.pdf
- European Commission c2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cz_annex5_-_2009-2010_en.pdf
- European Commission c3. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cz_annex5_-_2010-2011_en.pdf
- European Commission c4. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cz_national_strategy_-_2012-2013_en.pdf
- European Commission c5. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/wel/images/languages/lang_cs.gif
- European Commission c6. 2012. Summary evaluation report. Viitattu 17.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cz_summary_evaluation_report_-_2010-2011_en.pdf
- European Commission d1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 18.2.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/fr_annex5_-_2009-2010_en.pdf
- European Commission d2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 13.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/fr_annex5_-_2010-2011_en.pdf
- European Commission d3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 13.3.2013.
http://ec.europa.eu/wel/images/languages/lang_fr.gif
- European Commission d4. 2012. National Strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 15.3.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/fr_summary_report_-_2012-2013_en.pdf
- European Commission d5 2012. Summary evaluation report. Viitattu 15.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/fr_summary_evaluation_report_-_2010-2011_en.pdf
- European Commission d6. 2012. Summary report. Viitattu 15.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/fr_annexe4_-_2011-2012_en.pdf
- European Commission e1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 18.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ie_annex5_-_2009-2010_en.pdf
- European Commission e2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 18.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ie_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission e3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 18.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ie_national_strategy_-_2009-2010_en.pdf

European Commission e4. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 18.3.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ie_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission e5. 2012. Summary evaluation report. Viitattu 18.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ie_summary_evaluation_report_-_2010-2011_en.pdf

European Commission f1 2012. Annual Monitoring Report. Viitattu 15.5.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/sk_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission f2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 18.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/sk_national_strategy

European Commission f3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 18.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/sk_national_strategy_-_2009-2010_en.pdf

European Commission f4. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 23.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/sk_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission f5. 2012. Summary report. Viitattu 18.3.2013.
<http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/>

European Commission g1. 2013. Europe 2020. Viitattu 23.2.2013.
http://ec.europa.eu/health/europe_2020_en.htm

European Commission g2. 2012. Project database. Viitattu 22.3.2013.
<http://ec.europa.eu/eahc/projects/database.html?full=full>

European Commission g3 2012. Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Viitattu 15.2.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/documents/com2012-768_en.pdf

Hoelgaard, L. 2010. The 170th meeting of the Management Committee for the Common Organisation of Agricultural Markets and the Advisory Group on "Fruit and Vegetables". Viitattu 10.2.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/news/index_en.htm

Maa- ja metsätalousministeriö. 2009. Euroopan unionin kouluhedelmäjärjestelmän toteuttaminen Suomessa. Viitattu 16.5.2013.
<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/maatalouspolitiikka/markkinajarjestelytjas-entehtavat/hedelmatjavihannekset/euroopanunioninkouluhedelmajarjestelmantoteuttaminensuomessa.html>

Maa- ja metsätalousministeriö. 2009. Kouluhedelmäjärjestelmän toteuttajien kartoittaminen käynnistyy. Viitattu 9.2.2013.
http://www.mmm.fi/fi/index/ministerio/tiedotteet/p_743.html

Kouluruoka yhdistää. 2011. Kouluruoka maailmalla. Viitattu 17.3.2013.
<http://www.parempakouluruokaa.fi/kouluruokailu/kouluruoka-maailmalla/>

Maito ja terveys. 2013. Lasten lihominen huolestuttaa. Viitattu 17.3.2013.
http://www.maitojaterveys.fi/www/fi/koulumaito/koulumaito_maailmalla/lasten_lihominen_huolestuttaa.php

Maito ja terveys. 2013. Millaista kouluruokaa muualla syödään? Viitattu 17.3.2013.
http://www.maitojaterveys.fi/www/fi/koulumaito/koulumaito_maailmalla/millaista_kouluruokaa_muualla_syodaan.php

Silicon Art. 2012. School meals. Viitattu 26.5.2013. <http://welcome.teretere.eu/school-meals#more-114>

Suomen ASH. 2010. EU:n terveyst politiikka. Viitattu 22.3.2013.
<http://www.suomenash.fi/fi/tupakkalaki/kansainvalisyys/eun+terveystpolitiikka/>

Valtion ravitsemusneuvottelukunta. 2008. Kouluruokasuositus. Viitattu 30.4.2013.
http://www.ravitsemusneuvottelukunta.fi/attachments/vrn/kouluruokailu_2008_kevyt_nettiliikenne.pdf

Liitteet 1 & 2

European Commission a2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 12.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/it_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission b1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 13.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/et_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission b5. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 11.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ee_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission c3. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 12.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cz_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission d2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 13.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/fr_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission d6. 2012. Summary report. Viitattu 15.3.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/fr_annexe4_-_2011-2012_en.pdf

European Commission e2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 12.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ie_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission e4. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ie_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission f1. 2012. Annual Monitoring report. Viitattu 15.5.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/sk_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission f3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 15.4.2013
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/sk_national_strategy_-_2009-2010_en.pdf

European Commission f4. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/sk_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission h1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 17.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/nl_annex5_-_2009-2010_en.pdf

European Commission h2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 17.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/nl_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission h3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme Viitattu 17.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/nl_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission i1. 2012. Flanders: Annual monitoring report. Viitattu 11.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/be_annex5_-_flanders_-_2010-2011_en.pdf

European Commission i2. 2012. Flanders: National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 11.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/be_summary_report_-_flanders_-_2012-2013_en.pdf

European Commission i3. 2012. Wallonia: Annual monitoring report. Viitattu 11.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/be_annex5_-_wallonie_-_2010-2011_en.pdf

European Commission i4. 2012. Wallonia: National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 11.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/be_summary_report_-_wallonie_-_2012-2013_en.pdf

European Commission j1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 11.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/bg_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission j2. 2012. Summary report. Viitattu 11.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/bg_annex4_-_2011-2012_en.pdf

European Commission k1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 14.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/es_annex5_-_2009-2010_en.pdf

European Commission k2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 14.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/es_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission k3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Annex I. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/es_annex1_-_2012-2013_en.pdf

European Commission l1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 11.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/at_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission l2. 2012. Summary report. Viitattu 11.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/at_summary_evaluation_report_-_2010-2011_en.pdf

European Commission m1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 13.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/el_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission m2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 13.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/el_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission n1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 11.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cy_annex5_-_2009-2010_en.pdf

European Commission n2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 12.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cy_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission n3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 11.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/cy_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission o1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 18.4.2013.
http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/lv_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission o2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 18.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/lv_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission o3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 18.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/national-strategy-sfs-latvia-summary-report_en.pdf

European Commission p1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 18.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/lt_annex5_-_2009-2010_en.pdf

European Commission p2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 18.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/lt_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission p3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/national-strategy-sfs-lituania-summary-report_en.pdf

European Commission q1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 18.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/lu_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission q2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/lu_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission r1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 18.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/mt_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission r2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 17.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/mt_national_strategy_-_2009-2010_en.pdf

European Commission r3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 17.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/mt_national_strategy_-_2011-2014_en.pdf

European Commission s1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 16.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/pt_annex5_-_2009-2010_en.pdf

European Commission s2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 16.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/pt_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission s3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/pt_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission t1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 17.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/pl_annex5_-_2009-2010_en.pdf

European Commission t2. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 17.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/pl_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission t3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 17.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/pl_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission u1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 15.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ro_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission u2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 16.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ro_national_strategy_-_2009-2010_en.pdf

European Commission u3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 16.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/eu-countries/romania/index_en.htm

European Commission u4. 2012. National strategy for School Fruit Scheme- Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/ro_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission v1. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/dk_national_strategy_-_2012-2013_en.pdf

European Commission v2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 13.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/de_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission v3. 2012. Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/national-strategy-for-sfs-denmark-summary-report_en.pdf

European Commission w1. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 14.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/national-strategy-for-sfs-uk-scotland_en.pdf

European Commission w2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme. Viitattu 14.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/uk_scotland_only-national_strategy_-_2009-2010_en.pdf

European Commission w3. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Scotland - Annex. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/national-strategy-for-sfs-uk-scotland-annexes_en.pdf

European Commission x1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 15.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/si_annex5_-_2009-2010_en.pdf

European Commission x2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/si_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

European Commission y1. 2012. Annual monitoring report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/hu_annex5_-_2010-2011_en.pdf

European Commission y2. 2012. National strategy for School Fruit Scheme - Summary report. Viitattu 12.4.2013. http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/hu_summary_report_-_2012-2013_en.pdf

Kuvat

Kuvio 1: Italian kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut ja lapset.	14
Kuvio 2: Italian kouluhedelmäohjelman budjetit	15
Kuvio 3: Viron kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut	16
Kuvio 4: Viron kouluhedelmäohjelman budjetit	17
Kuvio 5: Tšekin tasavallan kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut ja lapset .	18
Kuvio 6: Tšekin tasavallan kouluhedelmäohjelman budjetit	19
Kuvio 7: Ranskan kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut ja päiväkodit sekä lapset ja nuoret.....	21
Kuvio 8: Ranskan kouluhedelmäohjelman budjetit	22
Kuvio 9: Slovakian kouluhedelmäohjelman osallistuneet koulut ja päiväkodit sekä lapset ja nuoret.....	24
Kuvio 10: Slovakian kouluhedelmäohjelman budjetit	25
Kuvio 11: Irlannin kouluhedelmäohjelmaan osallistuneet koulut ja päiväkodit sekä lapset ja nuoret	27
Kuvio 12: Irlannin kouluhedelmäohjelman budjetit	28
Kuvio 13: Tutkimuskysymykset	33
Kuvio 14: Miten lapset liitetään ohjelmaan ja onko sillä vaikutusta EU-rahoituksen hyödyntämiseen?	45
Kuvio 15: Mistä jäsenmaan oma rahoitusosuus muodostuu ja onko sillä yhteyttä jakelutiheyteen tai -keston?.....	46
Kuvio 16: Onko jakelutaholla vaikutusta keskimääräiseen annoshintaan?	47

Taulukot

Taulukko 1: Yhteenveto kuudesta kouluhedelmäohjelmasta.	30
Taulukko 2: Taustatiedot kouluhedelmäohjelmasta EU:n jäsenmaissa	64
Taulukko 3: Kouluhedelmäohjelma EU:n jäsenmaissa: perustiedot jakelusta	70

Liitteet

Liite 1. Taustatiedot kouluhedelmäohjelmasta EU:n jäsenmaissa

Maa	Liittynyt ohjelmaan lukuvuonna	Kokonaisbudjetti, EU-rahoitusosuus (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoshinta (lukuvuosi)	Mahdollisia tarkennuksia ohjelman toteutuksesta
Alankomaat	2009 - 2010	<u>6 039 200 €</u> , 2 962 100 € (2012 - 2013)	0,42 € (2010 - 2011)	
Belgia	2009 - 2010	Alueiden budjetit yhteenslaskettuna <u>5 123 618 €</u> , 2 561 809 € (2012 - 2013)	Flander: 0,20 € Wallonia: 0,35 € (2010 - 2011)	Ohjelma toimii kahdella alueella, pohjoinen Flander ja eteläinen Wallonia
Bulgaria	2009 - 2010	<u>2 410 133,67 €</u> , 1 446 100 € (2011 - 2012)	0,17 € (2010 - 2011)	
Espanja	2009 - 2010	<u>9 852 039 €</u> , 4 885 852 € (2012 - 2013)	0,62 € (2010 - 2011)	Ohjelma toimii kaikilla 17 itsehallintoalueella. (Andalusia, Aragoni, Asturia, Baleaarit, Kanariansaaret, Kantabria, Kastilia- La Mancha, Kastilia ja León, Katalonia, Extremadura, Galicia, Madrid, Murcia, Navarra, Baskimaa, La Rioja sekä Valencia)
Irlanti	2009 - 2010	<u>2 542 000 €</u> , 522 550 € (2012 - 2013)	0,37 € (2010 - 2011)	
Italia	2009 - 2010	<u>36 103 701,7 €</u> , 20 940 147 € (2010 - 2011)	1,05 € (2010 - 2011)	

Maa	Liittynyt ohjelmaan lukuvuonna	Kokonaisbudjetti, EU-rahoitusosuus (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoshinta (lukuvuosi)	Mahdollisia tarkennuksia ohjelman toteutuksesta
Itävalta	2009 - 2010	<u>2 600 000 €</u> , 1 300 000 € (2010 - 2011)	0,10-1,00 € (2010 - 2011)	
Kreikka	2009 - 2010	<u>3 154 750 €</u> , 1 861 300 € (2012 - 2013)	0,26 € (2010 - 2011)	
Kypros	2009 - 2010	<u>400 000 €</u> , 175 000 € (2012 - 2013)	0,39 € (2010 - 2011)	
Latvia	2010 - 2011	<u>1 524 338 €</u> , 900 200 € (2012 - 2013)	0,17 € (2010 - 2011)	
Liettua	2009 - 2010	<u>1 476 450 €</u> , 861 300 € (2010 - 2011)	0,12 € (2010 - 2011)	
Luxemburg	2009 - 2010	<u>502 040 €</u> , 234 000 € (2012 - 2013)	0,21 € (2010 - 2011)	
Malta	2009 - 2010	<u>400 000 €</u> , 175 000 € (2012 - 2013)	0,30 € (2010 - 2011)	
Portugali	2009 - 2010	<u>4 224 000 €</u> , 2 872 320 € (2012 - 2013)	0,18 € (2010 - 2011)	
Puola	2009 - 2010	<u>12 297 067 €</u> , 9 222 800 € (2012 - 2013)	0,26 € (2010 - 2011)	

Maa	Liittynyt ohjelmaan lukuvuonna	Kokonaisbudjetti, EU-rahoitusosuus (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoshinta (lukuvuosi)	Mahdollisia tarkennuksia oh- jelman toteutuksesta
Ranska	2009 - 2010	<u>11 010 392 €</u> , 5 600 000 € (2012 - 2013)	0,25 € (2010 - 2011)	Ohjelman kokeilu aloitettiin vuonna 2008
Romania	2009 - 2010	<u>13 290 000 €</u> , 9 060 000 € (2012 - 2013)	0,07 € (2010 - 2011)	Lukuvuonna 2012-2013 jaetaan vain omenoita
Saksa	2009 - 2010	<u>22 721 256 €</u> , 11 651 328 € (2012 - 2013)	Vaihtelee alueit- tain	Ohjelma toimii 7 alueella: Ba- den-Württemberg, Baijeri, Nordrhein-Westfalen, Saarland, Rheinland-Pfalz, Saksi-Anhalt ja Thüringen, sekä kahden viimek- si mainitun lähiseuduilla.
Skotlanti	2009 - 2010	<u>2 300 000 €</u> , 1 100 000 € (2008 - 2009)		Ohjelman testaus vuonna 2002. Ensimmäinen rahoitus vuosille 2002-2005.
Slovakia	2009 - 2010	<u>4 483 561 €</u> , 3 200 000 € (2012 - 2013)	0,25 € (2010 - 2011)	
Slovenia	2009 - 2010	<u>824 300 €</u> , 606 975 € (2012 - 2013)	0,17 € (2010 - 2011)	
Tanska	2009 - 2010	<u>2 068 000 €</u> , 1 034 000 € (2012 - 2013)		
Tšekin tasavalta	2009 - 2010	<u>3 357 735,1 €</u> , 1 981 883,1 € (2010 - 2011)	0,34 € (2010 - 2011)	

Maa	Liittynyt ohjelmaan lukuvuonna	Kokonaisbudjetti, EU-rahoitusosuus (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoshinta (lukuvuosi)	Mahdollisia tarkennuksia ohjelman toteutuksesta
Unkari	2009 - 2010	<u>5 239 961 €</u> , 3 615 573 € (2012 - 2013)	0,14 € (2010 - 2011)	
Viro	2009 - 2010	<u>520 000 €</u> , 390 000 € (2012 - 2013)	0,10 € (2012 - 2013)	

Taulukko 2: Taustatiedot kouluhedelmäohjelmasta EU:n jäsenmaissa (European Commission a2 2012, 1 - 3; European Commission b1 2012, 2; European Commission b5 2012, 1; European Commission c3 2012, 1 - 3; European Commission d2 2012, 2; European Commission d6 2012, 1 - 3; European Commission e2 2012, 2; European Commission e4 2012, 1 - 3; European Commission f1 2012, 2; European Commission f3 2012, 1; European Commission f4 2012, 1 - 3; European Commission h1 2012, 1; European Commission h2 2012, 2; European Commission h3 2012, 1; European Commission i1 2012, 2; European Commission i2 2012, 1 - 3; European Commission i3 2012, 2; European Commission i4 2012, 1 - 3; European Commission j1 2012, 1 - 2; European Commission j2 2012, 1 - 3; European Commission k1 2012, 1; European Commission k2 2012, 2; European Commission k3 2012, 3 - 4; European Commission l1 2012, 1 - 3; European Commission l2 2012, 1 - 3; European Commission m1 2012, 2 - 3; European Commission m2 2012, 1 - 3; European Commission n1 2012, 1; European Commission n2 2012, 2; European Commission n3 2012, 1 - 3; European Commission o1 2012, 2; European Commission o2 2012, 1 - 3; European Commission o3 2012, 1 - 3; European Commission p1 2012, 1; European Commission p2 2012, 1 - 3; European Commission p3 2012, 1; European Commission q1 2012, 2 - 3; European Commission q2 2012, 1 - 3; European Commission r1 2012, 2; European Commission r2 2012, 1; European Commission r3 2012, 7; European Commission r3 2012, 9; European Commission r3 2012, 13; European Commission s1 2012, 1; European Commission s2 2012, 2; European Commission s3 2012, 1 - 3; European Commission t1 2012, 1; European Commission t2 2012, 2 - 3; European Commission t3 2012, 1 - 2; European Commission u1 2012, 2; European Commission u2 2012, 1; European Commission u3 2012, 1 - 3; European Commission u4 2012, 9; European Commission v1 2012, 1; European Commission v2 2012, 1; European Commission v3 2012, 1 - 2; European Commission w1 2012, 1 - 2; European Commission w2 2012, 1; European Commission w3 2012, 1; European Commission w3 2012, 3; European Commission x1 2012, 1 - 2; European Commission x2 2012, 1; European Commission x2 2012, 4; European Commission y1 2012, 2; European Commission y2 2012, 1 - 3).

Liite 2. Kouluhedelmäohjelma EU:n jäsenmaissa: perustiedot jakelusta

Maa	Kohderyhmä osallistuvat päiväkodit ja koulut ja/tai lapset (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoskoko (lukuvuosi)	Tietoa jakelusta
Alankomaat	4-12-vuotiaat 1499 päiväkotia ja koulua, 287 599 lasta. (2010 - 2011)	70-80 g (2010 - 2011)	Jakelua korkeintaan kymmenenä viikkona vuodesta. Keskimäärin 20-30 annosta per oppilas.
Belgia	2,5-12-vuotiaat 2 433 päiväkotia ja koulua, 396 553 lasta (2012 - 2013)	Flander: 2,5-6-vuotiaille 50-70 g, 7-12-vuotiaille 100-125 g Wallonia: 100-200 g (2012 - 2013)	Flander: Jakelua 1-2 kertaa viikossa, 30 viikon ajan. Wallonia: Jakelua kerran viikossa aamutauolla tai iltapäivällä ympäri vuoden. Molemmilla alueilla jaetuista tuotteista 100 % tuoreita.
Bulgaria	5-12-vuotiaat 824 päiväkotia ja koulua, 64 127 lasta (2011 - 2012)	150 g (2011 - 2012)	Jakelua kerran viikossa aamutauolla, 9 kuukauden ajan.
Espanja	Kohderyhmä vaihtelee eri puolilla maata 2-17-ikävuoden välillä, suurin osa jakelusta 6-10-vuotiaille 6 823 päiväkotia ja koulua, 1 283 964 lasta (2012 - 2013)	169,3 g (2010 - 2011)	Jakelutiheys vaihtelee alueittain. Jaetuista tuotteista 98-100% tuoreita.

Maa	Kohderyhmä osallistuvat päivä- kodit ja koulut ja/tai lapset (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoskoko (lukuvuosi)	Tietoa jakelusta
Irlanti	4-14-vuotiaat 390 päiväkotia ja koulu, 61 230 lasta. (2012 - 2013)	62 g (2010 - 2011)	Jakelua kerran päivässä 16 peräkkäisenä päivänä. Lapset saavat aamuisin sekä hedelmä- että vihannesannoksen. Kaikki jaettavat tuotteet pakattu kierrätettäviin pakkauksiin ja toimitettu ympäristöystävällisesti. Jaetuista tuotteista 87,5 % tuoreita.
Italia	6-11-vuotiaat 8 800 koulua, 1 343 000 lasta. (2010 - 2011)	200 g (2010 - 2011)	Jakelua kerran viikossa aamutauolla, 30-33 viikon ajan. Jaetuista tuotteista 100 % tuoreita.
Itävalta	6-10-vuotiaat 524 koulua, 102 242 lasta (2010 - 2011)	125 g (2010 - 2011)	Jakelua mahdollisuuksien mukaan läpi vuoden, yleensä lokakuusta touko-kesäkuuhun. Jaetuista tuotteista 100 % tuoreita.
Kreikka	6-12-vuotiaat 1 545 koulua, 284 109 lasta (2010 - 2011)	100-150 g (2010 - 2011)	Jakelua kolmen viikon ajan aamutauoilla. Jaetuista tuotteista 86,7 % tuoreita.
Kypros	4-12-vuotiaat 610 päiväkotia ja koulu, 66 500 lasta (2012 - 2013)	120 g (2010 - 2011)	Jakelua kerran viikossa aamutauolla, 13 viikon ajan. Lapset saavat 1-2 annosta viikossa. Jaetuista tuotteista 90 % tuoreita.

Maa	Kohderyhmä osallistuvat päivä- kodit ja koulut ja/tai lapset (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoskoko (lukuvuosi)	Tietoa jakelusta
Latvia	1-9-luokkalaisten 54 427 lasta (2012 - 2013)	100 g (2010 - 2011)	Jakelua kerran päivässä, kolme kertaa viikossa, 14 viikkona vuodesta. Jaetuista tuotteista 100 % tuoreita.
Liettua	6-10-vuotiaat 352 koulua, 42 437 lasta (2010 - 2011)	180 g (2010 - 2011)	Jakelua 3 kertaa viikossa, 52 viikon ajan aamulla tai aamutauolla. Jaetuista tuotteista 100 % tuoreita.
Luxemburg	3-19-vuotiaat 21 367 lasta (2011 - 2012)	150 g (2010 - 2011)	Jakelua 3-11-vuotiaille kerran viikossa, 34 viikkona vuodesta. 12-19-vuotiaille viisi kertaa viikossa, 33 viikkona vuodesta.
Malta	3-10-vuotiaat 138 päiväkotia ja koulua, 31 241 lasta (2010 - 2011)	70 g (2010 - 2011)	Jakelua 32 viikkoa kerran viikossa. Jaetuista tuotteista 93 % tuoreita.
Portugali	6-10-vuotiaat 6 401 koulua, 440 000 lasta (2012 - 2013)	95 g (2010 - 2011)	Jakelua kaksi kertaa viikossa ympäri vuoden. Yksi annos iltapäivisin. Jaetuista tuotteista 100 % tuoreita.

Maa	Kohderyhmä osallistuvat päiväkodit ja koulut ja/tai lapset (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoskoko (lukuvuosi)	Tietoa jakelusta
Puola	6-9-vuotiaat 14 000 koulua, 1 436 813 lasta (2012 - 2013)	210 g (2010 - 2011)	Jakelua 20 viikon ajan aamutauolla (10 viikkoa per lukukausi), 2-4 annosta viikossa. Jaetuista tuotteista 77 % tuoreita.
Ranska	3-18-vuotiaat 4 118 päiväkotia ja koulua, 535 000 lasta (2012 - 2013)	3-6-vuotiaat 70 g 6-12-vuotiaat 100 g 13-18-vuotiaat 100-150 g (2010 - 2011)	Jakelutiheys vaihtelee suuresti, jakelua vähintään 6 kertaa vuosineljänneksen aikana. Jakeluaika aamulla tai iltapäivällä. Jaetuista tuotteista 96,4 % tuoreita.
Romania	peruskoulun ja toisen asteen oppilaat 7 805 koulua, 1 610 000 lasta (2012 - 2013)	vähintään 110 g (2012 - 2013)	Jakelua kerran päivässä ennen viimeistä oppituntia olevalla tauolla, 1-6 kuukauden. Enintään 100 annosta per oppilas. Jaetuista tuotteista 100 % tuoreita.
Saksa	4-16-vuotiaat 10 600 päiväkotia ja koulua, 1 150 000 lasta (2012 - 2013)	Vaihtelee alueittain	Jakelua 1-3 kertaa viikossa ympäri vuoden. (Saarlandissa 1-8 kuukauden ajan). Jakeluaika vaihtelee, mutta tuotteita ei kuitenkaan jaeta lounaan aikana. Enintään kerran viikossa mehua. Jaetuista tuotteista 66-100% tuoreita.

Maa	Kohderyhmä osallistuvat päivä- kodit ja koulut ja/tai lapset (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoskoko (lukuvuosi)	Tietoa jakelusta
Skotlanti	5-7-vuotiaat 2700 päiväkotia ja koulua, 676 700 lasta (2010 - 2011)		Alkutestauksissa yksi annos kolmesti viikossa. Jaetuista tuotteista 90 % tuoreita.
Slovakia	3-15-vuotiaat 1 700 päiväkotia ja koulua, 360 000 lasta (2012 - 2013)	vähintään 200 g (2012 - 2013)	Jakelua 1-2 kertaa viikossa ympäri vuoden.
Slovenia	6-15-vuotiaat 376 koulua, 132 000 lasta (2012 - 2013)	130g (2012 - 2013)	Jakelua pääasiassa 1-2 kertaa viikossa koko kouluvuoden ajan. Jaetuista tuotteista yli 99 % tuoreita.
Tanska	0-10-luokkalaiset lapset (2012 - 2013)		Jakelua 3-5 kk ajan.
Tšekin tasavalta	6-10-vuotiaat 3 143 koulua, 370 241 lasta (2010 - 2011)	230 g (2010 - 2011)	Ohjelman kesto 43 viikkoa, jakelu aamutauoil- la, keskimäärin 1,17 kertaa kuukaudessa. Jake- lukertoja keskimäärin 26,74 per lapsi.
Unkari	6-10-vuotiaat 1700 koulua, 290 000 lasta (2012 - 2013)	90 g (2010 - 2011)	Jakeluaika vaihtelee, jakelua 2-4 kertaa viikos- sa 4-6 kk ajan tai ympäri vuoden. Keskimäärin 3 annosta viikossa, mutta korkeintaan 1 päivässä. Jaetuista tuotteista 80 % tuoreita.

Maa	Kohderyhmä osallistuvat päiväkodit ja koulut ja/tai lapset (lukuvuosi)	Keskimääräinen annoskoko (lukuvuosi)	Tietoa jakelusta
Viro	Päiväkoti-ikäiset ja peruskoululaiset 13-ikävuoteen asti. 335 päiväkotia ja koulua (2012 - 2013)	100 g (2011 - 2012)	Jakelua vähintään kerran viikossa 35 viikon ajan. Jaetuista tuotteista 100 % tuoreita.

Taulukko 3: Kouluhedelmäohjelma EU:n jäsenmaissa: perustiedot jakelusta (European Commission a2 2012, 1 - 3; European Commission b1 2012, 2; European Commission b5 2012, 1; European Commission c3 2012, 1 - 3; European Commission d2 2012, 2; European Commission d6 2012, 1 - 3; European Commission e2 2012, 2; European Commission e4 2012, 1 - 3; European Commission f1 2012, 2; European Commission f3 2012, 1; European Commission f4 2012, 1 - 3; European Commission h1 2012, 1; European Commission h2 2012, 2; European Commission h3 2012, 1; European Commission i1 2012, 2; European Commission i2 2012, 1 - 3; European Commission i3 2012, 2; European Commission i4 2012, 1 - 3; European Commission j1 2012, 1 - 2; European Commission j2 2012, 1 - 3; European Commission k1 2012, 1; European Commission k2 2012, 2; European Commission k3 2012, 3 - 4; European Commission l1 2012, 1 - 3; European Commission l2 2012, 1 - 3; European Commission m1 2012, 2 - 3; European Commission m2 2012, 1 - 3; European Commission n1 2012, 1; European Commission n2 2012, 2; European Commission n3 2012, 1 - 3; European Commission o1 2012, 2; European Commission o2 2012, 1 - 3; European Commission o3 2012, 1 - 3; European Commission p1 2012, 1; European Commission p2 2012, 1 - 3; European Commission p3 2012, 1; European Commission q1 2012, 2 - 3; European Commission q2 2012, 1 - 3; European Commission r1 2012, 2; European Commission r2 2012, 1; European Commission r3 2012, 7; European Commission r3 2012, 9; European Commission r3 2012, 13; European Commission s1 2012, 1; European Commission s2 2012, 2; European Commission s3 2012, 1 - 3; European Commission t1 2012, 1; European Commission t2 2012, 2 - 3; European Commission t3 2012, 1 - 2; European Commission u1 2012, 2; European Commission u2 2012, 1; European Commission u3 2012, 1 - 3; European Commission u4 2012, 9; European Commission v1 2012, 1; European Commission v2 2012, 1; European Commission v3 2012, 1 - 2; European Commission w1 2012, 1 - 2; European Commission w2 2012, 1; European Commission w3 2012, 1; European Commission w3 2012, 3; European Commission x1 2012, 1 - 2; European Commission x2 2012, 1; European Commission x2 2012, 4; European Commission y1 2012, 2; European Commission y2 2012, 1 - 3).

Liite 3. Lukua 4 täydentävät tiedot

Italian kouluhedelmäohjelmaraportin (2012) mukaan lapset ja nuoret söivät järjestelmällisesti liian vähän kasviksia ja hedelmiä eli alle 400 grammaa päivässä. Jotta koululaisten ravitsemustottumuksia saataisiin muutettua, Italiassa päätettiin osallistua ohjelmaan ja suunnitella jaettavat vihannekset ja hedelmät niin että ne miellyttävät lapsia ja nuoria. Italiassa kouluhedelmäohjelma haluttiin toteuttaa 6 - 11 -vuotiaille lapsille. Strategisena tavoitteena Italiassa oli maapallon kestävän kehityksen lisääminen. (European Commission a4 2012, 1 - 3.)

Italiassa selvitettiin lasten ruokailutottumuksia ja ateriarytmejä. Tutkimuksessa selvisi, että 11 % lapsista jätti aamupalan kokonaan väliin. Samalla 28 % syödyistä aamupaloista oli ravintoarvoiltaan epätasapainossa ja siksi epäterveellisiä. Aamupäivän välipala oli 82 % lapsista liian runsas, ja vain 2 % söi suositellun ateriarytmin mukaisesti neljä tai viisi ateriaa päivässä. Lasten vanhemmista 23 % ilmoitti, että oma lapsi ei syönyt hedelmiä ja vihanneksia lainkaan. (European Commission a3 2012, 6.)

Italian ohjelmaan valittuja hedelmiä ja vihanneksia oli toistakymmentä, esimerkkeinä vesimeloni, appelsiini, kirsikka, klementiini, viikuna, mansikka, kiivi, omena, päärynä, tomaatti ja selleri. Hedelmäsalaatti, -soseet ja hillot olivat myös listalla mukana. Niistä oli erikoismaininta, että ne eivät sisältäneet lisättyjä sokereita tai säilöntäaineita. (European Commission a4 2012, 6.)

Italian kouluhedelmäohjelman ensimmäisenä lukuvuonna, 2009 - 2010, sen kokonaisbudjetti oli 26 217 879 euroa, josta Euroopan unionin rahoittama osuus oli 15 206 370,0 euroa. Italiassa saatiin hyödynnettyä Euroopan unionin myöntämästä rahoituksesta ohjelman ensimmäisenä vuonna 98 %. Toisena toimivuonna, 2010 - 2011, Italian kouluhedelmäohjelman kokonaisbudjetti nousi 36 103 702 euroon. Euroopan unionin osuus budjetista oli 20 940 147 euroa. Lukuvuonna 2011 - 2012 kokonaisbudjetti oli 31 141 999 euroa, josta Euroopan unioni rahoitti 18 062 359 euroa. (European Commission a5 2012, 2.)

Viron terveyden kehityksen instituutti julkaisi vuonna 2012 raportin virolaisesta kouluhedelmäohjelmasta, sen tavoitteista, strategiasta ja tuloksista vuosien 2009 - 2011 ajalta. Siinä kirjattiin kouluhedelmäohjelman tavoitteiksi lasten ylipainon ehkäisy ja aikuisiän terveysmenojen vähentäminen Virossa. Lisäksi pyrittiin lisäämään tietoisuutta terveellisestä ravitsemuksesta ja kasvien terveysvaikutteista. Kouluhedelmäohjelmaan osallistuminen pohjautui Viron hallituksen vuonna 2008 tekemään säädökseen, jossa Viroon kehiteltiin terveyden kehittämissuunnitelma vuosien 2009 - 2020 ajalle. (European Commission b3 2012, 1 - 3.)

Virossa kouluhedelmäohjelmassa jaettaviksi tuotteiksi määriteltiin erilaiset vihannekset ja kasvikset. Lapsille jaettiin esimerkiksi kaalia, tomaattia, omenoita, salaattia ja kurkkua. Jakelu suunniteltiin toteutettavaksi koko kouluvuodeksi niin, että lapset saisivat noin 100 gramman välipalan kerran viikossa. Hedelmien valintaperusteita olivat tuoreus, saatavuus ja jakelun helppous. 2009 - 2011 tarjotuista hedelmistä ja vihanneksista eniten oppilaille tarjottiin välipalaksi omenia, joiden määrä kaikista välipaloista oli 34,9 %. Päärynöitä tarjottiin 20,5 % kokonaisuudesta ja porkkanaa 18,4 %. (European Commission b3 2012, 1 - 6.)

Euroopan unionin myöntämä tuki ensimmäiselle kouluhedelmävuodelle oli 282 400 euroa. Jäsenmaan oma rahoitusosuus oli 94 133 euroa. Kaikki rahoitukset yhteenlaskettuna Viron Maa- ja metsätalousministeriö budjetoi hankkeen ensimmäiselle vuodelle 376 553 euroa. Lukuvuonna 2010 - 2011 virolaisen kouluhedelmäohjelman kokonaisbudjetti oli sama kuin sen ensimmäisenä toimivuonna, 376 553 euroa. Euroopan unionin myöntämä tukisumma pysyi samana lukuvuosina 2009 - 2010, 2010 - 2011 ja 2011 - 2012. Seuraavalle lukuvuodelle Euroopan unionin myöntämä tukisumma nousi 390 000 euroon ja jäsenmaan oma rahoitusosuus 130 000 euroon, joten ohjelmaan pystyttiin budjetoimaan huomattavasti suurempi raha aiempiin toimintavuosiin verrattuna. Viro pystyi hyödyntämään EU-rahoitusta 59 % ensimmäisenä kolmena toimivuotenaan. (European Commission b2 2012, 1 - 3.)

Tšekin tasavallan ravitsemussuositusten mukaan päivässä tulisi nauttia 2 - 4 kasvista ja 3 - 5 hedelmää. Kuitenkin vain noin neljäsosa lapsista nautti hedelmiä ja vihanneksia vähintään kerran päivässä. Hedelmien ja vihannesten vähäinen kulutus kävi ilmi Tšekin tasavallan tarkastusviraston teettämässä tutkimuksessa. Tutkimuksen mukaan lapset eivät nauttineet hedelmiä ja kasviksia osana kouluruokailua, sillä he eivät olleet tottuneet syömään niitä. Tämän seurauksena kouluruoissa alettiin välttää näitä tuotteita, jotta pystyttiin ehkäisemään tilanteet, joissa lapset jättivät ruoan kokonaan syömättä. (European Commission c4 2012, 2.)

Syy kohderyhmän valintaan Tšekin tasavallassa oli se, että päiväkotikäiset lapset saivat päiväkodeissa kolme ateriaa, jotka sisälsivät hedelmiä ja vihanneksia (European Commission c5 2012, 4). Vaikka kouluhedelmäohjelman kohderyhmä oli 6 - 10 -vuotiaat lapset, myös toisen asteen opiskelijat saivat osansa ohjelmasta: eri-ikäiset lapset ja nuoret tekivät yhteisiä projekteja kouluhedelmäohjelman tiimoilta, joiden tavoitteena oli lisätä koululaisten tietoutta terveellisestä ravitsemuksesta. (European Commission c6 2012, 6).

Ohjelman ensimmäisenä toteutusvuotena osallistuvia kouluja oli 2 883 ja lapsia 323 431 (European Commission c2 2012, 1 - 2). Lukuvuonna 2010 - 2011 osallistuvia kouluja oli 3 143 ja oppilaita 370 241. Kohderyhmänä olivat 6 - 10 -vuotiaat lapset kaikista sosiaalisista ryhmistä. (European Commission c3 2012, 2 - 3.)

Jakelu tapahtui aamuisin vähintään kerran kuukaudessa 1 - 6 kuukauden ajan. Jaettavat tuotteet olivat pääosin välipalapatukoita, jotka koulun henkilökunta jakoi lapsille. (European Commission c2 2012, 1 - 2.) Jaetuista tuotteista 84 % oli tuoreita. Tuotteita jaettiin aamutauoilla keskimäärin 1,17 kertaa kuukaudessa ja ohjelman kesto oli 43 viikkoa, eli 10 kuukautta. Kouluhenkilöstö hoiti jakelun tai vaihtoehtoisesti tuotteet otettiin ruoka-automaateista. Keskimääräinen annoskoko lukuvuonna 2010 - 2011 oli 230 grammaa ja keskimääräinen hinta oli 0,34 €. Jakelukertoja oli keskimäärin 26,74 kertaa per lapsi. (European Commission c3 2012, 2 - 3.) Poikkeuksena maaliskuussa 2011 yhden annoksen koko oli 410 grammaa per lapsi (European Commission c6 2012, 7).

Puolessa kaikista osallistuneista kouluista rehtori oli vastuussa ohjelman toteutuksista. Yleensä opettajat jakoivat tuotteet välitunneilla luokkahuoneissa. Tuotteiden jakelu oli opettajien vastuulla, mutta mehujen jakelu tapahtui yleensä automaateista joko 200 - 300 ml pillimehuina tai 200 - 300 ml muovipulloissa. Toisinaan mehuja jaettiin kouluille isommissa purkeissa (3 - 5 litraa), jolloin opettajat kaatoivat ne oppilaille mukeihin. (European Commission c6 2012, 3 - 4.)

Tšekin tasavallan kouluhedelmäohjelma budjetti lukuvuodelle 2009 - 2010 oli kokonaisuudessaan 2 637 585,10 €, joka koostui 1 902 260,10 € EU-rahoituksesta ja 735 325 € jäsenmaan rahoitusosuudesta. EU-rahoituksen koko määrä oli 1988 100 € ja siitä hyödynnettiin 95,7 %. Lukuvuoden 2010 - 2011 budjetti oli 3 357 735,10 € joka koostui 1 981 833,10 € EU-rahoituksesta ja 1 375 852 € jäsenmaan rahoitusosuudesta. EU-rahoituksen määrä oli sama kuin edellisenä vuonna ja siitä hyödynnettiin 99,7 %. (European Commission c3 2012, 1.) Tšekin tasavallassa on määrätty vuosittain rajoitus kuinka paljon rahaa tuotteisiin voidaan lapsikohtaisesti käyttää. (European Commission c6 2012, 3 - 4.)

Ranskan kouluhedelmäohjelman ensimmäisenä vuonna, 2008 - 2009, se kattoi 556 rekisteröityä koulua ja päiväkotia eli noin 92 000 lasta ja nuorta (European Commission d1 2012, 1 - 2). Seuraavana vuonna osallistuvia kouluja ja päiväkoteja oli yli tuhat enemmän ja lasten sekä nuorten määrä yli kaksinkertaistui. Lukuvuonna 2010 - 2011 osallistuvien toimipaikkojen ja lasten ja nuorten määrä laskivat. (European Commission d2 2012, 1 - 4.) Vuonna 2010 kouluhedelmäohjelmalla todettiin olevan hankaluuksia houkuttaa osallistujia. Maa- ja elintarvikeministeriön asettamat tavoitteet kyseiselle vuodelle eivät toteutuneet, sillä tavoitteena oli miljoonan lapsen ja nuoren saaminen ohjelman piiriin. (European Commission d6 2012, 2.) Seuraavana vuonna luvut kasvoivat kuitenkin reilusti ja kouluhedelmäohjelma kattoi jo 400 000 lasta ja nuorta 3 330 päiväkodista ja koulusta (European Commission d6 2012, 3). Lukuvuonna 2012 - 2013 ohjelma saavutti koko siihenastisen toiminta-aikansa huipun Ranskassa, sillä se kattoi 535 000 lasta ja nuorta 4 118 koulusta ja päiväkodista (European Commission d4 2012, 3).

Lukuvuoden 2008 - 2009 budjetti oli kokonaisuudessaan 142 294,49 € (European Commission d1 2012, 1). Lukuvuonna 2009 - 2010 kouluhedelmäohjelman kokonaisbudjetti oli 1 530 450,6 €. EU-rahoituksen määrä oli kyseisenä vuonna 11 780 000 € ja siitä hyödynnettiin kuviossa ilmoitettu 679 112 €. Näin ollen EU-rahoituksesta pystyttiin hyödyntämään 5,8 %. EU-rahoituksen lisäksi budjetti koostui 851 338,6 € jäsenmaan rahoitusosuudesta. Lukuvuonna 2010 - 2011 kokonaisbudjetti oli 2 132 341 €. EU-rahoituksen määrä oli 10 500 000 € josta hyödynnettiin 999 133 €, eli 9,5 %. Jäsenmaan rahoitusosuus oli 1 133 208 €. (European Commission d2 2012, 1.) Kokonaisbudjetti seuraavana lukuvuotena oli 20 167 843 €. EU-rahoituksen määrä oli 10 500 000 € ja jäsenmaan rahoitusosuus 9 667 843 €. (European Commission d6 2012, 1.) Lukuvuoden 2012 - 2013 kokonaisbudjetti oli 11 010 392 € joka koostui 5 600 000 € EU-rahoituksesta ja 5 410 392 € jäsenmaan rahoitusosuudesta (European Commission d4 2012, 1).

Kouluissa ja päiväkodeissa jaettiin kokonaisia tai viipaloituja hedelmiä, mutta toisinaan myös lisääineettomia ja sokeroimattomia mehuja. Lisäksi hedelmäjäädymkeitä ja sokeroimattomia sekä lisääineettomia hilloja jaettiin lapsille ja nuorille. Lukuvuonna 2009 - 2010 tuotteita jaettiin kokonaisuudessaan 886,8 tonnia ja 18 500 litraa (European Commission d1 2012, 2 - 4). Jaettavat tuotteet valittiin listasta ja jakelu toteutettiin aamuisin tai iltapäivisin, kolmen kuukauden välein 12 viikon jaksoissa (European Commission d3 2012, 1 - 2). Lukuvuonna 2010 - 2011 92,6 % tuotteista oli tuoreita. Jakeluaikakohta vaihteli aamun, aamutauon ja iltapäivän välillä. (European Commission d2 2012, 3 - 4.) Jakelu toteutettiin peruskouluissa ja päiväkodeissa kerran viikossa, toisen asteen oppilaitoksissa jakelua oli keskimääräisesti useammin kuin kerran viikossa (European Commission d5 2012, 3).

Kouluhedelmäohjelman toteutuksia kouluissa arvioitiin lukuvuonna 2010 - 2011 lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen toteutettujen kyselyiden avulla. Kyselyillä selvitettiin ohjelman vaikutuksia kohderyhmän ruokailutottumuksiin, asenteisiin ja tietouteen hedelmien ja vihannesten kulutuksesta. Myös vanhempien osto- ja kulutuskäyttäytymisen mahdollisia muutoksia haluttiin tutkia. (European Commission d6 2012, 4.)

Kyselyistä selvisi, että lapset ja nuoret kokivat tuotteiden jakeluajan sopivaksi. Tuotteiden laatuun oltiin tyytyväisiä, mutta kohderyhmä peräänkuulutti vaihtelua tarjonnassa. Lähes kaikki kyselyihin vastanneet lapset ja nuoret toivoivat kouluhedelmäohjelman jatkuvan seuraavinakin vuosina. Kyselyssä selvisi myös että myös vanhemmat olivat tyytyväisiä ohjelmaan ja toivoivat sen jatkuvan myös tulevana vuosina. (European Commission d6 2012, 2 - 3.)

Kyselyn mukaan lasten ja nuorten mielenkiinto hedelmiä ja vihanneksia kohtaan oli kasvanut, sillä vanhempien mukaan lapset peräänkuuluttivat näitä tuotteita enemmän kuin ennen. Kou-

luhedelmäohjelman vaikutukset kohderyhmän vanhempiin jäivät vähäisiksi. Kuitenkin ohjelman seurauksena he alkoivat tarjota enemmän hedelmiä ja vihanneksia lapsilleen. (European Commission d5 2012, 6 - 8.)

Slovakian kouluhedelmäohjelman ensimmäisenä toimivuonna siihen osallistui yhteensä 1 518 koulua eli 336 417 lasta ja nuorta. Lukuvuonna 2010-2011 ohjelman piirissä oli kouluja 1 999 ja oppilaita yhteensä 461 490. Tietoja ohjelman kolmannelta vuodelta, 2011-2012, ei ollut kirjattu, mutta neljännelle vuodelle osallistuvia kouluja oli kirjattu 1 700 ja oppilaita 360 000. (European Commission f4 2012, 2.)

Slovakiassa tuotteiden jakelu suunniteltiin toteutettavaksi eri-ikäisille eri tavoin. 4 - 6 -vuotiaille tuotteita jaettiin useamman kerran päivässä, 7 - 9 -vuotiaille kerran päivässä, 10 - 12 -vuotiaille kahdesti ja 13 - 15 -vuotiaille kerran viikossa. Nuorimmille kouluhedelmäohjelmaan osallistujille tuotteet jaettiin aamuisin ja vanhimmille iltapäivisin. Suunnitellusta järjestelystä huomaa, että se pyrittiin sovittamaan kaikenikäisten lasten ja nuorten päivärytmiin sopivaksi. Välipala sovitettiin eri-ikäisille eri kohtaan päivää, jotta se olisi mahdollisimman hyödyllinen kaikille. Tietoa kouluhedelmäohjelmasta jaettiin kaikenikäisille lapsille ja nuorille Internet-sivujen ja julisteiden avulla. (European Commission f5 2012, 3 - 5.)

Kouluvuoden 2011 - 2012 aikana jakelujärjestelmää kuitenkin muutettiin. Tuotteita jaettiin kaikille ohjelmaan osallistuneille lapsille ja nuorille kymmenen kuukauden ajan koko kouluvuodesta vähintään kerran viikossa. Tuotteet jaettiin joko aamutauolla tai lounaalla. Tuotteet suunniteltiin kausittain tai saatavuuden mukaan ja vaihtuivat aina jaksoittain. Jaksoja oli lukuvuodessa kolme, syyskuusta joulukuuhun, tammikuusta maaliskuuhun ja huhtikuusta kesäkuuhun. Tavarantoimittajat laskutettiin aina jakson lopussa ja he saivat halutessaan osallistua vain yhteen jaksoon tai kaikkiin kolmeen. (European Commission e3 2012, 2 - 3.)

Slovakian kouluhedelmäohjelman ensimmäisen budjetoitu vuosi oli 2009 - 2010. Lukuvuoden kokonaisbudjetti oli 2 504 395,35 euroa, josta EU:n myöntämä rahoitus oli 1 276 500 euroa. Maan oma rahoitus, joka tuli yhteistyötahoilta ja vanhemmilta, oli yhteensä 1 227 895,35 euroa. Mainittakoon, että vanhemmat rahoittivat ohjelmaa 632 109,96 eurolla. Seuraavana lukuvuonna ohjelman budjetti kasvoi ja kokonaisbudjetti oli 2 693 375,36 euroa. Tästä summasta EU:n rahoittamaa oli 1 906 108,60 euroa. Yhteensä maan omaa rahoitusta oli kokonaissummasta 787 266,76 euroa, josta 688 056,76 euroa tuli vanhemmilta. Ohjelman kolmantena toimivuonna sen kokonaisbudjetti oli 3 104 728,80 euroa. EU:n osuus tästä oli 2 193 452 euroa. Lukuvuonna 2012 - 2013 kokonaisbudjetti oli 4 483 561 euroa, josta EU:n osuus oli 3 200 000. Jäsenmaan oma rahoitusosuus oli siis 1 283 561 euroa, joka oli lähes kokonaan vanhempien rahoittama 1 183 561 eurolla. (European Commission f3 2012). Slovakia hyödynsi EU-rahoitusta 76,2 % lukuvuonna 2010 - 2011 (European Commission f1 2012, 1).

Kouluhedelmäohjelman lisäksi Irlannissa toimi Food Dudes -ohjelma. Ohjelman tarkoitus oli palkita lapsia syötyjen hedelmien ja vihannesten mukaan. Kouluissa jaettujen ja syötyjen välipalojen lisäksi lapset pitivät päiväkirjaa kotona syödyistä hedelmistä ja kasviksista. Kouluhedelmäohjelman tarkoituksena oli tukea Food Dudes-ohjelmaa, ja jakeluiden loputtua lapsia kannustettiin tuomaan eväiksi kasviksia ja hedelmiä kotoaan. Koska Food Dudes-ohjelma oli niin keskeinen osa kouluhedelmäohjelman toteutuksessa, päätettiin Euroopan unionin osuutta korostaa Food Dudes-ohjelman verkkosivuilla ja kouluissa Euroopan unionin lipun avulla. Food Dudes-ohjelmaan kuuluva palkitseminen vei 30 % koko budjetista. (European Commission e3 2012, 2 - 3.)

Jokaisena jakeluaamuna lapset ja nuoret saivat Irlannissa yhden hedelmä- ja yhden kasvisannoksen. Jaettuja tuotteita olivat porkkanat, tomaatit, kurkut, paprikat, mandariinit, banaanit, rusinat ja omenat. Muut tuotteet olivat tuoreita paitsi rusinat. Allergioiden välttämiseksi rusinat oli pakattu niin, etteivät ne olleet missään vaiheessa kosketuksissa pähkinöihin. (European Commission e1 2012, 2 - 3.) Keskimääräinen annoskoko oli 62 grammaa ja keskimääräinen hinta 0,37 €. Tuotteista 97 % oli tuoreita. Myös luomutuotteita tarjottiin. (European Commission e2 2012, 2 - 3.)

Irlannissa budjetti kouluhedelmäohjelmalle lukuvuonna 2009 - 2010 oli 2 524 776 € ja se joka koostui 475 423 € EU-rahoitusosuudesta ja 2 049 354 € jäsenmaan rahoitusosuudesta (European Commission e1 2012, 1). EU-rahoituksesta hyödynnettiin 95,1 %. Seuraavan vuoden kokonaisbudjetti oli 2 546 632,40 € joka koostui 503 651,70 € EU-rahoituksesta ja 2 042 980,70 € jäsenmaan rahoitusosuudesta. EU-rahoituksesta hyödynnettiin 98,3 %. Lukuvuoden 2011 - 2012 budjetti oli kokonaisuudessaan 2 590 000 € ja se koostui 542 398 € EU-rahoitusosuudesta ja 1 997 602 € jäsenmaan rahoitusosuudesta. (European Commission e2 2012, 1.) Lukuvuoden 2012 - 2013 budjetti oli kokonaisuudessaan 2 542 000 € josta EU-rahoituksen osuus oli 522 550 €. Jäsenmaan rahoitusosuus oli 2 019 450 €. (European Commission e4 2012, 1.)

Liite 4. Survey and the answers

This survey is sent to those whose contact information was announced in land subjective contacts in European Commissions' internet page. The answering to this survey takes only three-five minutes. This inquiry has been sent to Italy, France, Slovakia, Estonia, Ireland and Czech Republic. Recording to your answers we collect the information of different countries policies for basing information to the agriculture and forestry ministration. This survey is made on a Finnish template. Hence, some of the instructions are in Finnish. If none of ready option is not suitable to your School Fruit Scheme, please write your answer to the "Muu:"-section.

School Fruit Scheme is partly funded by European Union and it works in 24 European countries. Only Finland, Sweden and the United Kingdom are not in the program. The earlier administrative expenses that accrues to the country in terms of accessible benefit, has been estimated to be the obstacle in Finland's participating.

Finland's agriculture and forestry ministration decided to make new reports of possible participations in the School Fruit Scheme. The meanings of this report is to get to know other countries School Fruit Schemes, study different countries policy arrangements and successes and finding suitable solutions to Finland for execution of School Fruit Scheme, recording to the reports answers. The report to agriculture and foresting ministration is made by students of Laurea University of applied Sciences.

Beforehand thank you for your answers.

Johanna Lehto and Taru Lehto, Laurea University of Applied Sciences. Helsinki, Finland, Europe

Basic information

- Name
- Task in the School Fruit Scheme program **Estonia: The task of Ministry of Agriculture is to work out national law and Strategy.**
- Execution organization and -country

School Fruit Scheme program constituting in school meals

All countries have their own way to organize school meals. How is the school meals organized in your country?

- Students take their own food from home
- In school there is a kiosk/canteen from where students can buy their meal **France, Slovakia**
- Students can buy lunch from school
- There is a free meal served at school **Estonia, Italy**
- Students does not eat during the school day
- Something else, what?

How have you organized the participating to the School Fruit Scheme?

- All of the focus group aged children and youngsters are automatically in the program
- Participation is specified by school **Slovakia, Italy**
- By kingdom
By regions
- Something else, what? **Estonia: Nursery school children and grades 1 to 5 in schools, France: Participating of school volunteers**

Finance

How were the funding obtained? Choose one or several

- From the state budget **Italy**
- From the municipality or public sponsor **France**
- Private sponsor
- From parents **Slovakia**
- Other: **Estonia: 75%EU funding, 25% State budget**

How long were the financiers participating to the program? **Slovakia: We have no investors, France: Minimum for a quarter. Italy: Yhden kouluvuoden ajan.**

How much fruits and vegetables were from whole budget (estimated percentage)? **France: more than 90% fresh fruits. Italy: 4.389.087 kg hedelmä- ja vihannestuotteita vuodelle 2012/2013**

Did you have some difficulties by using the funding? **France: Yes, because municipality have to pay the other part, Slovakia: We have a small budget this year. Italy: Ei**

Products

How you choose the products? **Slovakia: Products are chosen from regional area. France: All fresh fruits are accepted because they are given to taste. Italy: Biologisesti viljeltyä, tuotanto taattua**

How do you notice children' and youngsters food oversensitivity's?

- There's an alternative product
 - Children does not eat the products they are allergic to **Slovakia, France**
 - School offers an alternative product **Italy**
 - Something else, what? **Estonia: No specific provision. Italy: Koulut ilmoittavat mahdollisista allergioista**

Do you use only local food in School Fruit Scheme?

Yes **Slovakia**

- No, if not what is the estimated portion of national products **Estonia: Local and foreign products, it depends from the season and availability of local products. France: municipalities have choice. Italy: koko Italiasta ja tarpeen vaatiessa EU:sta**

Affiliate operations

How and how often you share knowledge about health and food for students? (Choose one or several)

- Nutrition is added to a part of the school-curriculum
- Schools visit to farms/gardens **Italy**
- Nutrition is shared by different kinds of spin-offs like posters **Italy**
- Nutrition is shared for example by school nurse or some other professional health persons lectures **Italy**
- Somehow else, how? **Slovakia: Schools executes visiting's to farms/gardens , Nutrition is shared for example by school nurse or some other professional health persons lectures , Nutrition is shared by different kinds of spin-offs like posters. Estonia: Combination of answers given above. It depends from the school. Overall National Institute for Health Development is active sharing knowledge about health and food in Estonia. France: School can choose.**

How often? **France: students have pedagogical support with the fruit. Estonia: Difficult to say, it is a question to students. Slovakia: Cca once per month**

Distribution

Who takes care of distribution of the products? **Estonia: This is not regulated. Our scheme is flexible. Slovakia: suppliers France: municipalities or schools. Italy: Ne yhtiöt, jotka voittavat kilpailutuksen.**

Who takes care of distribution of the products at schools to children and youngsters?

- Product suppliers
- The principal
- Teachers
- School kitchen
- Someone else, who? **Estonia: School Fruit Scheme-suppliers, School kitchen, It is a agreement between school and SFS supplier. France: School Fruit Scheme-suppliers, Teachers, Students Slovakia: Teachers, School kitchen. Italy: koulun henkilökunta**

- In charge of student

Who takes care of the cleaning after snack time?

- SFS suppliers
- school cleaners
- Teachers
- Students
- Someone else, who? **Estonia: School kitchen, Mostly the fruit and vegetables are offered in schools canteen. Slovakia: Students, School kitchen, Teachers. France: SFS-suppliers, Students, Teachers**

Results and the future

How did the children and youngsters accept the School Fruit Scheme program at schools?

- They were excited of the snacks **France: They were excited of the School Fruit Scheme, they require the continuation of the program**
 - They were interested in hearing more about healthy nutrition
 - They were eating the fruits but the knowledge did not interest them **Slovakia**
 - The knowledge about nutrition did interest them but they were not eating the fruits
 - They were not eating the fruits and the knowledge did not interest them
- Estonia: The evaluation showed that there are more knowledge about fruit and vegetables and children eat more fruit and vegetables.**

School Fruit Scheme programs goal is to purchase the overweight of children and youngsters and to bring knowledge of healthy nutrition to schools. In your opinion how have you succeeded?

- Children are more knowing about healthy nutrition
- Children are eating the provided fruits and vegetables at school but otherwise the nutrition has not changed **Slovakia**
- Has not impacted in overweight preventively and the nutrition knowledge have not increased **Estonia: It's too early to say. France: this program contribute of healthy nutrition but not for the overweight of children**

Are you carrying on with the School Fruit Scheme program in the future?

- Yes **Italy, France, Slovakia, Estonia**
- No, why?

What kind of problems have you had with the execution of the School Fruit Scheme program?

France: the price is heavy for municipalities Slovakia: Less budget like last year, unpaid per-

son responsible for serving F&V. Estonia: To estimate the next years budget. To evaluate the effectiveness of the scheme. Italy: Vakavia ongelmia ei ole ollut. Alku oli hankala, mutta Italiassa on hedelmä- ja vihannestuottajayhteisöjä, jotka ovat ymmärtäneet ohjelman tärkeyden. Siksi he jakavat hedelmät ja koulut jakavat hedelmät oppilailleen.

In your opinion what have proved to a good policy to execute the program? (Distribution of fruits and vegetables and add-on actions) Slovakia: Increase and repeat knowledge about health and nutrition. France: greater participation of Europe